

Ahmet YETER

Göç ve İşsizlik Arasındaki İlişkinin Analizi

Yüksek Lisans Tezi

2025 Nevşehir

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

GÖÇ VE İŞSİZLİK İLİŞKİSİ: TÜRKİYE
VERİLERİYLE BETİMSEL BİR ANALİZ

Yüksek Lisans

Ahmet YETER

Danışman
Doç.Dr. Özlem ÖZTÜRK ÇETENAK

2025
Nevşehir

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

GÖÇ VE İŞSİZLİK İLİŞKİSİ: TÜRKİYE VERİLERİYLE
BETİMSEL BİR ANALİZ

Yüksek Lisans

Ahmet YETER

Danışman

Doç.Dr. Özlem ÖZTÜRK ÇETENAK

2025
Nevşehir

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Ahmet YETER

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Göç ve İşsizlik İlişkisi: Türkiye Verileriyle Betimsel Bir Analiz” adlı Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Ahmet YETER

Danışman
Doç.Dr. Özlem ÖZTÜRK ÇETENAK

İktisat Anabilim Dalı Başkanı
Prof.Dr. Serdar ÖZTÜRK
İmza

KABUL VE ONAY SAYFASI

Doçent Doktor Özlem ÖZTÜRK ÇETENAK danışmanlığında Ahmet YETER tarafından hazırlanan “Göç ve İşsizlik İlişkisi: Türkiye Verileriyle Betimsel Bir Analiz” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

...../...../.....

JÜRİ

İMZA

Danışman :Doç.Dr. Özlem ÖZTÜRK ÇETENAK .....

Üye :Prof.Dr. Fındık Özlem ALPER .....

Üye :Dr.Öğr. Üyesi Aysun ESER ÖZEN .....

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun ...../...../..... tarih ve .....sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

...../...../.....

Doç.Dr. Hasan ÇETİNEL
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitim sürecimde bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren, her aşamada desteklerini esirgemeyen değerli tez danışmanım Sayın Doç.Dr. Özlem ÖZTÜRK ÇETENAK'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam süresince akademik bilgi birikimim kadar kişisel gelişimime de katkı sağlayan, öneri ve eleştirileriyle çalışmamın olgunlaşmasına katkı sunan tüm hocalarıma şükranlarımı sunuyorum.

Ayrıca eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini daima hissettiren sevgili aileme sonsuz teşekkür ederim.

Bu sürecin her anında yanımda olan, sabır ve anlayışlarını esirgemeyen dostlarıma ve arkadaşlarıma da teşekkür ederim.

Ahmet YETER

GÖÇ VE İŞSİZLİK İLİŞKİSİ: TÜRKİYE VERİLERİYLE BETİMSEL BİR ANALİZ

Ahmet YETER

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

İktisat, Yüksek Lisans, 04 2025

Danışman: Doç.Dr. Özlem ÖZTÜRK ÇETENAK

ÖZET

Bu çalışma, Türkiye’de göç ile işsizlik arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Göç, ekonomik fırsatlar ve istihdam arayışı sebebiyle özellikle kırsal alanlardan kentlere doğru çoğalan bir hareketlilik oluşturur. Göç eden bireylerin sadece iş bulma amacı taşımadığı, aynı zamanda sosyal hayatlarını sürdürebilmek için işe ihtiyaç duydukları anlaşılmaktadır. Bu durum, göç ettikleri yerlerde istihdama katılmalarını zorunlu hale getirmektedir. Ancak, göç eden bireylerin çoğunlukla kentte iş gücü piyasasında istenen vasıf ve niteliklerden uzak olmaları, işsizliğin artmasına neden olmaktadır. Ayrıca, göçmenlerin düşük ücretli işlerde çalışmaya razı olmaları da yerel iş gücü piyasasını olumsuz etkilemektedir. Çalışmada TÜİK veri tabanından elde edilen veriler kullanılarak makroekonomik göstergeler ve göç ile ilgili süreç açıklanmaya çalışılmıştır. Kullanılan veriler Türkiye’de yaşanan göçün, iş gücü piyasasında dengesizliklere yol açtığını ve göçmenlerin işsizlik oranlarını artırarak, yerel iş gücü piyasasında önemli değişikliklere neden olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, işsizlikle mücadelede, özellikle göçmenlerin kentlere entegrasyonu ve yerel iş gücü piyasasında istihdam politikalarının güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, İşsizlik, İstihdam.

**THE RELATIONSHIP BETWEEN MIGRATION AND
UNEMPLOYMENT: A DESCRIPTIVE ANALYSIS WITH
TÜRKİYE DATA**

Ahmet YETER

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute Of Social Scienses

Economy, Postgraduate, 04 2025

Supervisor: Assoc.Prof.Dr. Özlem ÖZTÜRK ÇETENAK

ABSTRACT

This study aims to examine the relationship between migration and unemployment in Turkey. Migration creates a mobility, particularly from rural areas to cities, driven by the search for economic opportunities and employment. It is understood that migrants do not only move in search of jobs, but also need employment to sustain their social lives. This situation forces them to participate in the labor market in the places they migrate to. However, the fact that migrants are often lacking the qualifications and skills required in the urban labor market leads to an increase in unemployment. Moreover, migrants' willingness to work for lower wages also negatively impacts the local labor market. The study demonstrates that migration in Turkey leads to imbalances in the labor market and contributes to an increase in unemployment rates, causing significant changes in the local labor market. As a result, the study emphasizes the need to strengthen employment policies in the local labor market, particularly focusing on the integration of migrants into urban areas.

Keywords: Migration, Unemployment, Employment.

KISALTMALAR

ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
DiE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GSYH	: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization)
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development)
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

ÖNSÖZ

Bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için çözüm aradıkları en önemli faktörlerden biri, iş bulma ve ekonomik özgürlük sağlamadır. İşsizlik, bir kişinin sadece maddi sıkıntılar yaşamasına değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal sorunlarla da karşılaşmasına neden olur. İşsiz olan bireyler, daha iyi bir yaşam standardı ve ekonomik fırsatlar arayışıyla, kendi coğrafyalarını terk ederek daha gelişmiş bölgelerde istihdam imkânı bulmayı amaçlarlar. Bu süreç, zamanla yalnızca bireysel bir hareket değil, aynı zamanda büyük çaplı toplumsal bir olgu haline gelir ve göç hareketliliği olarak ortaya çıkar.

Günümüzde, özellikle kırsal alanlardan büyük şehirlere doğru hızla artan göç hareketi, işsizlikle doğrudan ilişkilidir. İnsanlar, iş bulmak için köylerinden veya kasabalarından büyük şehirler ve sanayi bölgelerine doğru hareket ederken, bu göç süreci, yalnızca bireylerin yaşamlarını değiştirmekle kalmaz, aynı zamanda göç ettikleri yerlerin sosyal ve ekonomik yapısını da etkiler. Göç ile işsizlik arasındaki bu ilişkilerin analiz edilmesi, hem göç eden bireylerin karşılaştıkları zorlukları anlamak hem de göçe maruz kalan şehirlerin sorunlarına çözüm üretmek açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışma, Türkiye’de göç ile işsizlik arasındaki ilişkiyi, bu ilişkinin düzeyini ve etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın kapsamında, göçün sebepleri, işsizlik oranları ve bunların birbirine olan etkileri ele alınarak, yaş, cinsiyet ve eğitim durumu gibi demografik faktörlerin bu süreçteki rolü de araştırılacaktır. Bu bağlamda, göçün iş gücü piyasası üzerindeki etkilerini daha iyi anlayarak, işsizlikle mücadele konusunda somut öneriler geliştirmek hedeflenmektedir.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK.....	ii
KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
KISALTMALAR.....	vii
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ KAVRAMI

1.1. Göçün Tanımı ve Nedenleri.....	3
1.2. Göç Çeşitleri ve Tarihçesi.....	6
1.2.1. İç Göç.....	7
1.2.2. Dış Göç.....	8
1.2.3. Mevsimlik Göç.....	10
1.2.4. Sığınmacılar.....	11
1.2.5. Ekonomik Göç.....	12
1.3. Türkiye'de Göçün Başlıca Sebepleri.....	13
1.3.1. Tarım Sektöründe Yaşanan Gelişmeler.....	14
1.3.2. Terör, Savaş ve Doğal Afetlerin Etkisi.....	14
1.3.3. Ekonomik Nedenler.....	15
1.4. Türkiye'de İç Göç Verileri.....	16
1.4.1. Göç Verilerine Genel Bakış.....	19

1.4.2. En Çok Göç Alan İller.....	21
1.4.3. En Çok Göç Veren İller.....	22
1.4.4. Göç Eden Yaş Grupları.....	23
1.4.5. Yaş Grupları Göç Nedenleri.....	23
1.4.6. Cinsiyete ve Göç Etme Nedenine Göre İller Arası Göç	25

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE İŞSİZLİK

2.1. İşsizlik Kavramı.....	28
2.2. İşsizlik Çeşitleri.....	29
2.2.1. Geçici İşsizlik.....	30
2.2.2. Konjektürel İşsizlik	30
2.2.3. Mevsimlik İşsizlik	31
2.2.4. Yapısal İşsizlik	31
2.2.5. Teknolojik İşsizlik	32
2.2.6. Gizli İşsizlik	32
2.2.7. Doğal İşsizlik	33
2.3. İşsizlikte Yaş Arası Değişkenliği.....	33
2.4. İş Bulmada Zorlanan Yaş Grubu.....	34
2.5. Türkiye’de İşsizlik ve İstihdam Verileri.....	34
2.6. Tarım Sektöründe İstihdamın Azalması.....	35
2.7. Kentsel İşsizlik.....	36
2.8. İşsizlik Teorileri ve Yaklaşımlar.....	38
2.8.1. Klasik İktisat Okulu ve İşsizlik.....	39
2.8.2. Keynesyen İktisat ve İşsizlik.....	40
2.8.3. Neoklasik İktisat Okulu ve İşsizlik.....	41
2.8.4. Monetarist Yaklaşım ve Doğal İşsizlik Teorisi.....	42
2.8.5. Yeni Keynesyen İktisat ve İşsizlik.....	44
2.8.6. Marksist Yaklaşım ve İşsizlik.....	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE GÖÇ-İŞSİZLİK İLİŞKİSİ

3.1. Literatür Taraması.....	47
3.2 Türkiye’de Göç ve İşsizlik İlişkisinin Analizi.....	49
3.2.1. Türkiye’de İç Göçün Tarihsel Seyri.....	49
3.2.2. Türkiye’ye Yönelik Dış Göç Hareketleri ve İşsizlik İlişkisi	51
3.2.2.1. Dış Göçün Tarihsel Seyri.....	51
3.2.2.2. Göçmen Profili: Yaş, Cinsiyet, Eğitim.....	53
3.2.3 Türkiye’de İşsizlik Oranlarındaki Gelişmeler.....	54
3.3. Verilerle Göç-İşsizlik İlişkisi.....	57
3.3.1. Dış Göç ve Yabancı Nüfusun İş Piyasasına Etkisi.....	58
3.3.2. İşgücü Niteliği ve Piyasa Talebi Arasındaki Uyum Sorunu.....	60
SONUÇ	65
KAYNAKÇA.....	69
ÖZ GEÇMİŞ	

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. Tarım Sektöründeki Değişim.....	14
Tablo 1.2. Sayım Yapılan Yıllara Göre Türkiye’de Nüfus, Kent ve Kır Nüfusu ve Oranı.....	17
Tablo 1.3. Türkiye’de 1975-2000 Yılları Arası Köy-Kent, Kentten Kente Göç Tablosu.....	18
Tablo 1.4. Göç Etme Nedenine Göre İller Arası Göç Nüfus ve Oranı.....	19
Tablo 2.1. Mevsim Etkilerinden Arındırılmış Temel İş Gücü Göstergeleri 15+ Yaş, (Şubat, 2025).....	34
Tablo 2.2. İktisadi Ekollerin İşsizlik Yaklaşımları.....	38
Tablo 3.1. Türkiye’de İç Göç Eden Kişi Sayısı (2007–2023).....	49
Tablo 3.2. En Fazla Göç Alan ve Göç Veren İlk 5 İl (2023).....	50
Tablo 3.3. Türkiye’ye Gelen Göçmen Sayısı (2013–2023).....	52
Tablo 3.4. Türkiye’ye Göç Eden Nüfusun Demografik Profili (2023).....	53
Tablo 3.5. Yıllık İşsizlik Oranları (2000–2024).....	54
Tablo 3.6. Türkiye’de Genç ve Kadın İşsizlik Oranları (2000–2024).....	55
Tablo 3.7. Seçilmiş Bölgelerde İşsizlik Oranı (2023).....	56
Tablo 3.8. Göç Alan Seçilmiş İllerde İşsizlik Oranları (2015–2023).....	58
Tablo 3.9. Türkiye’de Yabancı Uyruklu Çalışan Sayısı (2014-2024).....	59
Tablo 3.10. Göç Eden Bireylerin Eğitim Düzeyleri (2023).....	60

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. En Çok Göç Alan İller.....	21
Şekil 1.2. En Çok Göç Veren İller.....	22

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1.1. Dünyada En Çok Kullanılan Göç Koridorları.....	9
Grafik 1.2. İller Arası Göç Eden Nüfus Oranı	20
Grafik 1.3. Yaş Gruplarına Göre İller Arası Göç (2023)	23
Grafik 1.4. Göç Etme Nedenine Göre 20-24 Yaş Grubunda İller Arası Göç Eden Nüfus Oranı (2023).....	24
Grafik 1.5. Göç Etme Nedenine Göre İller Arası Göç Eden Nüfus Oranı (2023).....	25
Grafik 1.6. Cinsiyete ve Göç Etme Nedenine Göre İller Arası Göç Eden Nüfus Oranı.....	26
Grafik 3.1 Türkiye’de İç Göç – Genel İşsizlik Oranı (2010-2023).....	61
Grafik 3.2. Türkiye’ye Gelen Dış Göçmen Sayısı ile Göç Alan İllerde İşsizlik Oranları (2011-2023).....	62
Grafik 3.3. Eğitim Düzeyi ile İşsizlik Oranı İlişkisi (2023).....	63
Grafik 3.4. Kadın ve Genç İşsizlik Oranlarının Yıllar İçindeki Seyri(2010-2023).....	63

GİRİŞ

İnsanlar ilk çağlardan itibaren sürekli göçmek zorunda kalmıştır. İklim değışiklikleri, savaşlar, kuraklık, susuzluk toprakların verimliliği veya avlanma ihtiyaçları göç etmelerine sebep olmuştur (Castles ve Miller, 2008, s. 25). Sonra ki dönemlerde ise mevcut nedenlere ek olarak sürekli değışen yöneticiler veya yönetim biçimleri nedeniyle de insanlar göç etmek zorunda kalmıştır.

Tarihi süreç içerisinde siyasi iktidar çekişmelerinin şiddetli ve durdurulamaz boyutlara eriştiği dönemlerde insanların göçe zorlandıkları hatta bazı siyasi yöneticilerin topluca sürgün adı altında insanları yaşadıkları yerlerden başka yerlere gönderdikleri görölmüştür (Kirişci, 2003, s. 18).

Tarihi süreç içerisinde siyasi iktidar çekişmelerinin şiddetli ve durdurulamaz boyutlara eriştiği dönemlerde insanların göçe zorlandıkları hatta bazı siyasi yöneticilerin topluca sürgün adı altında insanları yaşadıkları yerlerden başka yerlere gönderdikleri görölmüştür.

Sanayi devrimi sonrası yaşanan teknolojik gelişmelerin insan gücüne duyulan ihtiyaç azaltması sonucu bazı meslekler, terkedilmiş, unutulmuş ve ihtiyaç duyulmaz hale gelmiştir. Bu meslekleri icra eden insanlar ilk önce kasabalara veya kendilerine yakın şehirlere göçerek iş imkânı aramaya başlamıştır (Castles ve Miller, 2008, s. 32).

Türkiye’de Cumhuriyetin ilanı sonrası Cumhuriyet yönetiminin ülke genelinde kurduğu fabrikaları ülkenin dört bir yanında açması, o coğrafyada yaşayan kimselere istihdam olanağı sunmuştur. Aynı zamanda mübadele ile birlikte ortaya çıkan ticari boşluğun yerini doldurmak isteyen kesimler de başka bir göç dalgası oluşmuştur (İçduygu ve Sirkeci, 1999b, s. 49).

Toprak ağalarının otorite kaybına yol açan bu gelişmeler, özellikle Ege ve İç Anadolu bölgelerinde toprak ağalarının gücünü hızla zayıflatmış ve bu insanların şehirlere göç etmesiyle de işsizlik olgusu Türkiye gündeminde yer almıştır (İçduygu ve Sirkeci, 1999b, s. 52).

Bu çalışmanın amacı, göç olgusunu Türkiye özelinde inceleyerek, göç ile işsizlik arasındaki ilişkiyi veriler ışığında analiz etmektir. Göçün sebeplerini, iş gücü piyasasında yaratmış olduğu etkileri ve Türkiye'deki işsizlik sorunu ile olan bağına incelemek, bu çalışmanın temel hedefidir. Tez üç ana bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde, göç kavramı ele alınacak ve göçün tarihi gelişimi, türleri ve nedenleri detaylı bir şekilde incelenecektir. Göçün insanlık tarihindeki rolü, sadece bireysel bir hareket değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve politik dinamikleri şekillendiren bir süreç olarak ele alınacaktır.

İkinci bölümde, Türkiye'deki işsizlik sorunu detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Türkiye'deki işsizlik oranları, işsizlik türleri ve iş gücü piyasasında yaşanan yapısal sorunlar incelenecek, işsizlikle mücadele yöntemlerine dair literatür taraması yapılacaktır. Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısındaki değişimler, işsizlik olgusunu nasıl şekillendirmiştir ve iş gücü piyasasında ne gibi zorluklar yaşanmaktadır soruları üzerine yoğunlaşılacaktır.

Üçüncü bölümde ise, Türkiye'de göç ve işsizlik arasındaki ilişki ele alınacaktır. Göçün, özellikle kırsal alanlardan şehirlere doğru olan hareketin iş gücü piyasasında yarattığı etkiler detaylandırılacaktır. Göçmenlerin, işsizlik oranları ve ekonomik koşullar üzerindeki etkileri analiz edilecek, ayrıca Türkiye'deki iç göç ve uluslararası göç olgusunun işsizlikle nasıl etkileşimde bulunduğu incelenecektir. Göç ve işsizlik arasındaki karşılıklı ilişkiyi anlamak, bu çalışmanın temel amacıdır.

Çalışma, özellikle göçmen iş gücünün kentleşme süreci, iş gücü piyasasına entegrasyon zorlukları ve işsizlikle olan ilişkisini inceleyerek, göç ve işsizlik arasındaki dinamikleri daha iyi anlamaya yönelik önemli veriler sunmayı hedeflemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ KAVRAMI

1.1. Göçün Tanımı ve Nedenleri

Kişilerin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel sebeplerle bir coğrafyadan bir başka coğrafyaya geçişine göç denir (İçduygu ve Sirkeci, 1999, s. 45). Asırlar boyunca kişilerin çeşitli sebeplerle bireysel veya kitlesel biçimde göç ettikleri görülmüştür (Eraydın, 1981, s. 22). Kimi zaman gönüllü olarak gerçekleşen göç hareketi kimi zaman da gönülsüz biçimde zorunlu olarak gerçekleşebilir. İnsanoğlu tarih boyunca savaş, doğal afet, terör, salgın hastalık, kıtlık gibi sebeplerden birçok kez göç etmek zorunda kalmıştır (Kaya, 2015, s. 92; Dedeoğlu, 2017, s. 57). Zorunlu (gönülsüz) göçler genellikle kitlesel biçimde yaşanmıştır.

Gönüllü göçler ise kişilerin bireysel tercihleri nedeniyle gerçekleştirdikleri göçlerdir. İş/tayin, eğitim, daha iyi sağlık hizmeti, daha faal bir sosyal yaşam gibi gerekçelerle yapılan bu göçler ise dalga halinde değil, zamana yayılarak gerçekleşir (Bahar ve Korkmaz Bingöl, 2010, s. 44). Göçün aynı zamanda iç ve dış göç şeklinde de sınıflandırılması mümkündür. Bir ülkeden bir başka ülkeye yapılan göçe dış göç, ülke sınırları içinde gerçekleştirilen göçe de iç göç denir (Baydar, 1999, s. 78; Özdemir, 2012, s. 35).

1970'li yıllarda Türkiye'den çok sayıda insanın iş gücü olarak Almanya'ya göç etmesi dış göçe önemli bir örnek teşkil eder (Castles ve Miller, 2008, s. 111). Ekonomilerini geliştirmek ve sanayisini aktif halde tutmak isteyen, yaşlı nüfusun çoğunlukta bulunduğu ülkeler de dış göç ile bu eksikliği giderme yolları denenmiş ve Almanya örneğindeki gibi bu hedefe ulaşılmıştır (Jean vd., 2010, s. 2). Yaşlı nüfusun artması ve çalışma hayatında genç nüfusun azalması gelişme yolundaki ülkelerde önemli bir sorun olarak görülür. Bu eksikliği gidermek için de genç işsizlerden göç temin edilerek büyüme kaynağı oluşturulmuş olur (Boubtane, Coulibaly ve Rault, 2011, s. 3). Dış göçün göç alan ülkenin ekonomik koşulları üzerindeki etkisi kamuoyunda ve siyasi arenada bazı endişelere sebep olmaktadır (Güner, 2018, s. 73).

İç göç bölgesel gelir ve istihdam eşitsizliğini gidermede uluslararası göçe nazaran daha etkili olabilir (Çatalbaş ve Yazar, 2015, s. 104). Göç ile ücretlerin düşme eğilimine girmesi işgücü talebini artırmada ve işsizlik oranlarını düşürmede etkili olur (Çelik ve Arslan, 2018, s. 68). Göç eden kişiler vasıflı işgücü ise göç veren bölgedeki iş gücü dağılımını olumsuz etkiler. Vasıflı işgücü göç etmeyen gruptaysa o bölgede istihdamı artırabilir (Yüceol, 2011, s. 41).

Dış göçün göç edilen yerde büyük sosyal ve kültürel anlamda uyum problemlerine neden olduğu bilinmektedir (Kaya, 2015, s. 95; Şimşek, 2017, s. 19). Dış göç (uluslararası göç) göç alan ülkedeki kültürel yapıyı ve sosyal yaşamı büyük ölçüde etkiler (Akgündüz vd., 2015, s. 78). Göç eden insanların hem göç ettikleri yerin kültürü üzerinde etkisi olur hem de kendileri, yeni yerin kültürel ve sosyal yapısından etkilenirler (Çağlar, 2004, s. 83). Göç, toplumlar arası kültürel etkileşimleri ve sosyal dinamikleri değiştiren önemli bir etkidir (Castles ve Miller, 2008, s. 115). Göçmenler, geldikleri bölgelerin geleneklerini, yaşam tarzlarını, dilini, inançlarını ve değerlerini yanlarında getirirler. Bu da göç edilen bölgede kültürel çeşitliliğin artmasına yol açar (Erder, 1997, s. 51). Farklı kültürlerin bir arada bulunması, kültürel etkileşimi teşvik eder. Özellikle büyük şehirlerde göçmenlerin getirdiği farklı mutfak kültürleri, müzik, sanat ve yaşam biçimleri yerel halk üzerinde etkili olabilir (Kaya, 2015, s. 96). Göç, kültürel sentezlere yol açar. Göçmenler hem kendi kültürlerinden bazı unsurları korurken hem de göç ettikleri yerin kültürüne adapte olurlar. Bu durum, zamanla yeni kültürel formların ortaya çıkmasına neden olabilir (Sareya, Mansur ve Mahmud, 2015, s. 11). Göçmenlerin yeni bir topluma katılması, sosyal uyum süreçlerini gerektirir. Göçmenler, kendilerini sosyal olarak kabul ettirmek ve yeni toplumun bir parçası haline gelmek için bir uyum sağlama sürecinden geçerler (Kirişçi, 2003, s. 121). Sosyal uyum, göçmenlerin göç ettikleri yerde karşılaştıkları kültürel farklılıklara ne kadar hızlı adapte olabildiklerine bağlıdır. Dil engelleri, göçmenlerin sosyal ve kültürel hayata katılmalarını zorlaştırabilir. Göçmenler için eğitim, sağlık hizmetleri, iş imkânları gibi sosyal olanaklara erişim, sosyal uyumun önemli bir parçasıdır. Bu süreç iyi yönetilmezse sosyal ayrışma veya dışlanma riski ortaya çıkabilir (Dedeoğlu, 2018, s. 60). Göç, göç alan bölgelerde toplumsal yapıyı değiştirebilir. Özellikle büyük göç dalgaları, şehirlerin demografik yapısını, ekonomik dengelerini ve sosyal yaşam biçimlerini dönüştürebilir. Göçmenlerle yerel halk

arasındaki farklılıklar, kültürel çatışmalara yol açabilir. Dini, etnik ya da sosyal farklılıklar, zaman zaman sosyal gerilimlere neden olabilir. Bu durum, sosyal uyum ve hoşgörünün gelişmediği yerlerde toplumsal kutuplaşmayı artırabilir (Akgündüz vd., 2015, s. 80).

Öte yandan, göçmen toplulukları ve yerel halk arasında dayanışma ve iş birliği de ortaya çıkabilir. Kültürel farklılıklar zenginlik olarak görüldüğünde, toplumlar daha açık ve kapsayıcı hale gelebilir (Eren, 2014, s. 88). Göç, farklı dillerin bir arada var olmasına neden olur. Göçmenler kendi dillerini korumaya çalışırken, göç ettikleri bölgenin dilini öğrenmeye de ihtiyaç duyarlar. Çift dillilik veya çok dillilik göç alan bölgelerde yaygındır (Güner, 2018, s. 66). Özellikle eğitim ve iş hayatında, göçmenlerin yerel dili öğrenmesi, kültürel uyumun önemli bir parçasıdır. İletişim sorunları, dil engelleri nedeniyle sosyal ilişkileri zayıflatabilir. Bu nedenle göçmenlerin dil öğrenimi ve iletişim becerilerinin geliştirilmesi, sosyal hayata katılımı artıracaktır (Çağlar, 2004, s. 85). Göç, aile yapısını ve bireyler arasındaki sosyal ilişkileri de etkileyebilir. Göçmenler, çoğu zaman ailelerinden uzaklaşmak zorunda kalır, bu da aile içi dinamikleri değiştirebilir. Göçmenlerin yeni topluluklarla ilişkileri, sosyal çevrelerini ve destek ağlarını yeniden kurmalarını gerektirir. Bu süreç, göçmenlerin yalnızlık ve dışlanma hissetmelerine neden olabilir. Göç eden aileler, çocuklarını yeni kültürel ve sosyal ortama adapte ederken zorluklar yaşayabilir. Özellikle çocuklar, eğitim sistemine ve sosyal çevreye uyum sağlama sürecinde kültürel çatışmalarla karşılaşabilirler (Topcu ve Biçimveren, 2020, s. 112).

Göç, şehirlerin yapısını ve sosyal dokusunu önemli ölçüde etkiler. Yoğun göç alan şehirlerde hızlı nüfus artışı, kentsel altyapı üzerinde baskı oluşturabilir. Bu da konut sıkıntıları, ulaşım sorunları ve altyapı eksikliklerine yol açar. Göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı mahallelerde sosyal yapılar farklılaşabilir. Özellikle büyük şehirlerde belirli göçmen topluluklarının bir arada yaşadığı bölgeler ortaya çıkabilir, bu da şehir içinde farklı sosyal ve kültürel bölgelerin oluşmasıyla sonuçlanır. Göçmenler, kendi geleneksel yaşam tarzlarını sürdürdükleri mahalleler oluşturarak hem kendi kültürlerini koruyup hem de kentsel yaşamın çeşitliliğini artırabilirler (Sareya, Mansur ve Mahmud, 2015, s. 29).

1.2. Göç Çeşitleri ve Tarihçesi

Göç farklı sebeplerle ortaya çıkar. Bu nedenle göç, süreleri, sonuçları ve sebeplerine göre çeşitlilik gösterir. Ana başlıkta iç ve dış göç olarak tanımlansa da bu göçlerde kendi içinde sınıflara ayrılmaktadır.

Göç kavramı insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Tarihin en eski çağlarından beri insanlar, yaşadıkları coğrafyada iklim koşullarının elverişsiz hale gelmesi, besin kaynaklarının tükenmesi, güvenlik endişesi ya da ekonomik gerekçelerle farklı yerlere göç etmişlerdir (Castles, de Haas ve Miller, 2014, s. 28). İlk insanlar avcılık ve toplayıcılık faaliyetlerine bağlı olarak yer değiştirmiş, ardından yerleşik hayata geçişle birlikte tarım toplumlarının oluştuğu dönemlerde de göç devam etmiştir (İçduygu ve Sirkeci, 1999, s. 14). Antik çağlarda büyük imparatorlukların genişlemesiyle zorunlu göç hareketleri yaşanmış, Orta Çağ'da Haçlı Seferleri ve Moğol istilaları gibi olaylar büyük kitleleri göçe zorlamıştır (Eraydın, 1981, s. 22). Yeni Çağ'da sömürgecilik faaliyetleriyle başlayan göç hareketleri, Sanayi Devrimi sonrasında hız kazanmış, modern çağda ise savaşlar, ekonomik krizler, siyasal istikrarsızlıklar ve doğal afetler gibi nedenlerle kitlesel göç dalgaları meydana gelmiştir (Castles, de Haas ve Miller, 2014, s. 45).

Göç, nedenlerine göre sınıflandırıldığında iki ana başlık altında toplanır; oluşum nedenlerine göre ve süresine göre. Oluşum nedenlerine göre göç, gönüllü ve zorunlu göç olarak tanımlanabilir. Gönüllü göç, iş, eğitim, daha iyi bir yaşam ortamı veya sağlık hizmeti almak için yapılan göç türüdür (Dedeoğlu, 2017, s. 61). Zorunlu göç ise, savaş, terör, doğal afet, siyasi sebepler, inanç veya milliyet baskısı sonucunda yapılmak zorunda kalınan göç türüdür. Süresine göre göçler ise, sürekli göç veya geçici göç (mevsimlik göç) olarak adlandırılır. Sürekli göçte, göç eden birey gittiği yerde sürekli kalmayı hedefleyerek orada iş bulma veya işe başlama, yaşamının geri kalanını göç ettiği yerde tamamlama gibi sebeplerle gerçekleştirdiği göçtür. Geçici göç ise, dinlenme ihtiyacı, inşaat, turizm ve tarım alanında mevsimlik iş imkânı nedeniyle yapılan bireysel göçtür. Yasalara göre göçte bakıldığında yasal olan (düzenli göç) ve yasal olmayan (düzensiz göç) göçler olarak ikiye ayrılır (Ekici ve Tuncel, 2015, s. 104).

1.2.1. İç Göç

İç göç, bireylerin ülke sınırları içinde farklı bölgelere iş imkânı, eğitim, sağlık, aile birleşmesi veya ayrılması, doğal afetler ve daha iyi yaşam koşulları gibi çeşitli sebeplerle gerçekleştirdiği göç hareketlerini ifade eder (Güner, 2018, s. 37). İç göç, genellikle kırsal alanlardan kentlere doğru yönelmekte olup, bu süreç, bireylerin ekonomik fırsatlar ve daha iyi yaşam standardı arayışlarıyla doğrudan ilişkilidir (Güner, 2018, s. 39). Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde iç göç, özellikle ekonomik merkezlere doğru yönelmektedir. Tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlayan bireyler, iklimsel değişiklikler, tarımsal üretimin düşmesi, toprakların miras yoluyla bölünmesi ve kamu yatırımlarının yetersizliği gibi nedenlerle şehir merkezlerine yönelmektedir (Başel, 2011, s. 82).

İç göç, sadece bireylerin değil, aynı zamanda ailelerin de yaşam tarzını değiştiren bir süreçtir. Göç eden bireyler, şehir yaşamına uyum sağlamakta zaman zaman zorluk çekebilmekte, bu da sosyal uyumsuzluklara ve kültürel çatışmalara neden olabilmektedir. Eğitim, sağlık, barınma gibi temel kamu hizmetlerine ulaşım imkânı göç kararında önemli bir etken olarak öne çıkarken; şehirlerdeki yüksek yaşam maliyeti, barınma sorunu ve işsizlik gibi yeni sorunları da beraberinde getirmektedir (Dücan, 2016, s. 54; Bahar ve Bingöl, 2010, s. 92).

Ayrıca iç göç, bölgesel eşitsizliklerin artmasına veya azalmasına sebep olabilir. Göç alan bölgeler ekonomik ve sosyal olarak gelişirken, göç veren bölgelerde yaşlı nüfus oranı artmakta, nüfus azlığı nedeniyle kamu yatırımları azalmaktadır (Yılmaz, 2019, s. 47). Bu durum, iç göçü tetikleyen yapısal nedenlerin döngüsel olarak devam etmesine yol açmaktadır. Türkiye'de iç göçün etkileri sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyo-kültürel boyutta da incelenmelidir. Göç edilen bölgelerde gecekondu mahalleleri, altyapı yetersizlikleri ve kentleşme sorunları sıklıkla karşılaşılan problemler arasında yer almaktadır (Çelik ve Güven, 2014, s. 115). İç göç, Türkiye'nin demografik yapısını ve şehirleşme sürecini dönüştüren temel bir faktör olmayı sürdürmektedir.

1.2.2. Dış Göç

Ülkeler arasında yapılan göç türüdür. Bir ülkeden başka bir ülkeye çeşitli sebeplere dayanarak yapılan dış göç daha çok, siyasi ve sosyal baskı, savaş, kıtlık, inanç baskısı, iş imkânı, aile birleşmesi, sağlık, daha iyi yaşam koşulları ve eğitim gibi sebeplere dayanmaktadır (Yılmaz, 2014, s. 78). Dış göç, göç eden bireylerin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde yeni bir yaşam düzeni kurmasını zorunlu kılmakta; aynı zamanda göç edilen ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısını da etkilemektedir.

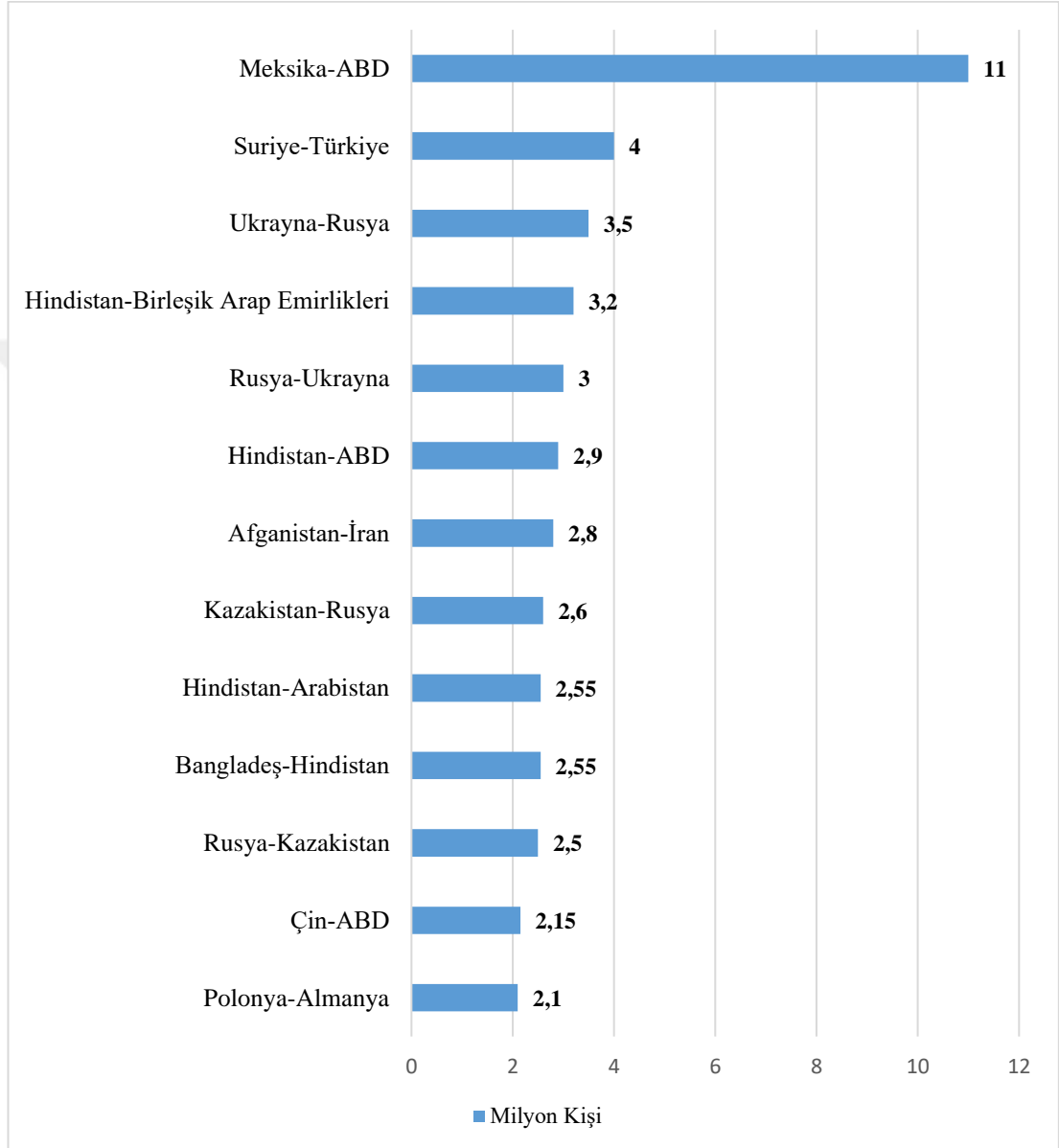
Dış göç, tarih boyunca ekonomik kalkınmanın temel dinamiklerinden biri olmuştur. Özellikle Avrupa ülkeleri, sanayileşme süreçlerinde ihtiyaç duydukları iş gücünü dış göç yoluyla karşılamıştır. Türkiye'nin 1960'lı yıllarda Almanya'ya başlattığı işçi göçü bu bağlamda önemli bir örnektir. Bu süreçte dış göç, bireyler açısından bir ekonomik fırsat, devletler açısından ise bir ekonomik politika aracı olarak değerlendirilmiştir (Boubtane, Coulibaly ve Rault, 2011, s. 3).

Ancak dış göç yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal etkileriyle de dikkat çekmektedir. Göçmenlerin yaşadıkları ülkede karşılaştıkları kültürel uyumsuzluklar, dil engelleri, eğitim ve istihdam zorlukları ciddi sosyal sorunlara yol açabilmektedir (Çelik ve Arslan, 2018, s. 122). Bununla birlikte, göç alan ülkelerde kültürel çeşitliliğin artması ve demografik yapının gençleşmesi gibi olumlu sonuçları da bulunmaktadır (Dedeoğlu, 2017, s. 56).

Göç veren ülkeler açısından bakıldığında, dış göçün en olumsuz tarafı beyin göçüdür. Yetişmiş ve nitelikli iş gücünün başka ülkelere göç etmesi, özellikle eğitim ve sağlık gibi kritik sektörlerde hizmet sunumunu olumsuz etkileyebilir (Çelik ve Arslan, 2018, s. 122). Diğer yandan, dış göç yoluyla yurtdışında çalışan bireylerin ülkeye döviz göndermesi gibi ekonomik faydalar da söz konusudur. Bu durum, özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından dış göçü ekonomik bir destek mekanizması haline getirmektedir (Munro, 1974, s. 215).

Göçmenlerin geldikleri ülkelere entegrasyonu ve toplumsal kabul süreçleri, göç politikalarının etkinliğini belirleyen en önemli unsurlardan biridir. Eğitim, sosyal

hizmetler, sağlık ve istihdam alanlarında yürütülen politikalar, göçmenlerin yaşam kalitesini artırmakta ve toplumla bütünleşmelerine katkı sağlamaktadır (DPT, 2006, s. 88; İçduygu ve Sirkeci, 1999, s. 41).

Grafik 1.1. Dünyada En Çok Kullanılan Gç Koridorları

Kaynak: Birleşmiş Milletler Uluslararası Gç Örgütü (IOM), World Migration Report, 2023

Grafik 1.1 incelendiğinde, dış göçün küresel ölçekte en yoğun yaşandığı gzerghın Meksika-ABD hattı olduğu ve yaklaşık 11 milyon kişiyle listenin başında yer aldığı görülmektedir. Bu durum, ekonomik farklılıkların ve coğrafi yakınlığın dış gç üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır.

Suriye-Türkiye arasındaki 4 milyon kişilik göç hareketi ise savaş ve güvenlik sorunlarının göçü zorunlu hâle getirdiğini göstermektedir. Aynı şekilde Ukrayna-Rusya, Hindistan-Birleşik Arap Emirlikleri ve Afganistan-İran gibi güzergâhlarda yoğunlaşan göçler, ekonomik ve siyasi nedenlerin dış göçteki belirleyici rolünü vurgulamaktadır.

Bu veriler, dış göçün yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda siyasi, kültürel ve insani boyutlar taşıdığını ve hem göç veren hem de göç alan ülkelerde önemli sosyal sonuçlar doğurduğunu göstermektedir.

1.2.3. Mevsimlik Göç

Mevsimlik göç, bireylerin yılın belirli dönemlerinde çalışmak için geçici olarak başka bölgelere veya şehirlere göç etmeleridir. Bu tür göçler, genellikle tarım sektöründe, özellikle de hasat zamanlarında yoğunlaşmaktadır. Tarım işçileri, yılın belli dönemlerinde tarımsal faaliyetlerde çalışmak için kırsal alanlardan başka bölgelere göç etmektedir (Güner, 2018, s. 45).

Mevsimlik göç, sadece tarım sektöründe değil, aynı zamanda inşaat, turizm ve hizmet sektörlerinde de gözlemlenen bir göç türüdür. Özellikle Karadeniz, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinden Ege ve Marmara bölgesine doğru gerçekleşen bu geçici göç hareketleri, bölgesel iş gücü dengesizliklerinin bir yansımasıdır (Bahar ve Korkmaz Bingöl, 2010, s. 67).

Bu göç türü, istihdamın geçici doğası nedeniyle sosyal güvenlik sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Mevsimlik işçiler, genellikle kayıt dışı istihdam edilmekte ve sağlık, barınma, ulaşım gibi temel haklara yeterli ölçüde erişememektedir. Bu durum, mevsimlik göçmenlerin sosyal dışlanmaya açık hale gelmesine neden olmaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015, s. 82). Ayrıca mevsimlik göç, aile yapılarında da değişime yol açmakta; geçici olarak ayrılan aile bireyleri hem ekonomik hem de duygusal açıdan zorluklar yaşamaktadır. Çocukların eğitim sürecinin aksaması, mevsimlik göçün doğrudan etkilerinden biridir (Şen, 2014, s. 113).

Göç edilen bölgelerdeki yerel halk ile mevsimlik işçiler arasında zaman zaman kültürel ve sosyal uyumsuzluklar yaşanabilmektedir. Bu durum hem sosyal ilişkilerde kopmalara hem de geçici göçmenlerin dışlanmasına neden olabilmektedir (Çelik ve Güven, 2014, s. 129).

Dolayısıyla mevsimlik göç, sadece ekonomik bir gereklilik değil, aynı zamanda çözülmesi gereken sosyal ve politik bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletin sosyal politikalarla desteklemesi gereken bu göç türü, sürdürülebilir tarım politikaları ve bölgesel kalkınma planlamalarıyla yönetilmelidir (DPT, 2006, s. 95; İçduygu ve Sirkeci, 1999, s. 78).

1.2.4. Sığınmacılar

Sığınmacılar (mülteciler) göçmen kategorisine dâhil edilir, ancak belirli bir hukuki statüye sahip oldukları için göçmenlerden farklı bir konumdadırlar. Sığınmacılar, genellikle zulüm, savaş, çatışma veya insan hakları ihlalleri gibi ciddi tehditlerden kaçmak zorunda kaldıkları için yerlerinden edilmiş bireylerdir. Göçmenler ise genellikle daha iyi yaşam koşulları, iş olanakları veya eğitim gibi sebeplerle kendi istekleri doğrultusunda ülke veya bölge değiştirirler (Yılmaz, 2014, s. 85).

Sığınmacılar, başka bir ülkeye gittiklerinde uluslararası koruma talebinde bulunurlar. Sığınma talepleri kabul edilirse "mülteci" statüsü kazanırlar ve özel hukuki korumalardan faydalanırlar. Göçmenler ise ekonomik, eğitim, aile birleşimi gibi nedenlerle kendi istekleri doğrultusunda bir ülkeden başka bir ülkeye veya bir bölgeden başka bir bölgeye taşınan insanlardır (Yılmaz, 2014, s. 87).

Göçmenlerin korunma statüleri sığınmacılardan farklıdır. Göçmenler, genellikle yerleştikleri ülkede çalışma izni, oturma izni gibi hukuki süreçlerden geçerek yeni bir hayata başlarlar. Göçmenlerin statüsü, sığınmacılar gibi uluslararası koruma kapsamında değildir. Göçmenler genellikle daha iyi yaşam koşulları, iş fırsatları veya eğitim gibi ekonomik ve sosyal nedenlerle göç ederler (Dedeoğlu, 2017, s. 42).

Hem sığınmacılar hem de göçmenler, yer değiştiren insanlardır. Bir bölgeyi terk ederek başka bir yerde yeni bir yaşam kurmaya çalışırlar. Her iki grup da gittikleri

Ülkelerin sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı üzerinde etkili olabilir (Güner, 2018, s. 103).

Gç, geniş bir kavramdır ve farklı türlerde gerekleēebilir. Sığınmacılar ve mlteçiler, göç eden insanların bir alt grubunu oluşturur. Göçmenler genel anlamda yer değiştiren insanları ifade ederken, sığınmacılar daha özel bir statüye sahiptir. Ancak, her iki grup da uluslararası ve ulusal güç politikalarının bir parçası olarak değerlendirilir. Sığınmacılar göçmen kategorisine girerler, ancak nedenleri ve hukuki durumları farklıdır (Yılmaz, 2014, s. 89).

1.2.5. Ekonomik Gç

İşsizlik göçün önde gelen sebeplerinden birisi olarak kabul edilir. Bireylerin veya ailelerin daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak veya işsizliğin oluşturduğu maddi ve manevi sıkıntılardan kurtulmak için gerçekleştirdiği ge “Ekonomik Güç” denir (Yılmaz, 2014, s. 95).

Güç ve işsizlik arasında önemli ve güçlü bir bağ vardır. Yaşadıkları bölgelerde iş imkânı bulamayan veya istedikleri yaşam koşullarını elde ettikleri gelire göre yeterli görmeyen bireyler veya ailelerin yeni arayışlara girmesi, gç kararını etkileyen önemli unsurlardan birisidir. Özellikle doğdukları yerlerde yeterli iş imkânı bulamayan bireyler, daha çok iş imkânı olan bölgelere göç etmeyi yeğlemektedir. Göçün savaş, doğal felaket gibi sebepleri bulunsa da ana etken işsizlik olarak göze çarpmaktadır (elik ve Arslan, 2018, s. 118).

İşsizlik bireylerin ve ailelerin yaşam Őartlarını zorlaştırır ve psikolojik olarak yaşam bağını da zayıflatır. Bu nedenle işsizliğin oluşturduğu maddi ve manevi kayıpları gidermek isteyen bireyler daha çok iş imkânına sahip bölgelere göç etmeyi tercih etmektedir (Bozdağlıoğlu, 2008, s. 74).

Ekonomik göçün gerçekleştiği yerlerde hem gç yapılan Şehir veya ülke, hem de gçlen yer bu gten istihdam ve iş gücü anlamında etkilenmektedir. Bireyler iş bulma olanaklarının fazla olduğunu düşündükleri bölge ya da Şehirlere göç etmek

isterler. Bu nedenle bazı bölgeler yüksek sayıda göçmen çeker, bunun sonucunda göç alan yerlerde fiyat artışları da göç ile beraber gelir (Dücan, 2016, s. 62).

Bir yandan iş bulma umudu ile gerçekleşen göç, yüksek seviyede iş bulma imkânı olan yerlerde ki fiyat artışlarını tetiklerken, göç veren yerde de işsizliğin ve fiyatların dengelenmesine yol açmaktadır.

İşsizlik ve göç arasında ki ilişki karşılıklı ve karmaşık bir ilişkidir. Göç, işsizlik sebebiyle yapıldığında göç edilen bölgede iş gücü alternatiflerini artırması sebebiyle yeni bir işsizlik dalgası oluşturabilir. Özellikle niteliksiz ve vasıfsız işsizliğin ortaya çıkması olasıdır (Çatalbaş ve Yarar, 2015, s. 29).

Aynı zamanda göç alan ülke ve şehirlerde dil bilme konusu da iş bulma imkânı açısından önemli bir sorun teşkil etmektedir. Özellikle uluslararası göçlerde yaşanan bu zorluk nedeniyle işsizlik oranları bu durumu açıkça yansıtır (Yılmaz, 2014, s. 97).

1.3. Türkiye'de Göçün Başlıca Sebepleri

Türkiye'de iç göçün en önemli nedenleri işsizliğin yanı sıra eğitim, memlekete dönüş, sağlık gibi sebepler iç göçte önemli etki oluşturmaktadır. Özellikle kırsal alanlarda tarım ve hayvancılıkla geçinmenin zorlaşması, birçok insanı daha fazla iş fırsatlarının olduğu şehirlere göçe zorlamaktadır. İş imkânı veya gelir seviyesinin düşük olduğu bölgelerde yaşayan insanlar, daha iyi yaşam koşulları ve yüksek kazançlar için büyük şehirlere veya gelişmiş bölgelere göç etmektedir. Sanayileşen veya hizmet sektöründe istihdama imkân tanıyan şehirlere doğru yoğun bir göç yaşanmaktadır. İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerde sanayi ve hizmet sektörlerinin gelişmesi, bu alanlarda iş arayan insanlar için bu şehirleri cazip hale gelmiştir (Baydar, 1999, s. 58).

Kırsal kesimde eğitim imkânlarının sınırlı olması, ailelerin çocuklarına daha iyi eğitim sağlamak amacıyla şehir merkezlerine göç etmelerine yol açmaktadır. Gelişmiş sağlık hizmetlerine erişim, özellikle kırsal kesimden kentlere yapılan göçte önemli bir etken olarak öne çıkar. Şehirlerdeki daha modern yaşam tarzı, sosyal olanaklar, kültürel ve eğlence faaliyetleri de göç üzerinde etkili olabilir (Başel, 2011, s. 94; İçduygu ve Sirkeci, 1999, s. 35).

1.3.1. Tarım Sektöründe Yaşanan Gelişmeler

Tarım sektöründeki teknolojik gelişmeler ve makineleşme, tarım iş gücüne olan ihtiyacı azaltmış, bu da kırsal alanlardan kentlere yönelik göçü artırmıştır. Özellikle kırsal alanlarda tarım ve su kaynaklarını olumsuz etkileyen iklim değişiklikleri, tarım faaliyetlerini zorlaştırarak kırsaldan göçü tetiklemektedir. Tarımsal üretimin azalması, kırsal alanlarda geçim kaynaklarının tükenmesine neden olarak insanların iş bulma amacıyla şehirlere göç etmesine yol açmıştır (Eraydın, 1981, s. 74; DPT, 2006, s. 112; Dücan, 2016, s. 87).

Tablo 1.1. Tarım Sektöründeki Değişim

Yıllar	Tarım Sektörünün Toplam İstihdam İçindeki Payı	Tarım Sektörünün GSYH'ye Katkısı
2000	27,3	10,3
2010	23,7	8,9
2015	20,1	6,1
2016	19,4	6
2017	19,2	5,7
2018	18,4	6,4
2019	18,1	6,6
2020	17,7	6,6
2021	17,1	5,5
2022	15,8	5,5
2023	14,8	5,4

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarım İstatistikleri Raporu, çeşitli yıllar; Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), İşgücü İstatistikleri, 2023

Tablo 1.1.'de 2000-2023 döneminde tarım sektörünün GSYİH ve istihdam içindeki payları verilmiştir. Anılan dönemde tarım sektörünün istihdam içinde ki payı %10 azalırken, Gayrisafi Yurt İçi Hasıla(GSYH) olan katkısının %50 oranında azaldığını görülmektedir. Bu gelişmelerde toprakların miras yoluyla bölünmesi sonucu yeterli gelirin elde edilememesi ve üretimde devlet desteklerinin azalması etkili olmuştur (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019, s. 45).

1.3.2. Terör, Savaş ve Doğal Afetlerin Etkisi

Türkiye'de özellikle 1980'li ve 1990'lı yıllarda terör olayları, iç çatışmalar ve güvenlik sorunları nedeniyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nden Batı illerine doğru kitlesel göç yaşanmıştır (İçduygu ve Sirkeci, 1999, s. 77). Buna ek olarak, son yıllarda, Suriye'deki iç savaş ve Afganistan'daki gelişmeler nedeniyle Türkiye'ye büyük bir mülteci akını olmuştur. Bu göç, Türkiye'deki demografik yapıyı ve nüfus yoğunluğunu

değiştirmiştir (şimşek, 2017, s. 104). Aynı zamanda sığınmacıların yurt içinde de iller arasında göç etmektedir (Erder, 2000, s. 88).

Deprem, sel ve kuraklık gibi doğal afetler, insanların yaşadıkları bölgeleri terk etmelerine neden olabilir. Özellikle deprem riski taşıyan bölgelerden yapılan göçler dikkat çekicidir (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD], 2022, s. 29).

Türkiye'den 1960'lı yıllardan itibaren başlayan yurt dışına göçün büyük bir kısmı, daha iyi iş fırsatları ya da eğitim imkânları arayışıyla ilgilidir (Kaya, 2015, s. 62). Özellikle Almanya, Hollanda ve diğer Avrupa ülkelerine işgücü göçü, 1960'lı yıllardan itibaren yaygın bir şekilde devam etmiştir (Yılmaz, 2014, s. 85). Türkiye'de nitelikli iş gücünün, özellikle bilim insanları, doktorlar, mühendisler ve akademisyenlerin yurt dışına göçü de beyin göçü olarak karşımıza çıkmaktadır (Yalçın, 2004, s. 211; Özdemir, 2012, s. 95).

Türkiye Asya ile Avrupa arasında bir geçiş köprüsü konumunda bulunması nedeniyle, artan uluslararası göç akımından en çok etkilenen ülke olmuştur (Kirişçi, 2003). Legal ya da illegal yollarla Türkiye'ye göç eden kişilerin sayısında gözlenebilir bir artış gerçekleşmiştir. Ülkede artan sığınmacı sayısı da kaçınılmaz olarak işsizlik ve istihdamı etkilemiştir (Akgündüz, Van den Berg ve Hassink, 2015, s. 30).

Sığınmacılar, düşük ücretle istihdam edilebilmeleri nedeniyle yerli işgücünün yerini almaya başlamıştır. Bazı hizmet alanlarında sığınmacıların aşırı derecede yer almalarının sebebi düşük ücretle istihdam imkânı olmasıdır. Ucuz işgücü açısından sığınmacılar bir avantaj gibi görünse de herhangi bir vasfı bulunmayan ve yardıma, bakıma muhtaç olan sığınmacılara yapılan yardımlar Türkiye ekonomisine ekstra yük getirmektedir (şimşek, 2017, s. 107).

1.3.3. Ekonomik Nedenler

Türkiye'de ve dünyanın diğer ülkelerinde iç göçün en önemli sebeplerinden olan işsizlik, daha iyi gelir beklentisi, yaşam kalitesini artırma gibi düşüncelerle yapılan göç türüne ekonomik göç denir (Kocaman, 2008, s. 57).

Kırsalda istihdam imkânı olmaması veya yeterli gelir elde edilememesi gibi itici nedenler, sosyal olanaklar bakımından da gelişme umudunu yitiren bireyleri göçe zorlamaktadır. Kırsalda yaşanan yetersizliğe karşın gelişmiş kentlerdeki yaşam şartlarının cazibesi ekonomik göçün en önemli sebebidir. Bu nedenle bireyler doğup büyüdüğü yerleri terk ederek kentlere göçmekte ve kentte kendisine iş imkânı aramaktadır (Es ve Ateş, 2004, s. 218).

Çekici nedenlere baktığımızda Türkiye’de İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli Bursa gibi kentlerde sanayi başta olmak üzere hizmet sektöründeki iş imkânları, kırsalda yaşayan bireyleri umutlandırarak göçe teşvik etmektedir. Kent, insanının iyileşen yaşam şartları nedeniyle, yaşlı ve çocuk bakıcılığı ya da temizlik hizmetleri gibi yeni iş alanlarına olan talebinin artması, kırsaldan gelenlere yeni iş alanları yaratmakta ve ekonomik göçe neden olmaktadır (Güner, 2018, s. 142).

1.4. Türkiye’de İç Göç Verileri

İç göç, bir ülke sınırları içinde bireyin bir yerleşim biriminden diğerine yerleşmek amacıyla yapılan hareketliliklerdir. Türk Dil Kurumu’nun tanımlamasına göre göç “Ekonomik, toplumsal veya siyasi sebeplerle bireyler ile toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret olarak tanımlanmaktadır” (Türk Dil Kurumu [TDK], 2015, s. 312). Bu tanım kapsamında bu hareketliliğin ülke sınırları içerisinde gerçekleşmesine iç göç denir.

Kırsalda, toprakların miras veya çeşitli sebeplerle parçalanması, devletin tarım kesiminden el çekmesi ile birlikte kamu hizmet ve yatırımlarının ağırlıklı olarak kentlere yapılması iç göçün en önemli nedeni olmuştur. Diğer yandan terör ve güvenlik endişesi, kan davası, yaşadığı yerde iş bulma imkânının kalmaması, daha önce kırsaldan şehir veya kente göçenlerin orada ki yaşamları ile ilgili bilgilendirmeleri iç göçün artışında önemli etken olmuştur.

Türkiye’de iç göç hareketleri dönemsel olarak farklılık gösterir. 1923-1950 döneminde Türkiye’de önemli bir iç göç hareketi yaşanmamıştır. Bu dönemde yer alan göçlerin sebebi tayin, evlilik veya eğitim gibi nedenlere dayalıdır. 1950 yılından itibaren iç

göçte hareketlilik başlamıştır. 2. Dünya savaşının ardından gelen Marshall Yardımı kapsamında batı ülkelerinden gelen maddi desteklerin katkısıyla modernleşme, sağlık yardımı, tarımda makineleşme artmıştır. Bu dönemde kentlerdeki sanayileşme ve hizmet sektörünün işgücü talebindeki artış, tarım sektöründe makineleşme ile doğan istihdam fazlalığının şehir ve kentlere yönelmesine sebep olmuştur (Baydar, 1999, s. 45).

Bu hızlı yöneliş kentlerin göçe hazırlıksız yakalanması, gecekondu yapılaşması dâhil olmak üzere, kentleri bir nevi büyük köylere dönüştürmüştür. Bu nedenle halk arasında İstanbul için “Türkiye’nin en büyük köyü” tabiri kullanılmıştır (Özdemir, 2012, s. 91).

Türkiye’de sayım yapılan yıllarda ki yerleşim dağılımı dikkate alındığında 1955 sonrası önemli bir göç hareketliliğinin başladığı görülmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2023).

Tablo 1.2. Sayım Yapılan Yıllara Göre Türkiye’de Nüfus, Kent ve Kır Nüfusu ve Oranı

Yıllar	Genel Nüfus	Kent Nüfusu	Kent (%)	Köy Nüfusu	Kır (%)
1927	13.648.270	3.305.879	24.22	10.342.391	75.78
1940	16.158.018	3.802.649	23.53	12.355.376	76.47
1950	18.790.174	4.687.102	24.94	14.103.072	75.06
1960	24.064.763	6.927.343	28.78	17.137.420	71.22
1975	35.605.176	13.691.101	38.45	21.914.075	61.55
1980	40.347.719	16.869.068	41.80	23.478.651	58.20
1985	44.736.957	19.645.007	43.91	25.091.950	56.09
1990	50.664.458	26.865.757	53.02	23.789.701	46.98
1995	56.473.035	33.326.351	59.01	23.146.684	40.99
2000	67.803.937	44.006.274	64.90	23.797.653	35.10
2007	70.487.917	49.747.859	70.57	20.838.397	29.43
2008	71.517.100	53.611.723	74.96	17.905.377	25.04
2009	72.561.312	54.807.219	75.53	17.754.093	24.47
2010	73.722.938	56.222.356	76.26	17.500.632	23.74

Kaynak: TÜİK, Nüfus Sayımı Sonuçları, çeşitli yıllar

1945-1950 yılları arasında kırdan göç eden nüfus 214 iken, 1950-1955 yılları arasında 904 bine yükselmiştir. 1960 sonrası ise kırdan kente göç yönelimi hızla artmış, kentte

yaşayan nüfus hızla yükselmiştir. 1980-2000 yılları arası 20 yıllık süreçte bu nüfus artışı neredeyse iki katına çıkmıştır. Bu dönemde ki önemli etki telefon, televizyon gibi iletişim araçlarının kullanımının artması sonucunda kırsalda yaşayanların kentsel yaşamdan doğrudan haber alabilmesine imkân sağlamış olmasıdır. Aynı zamanda ulaşım imkânlarının artmasıyla kente ulaşım kolaylaşmış, kent yaşamı içinde yer almak isteyenler önceden giderek, kent yaşamını görme imkânı elde ettiği gibi, kentte yaşayanlar da kırsala ulaşarak burada kent yaşamı hakkında bilgilendirme yapma fırsatı bulmuştur.

1980 yılından sonra ki süreçte yaşanan önemli bir diğer gelişme de uygulanan yanlış tarım politikaları nedeniyle Türkiye’de tarımın gerilemesidir. Bu yıllara kadar Avrupa ülkeleri arasında hayvancılıkta birinci, dünyada ise ikinci sırada olan Türkiye, yanlış tarım politikaları nedeniyle hayvancılıktaki liderliğini kaybetmiştir (Usumi, 1999, ss. 39-42). Bu nedenle Türkiye’de hızlı bir göç hareketliliği başlamış her 1980-1985 yılları arasında, 1000 kişiden 65’i çeşitli sebeplerden göç etmiştir. 1985-1990 yılları arasında bu sayı 65’ten 81’e yükselmiştir (Yamak ve Yamak, 1999, s. 16).

Tablo 1.3. Türkiye’de 1975-2000 Yılları Arası Köy-Kent, Kentten Kente Göç Tablosu

Göç Hareketi	Yıllar			
	1975-1980	1980-1985	1985-1990	1995-2000
Kentten Kente	1.752.817	2.146.110	3.359.357	3.867.979
%	48.90	56.18	62.18	57.80
Köyden Kente	610.067	860.438	969.871	1.168.285
%	17.02	22.53	17.95	17.46
Kentten Köye	692.828	490.653	680.527	1.342.518
%	19.33	12.84	12.60	20.06
Köyden Köye	528.709	322.709	392.935	313.481
%	14.75	8.45	7.27	4.68
Toplam	3.584.421	3.819.910	5.402.690	6.692.263
%	100	100	100	100

Kaynak: TÜİK, İç Göç İstatistikleri, 1975–2000 Dönemi, çeşitli yıllar

Türkiye’de iç göçü tetikleyen bir başka neden ise, sanayi yatırımlarının ağırlıklı olarak batı bölgelere yapılmasıdır. 1930’lu yıllarda başlayan ve ülke geneline yayılarak bölgesel ölçekte üretim ve istihdam artışına hizmet etmeyi amaçlayan sanayi yatırımlarının, 1980 sonrasında benimsenen liberal politikalar nedeniyle özelleştirilerek devlet elinden çıkarılması, özel sektörün de yatırım için batı bölgelerini seçmesi gibi nedenler doğudan batıya göçü tetiklemiştir. Bölgeler arasında dengeleri gözeterek yatırım yapma anlayışının tümüyle değişmesi, kamu ve özel yatırımların bu

bölgeleri seçmemesi, ülkenin doğusunda yaşayanların kendi yaşam alanlarında iş bulma imkânlarının kalmamasına ve iç göçün hızlanmasına katkı sağlamıştır (DPT, 2006, s. 45; Eraydın, 1981, s. 132).

1.4.1. Göç Verilerine Genel Bakış

Göç ve işsizlik arasındaki ilişkiyi incelerken dikkat edilmesi gereken şey, hem göç veren hem de göç alan bölgelerde ki değişimin istatistik verilerine odaklanmaktır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) iç göç konusundaki bilgi ihtiyacının nitelik ve nicelik bakımından karşılanmasını hedefleyen çalışması göç eden nüfusun sayısal büyüklüğü ve demografik özelliklerinin yanı sıra göç etme nedenlerinin de ortaya konulmasını da sağlayan veriler sunmaktadır (TÜİK, 2023, s. 17).

TÜİK verilerine göre nedenlerine göre göçler arasında hane halkından birine bağlı göç, eğitim, daha iyi konut ve yaşam koşulları nedeniyle yapılan göçlerin ilk sırada olduğu görülmektedir. İşe başlamak/iş bulmak ve tayin/iş değişikliği sebebiyle göç ise ikinci sırada gelmektedir (TÜİK, 2023, s. 18).

Tablo 1.4. Göç Etme Nedenine Göre İller Arası Göç Nüfus ve Oranı

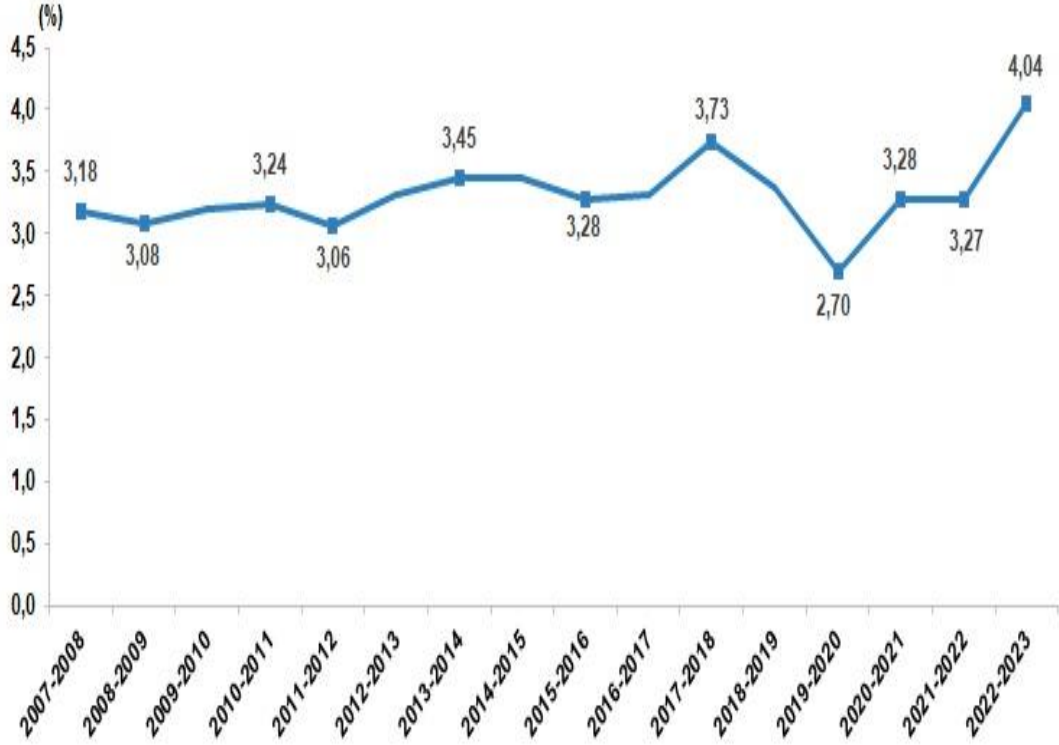
Göç etme nedeni	Göç eden nüfus					Göç eden nüfus oranı (%)				
	2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023
Tayin / iş değişikliği	262.833	257.027	265.537	301.335	320.142	9,4	11,4	9,6	10,8	9,3
İşe başlamak / iş bulmak	215.561	179.553	214.428	249.648	285.825	7,7	7,9	7,7	8,9	8,3
Eğitim	510.352	201.178	686.973	526.008	512.011	18,2	8,9	24,7	18,8	14,8
Medeni durum değişikliği / ailevi nedenler	157.283	132.421	145.375	155.792	152.046	5,6	5,9	5,2	5,6	4,4
Daha iyi konut ve yaşam koşulları	556.919	455.991	429.752	479.250	518.016	19,8	20,2	15,5	17,2	15,0
Hane / aile fertlerinden birine bağımlı göç	621.038	556.907	570.224	591.790	601.481	22,1	24,7	20,5	21,2	17,4
Aile yanına / memlekete geri dönme	96.494	73.806	58.126	56.892	99.975	3,4	3,3	2,1	2,0	2,9

Tablo 1.4. (Devam) Göç Etme Nedenine Göre İller Arası Göç Nüfus ve Oranı

Göç etme nedeni	Göç eden nüfus					Göç eden nüfus oranı (%)				
	2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023
Sağlık / bakım	24.159	17.834	16.261	17.090	19.450	0,9	0,8	0,6	0,6	0,6
Ev alınması	63.897	81.801	82.617	89.888	95.570	2,3	3,6	3,0	3,2	2,8
Emeklilik	20.655	11.530	12.807	11.095	49.890	0,7	0,5	0,5	0,4	1,4
Doğal afet / acil durum	312	548	318	217	499.363	0,0	0,0	0,0	0,0	14,5
Diğer	88.293	60.661	57.964	65.912	103.547	3,1	2,7	2,1	2,4	3,0
Bilinmeyen	188.327	229.469	237.415	246.239	193.637	6,7	10,2	8,5	8,8	5,6
Toplam	2.806.123	2.258.726	2.777.797	2.791.156	3.450.953	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TÜİK, İç Göç İstatistikleri, 2023

Türkiye’de 2007-2008 döneminde %3,18 olan iller arası göç eden nüfus oranı, 2023 yılında %4,04 olmuştur. Sayısal ifadeyle Türkiye’de 2023 yılında 3 milyon 450 bin 953 kişi iller arasında göç etmiştir. Bu nüfusun %47,9’unu erkekler, %52,1’ini ise kadınlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2023, s. 22).

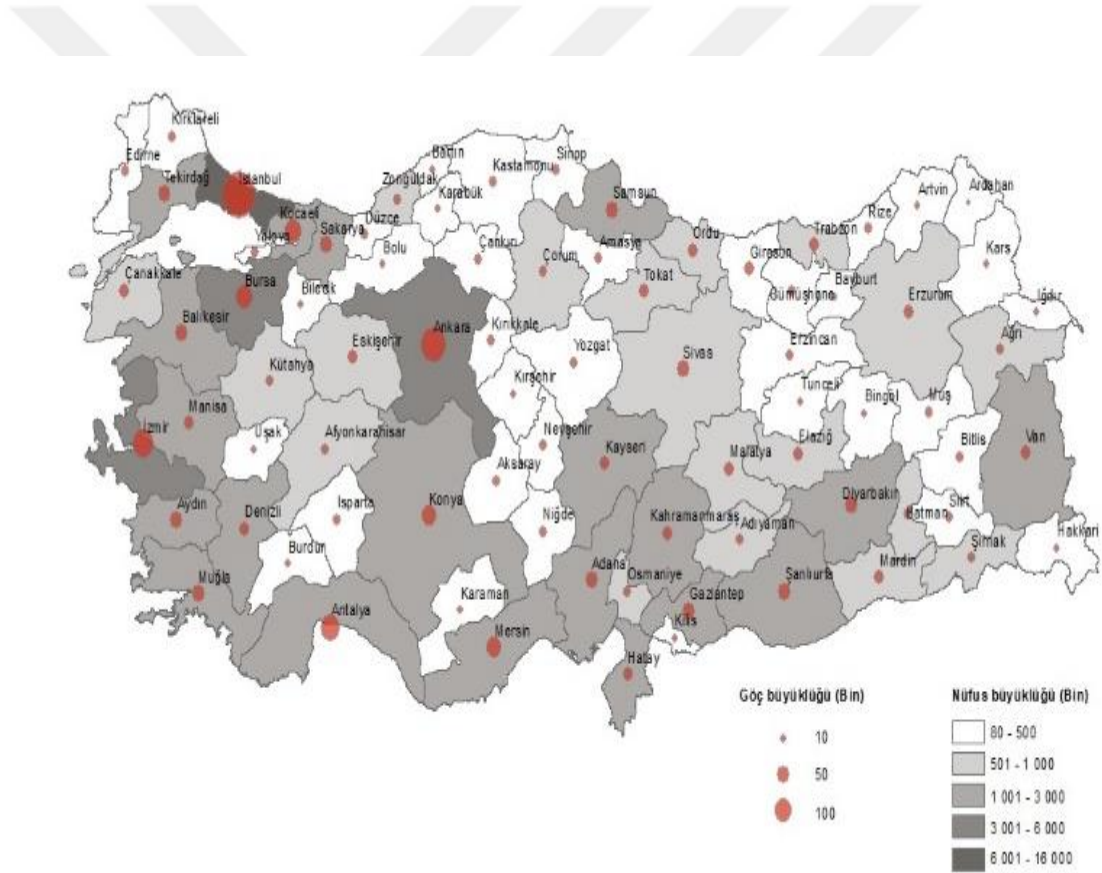
Grafik 1.2. İller Arası Göç Eden Nüfus Oranı

Kaynak: TÜİK, İç Göç İstatistikleri, 2024

Yıllara göre göç hareketlerine bakıldığında, göç hareketlerinin inişli çıkışlı seyirleri dikkat çekmektedir. Türkiye’de iç göçü tetikleyen 11 ili kapsayan deprem gibi doğal afetlerin göç hareketliliğinde büyük etki oluşturduğu görülmektedir. 2007-2023 yılları arasında gerçekleşen göçlerin içinde işsizlik ise bir göç nedeni olarak her zaman ilk sıralardaki yerini korumuştur (Kumbul, 2008, s. 51).

1.4.2. En Çok Göç Alan İller

Ülkemizde 2023 yılı TÜİK verilerine göre İstanbul, 412 bin 707 kişi ile en çok göç alan il olmuştur. 232 bin 700 kişi ile Ankara, İstanbul’u izlerken 147 bin 765 kişi ile de İzmir üçüncü sırada yer almıştır (TÜİK, 2023, s. 37).

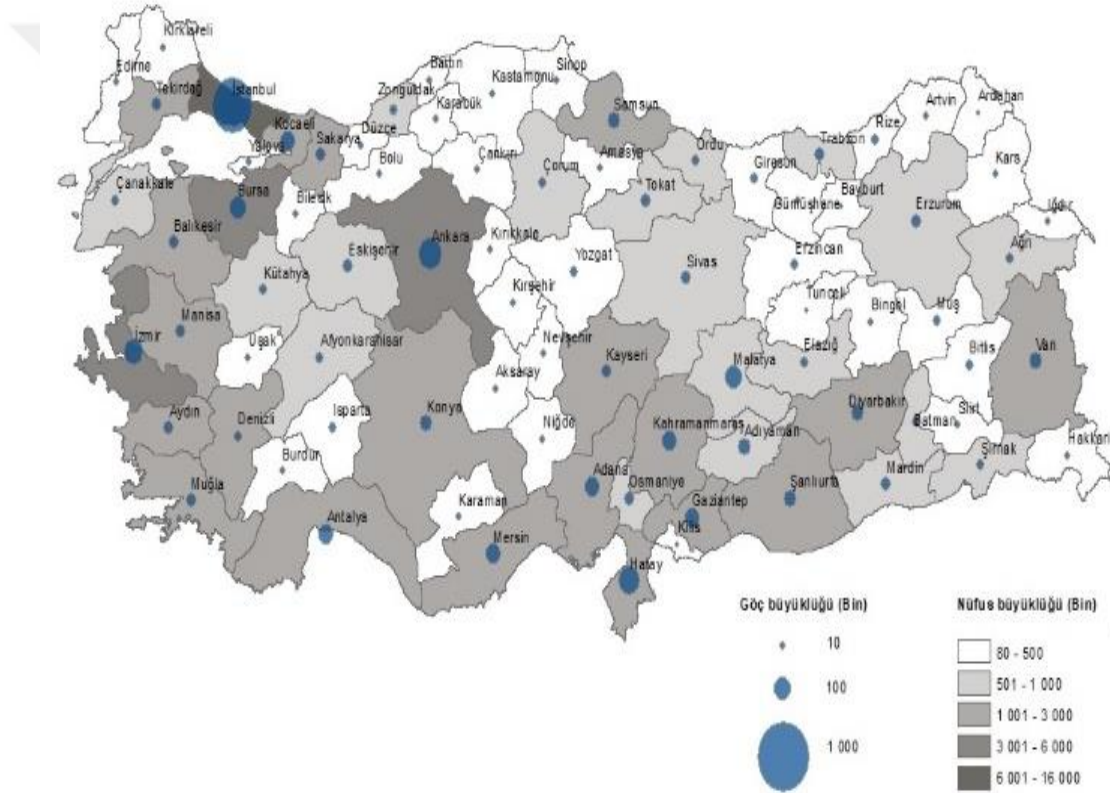
Şekil 1.1. En Çok Göç Alan İller

Kaynak: TÜİK, İç Göç Haritası, 2024

Ardahan, 6 bin 856 kişi ile en az göç alan il olurken, 10 bin 202 kişi ile Bayburt ikinci sırada, 11 bin 806 kişi ile de Tunceli üçüncü sırada yer almıştır (TÜİK, 2023, s. 37).

1.4.3. En Çok Göç Veren İller

Büyük şehirlerde yaşam koşullarının zorlaşması, kira artışları, yaşam standartlarının düşmesi gibi nedenler tersine göç hareketi başlatmıştır. En çok göç alan illerin başında yer alan İstanbul, aynı zamanda en çok göç veren iller sıralamasında da 581 bin 330 kişi ile ilk sırada yer almıştır. 208 bin 740 kişi ile Ankara ikinci sırada, 164 bin 247 kişi ile Hatay üçüncü sıradadır. Hatay'ın depremden en çok etkilenen illerden biri olması, şehirde yaşam koşullarının oldukça zorlu olması deprem sonrası şehirden göçü en çok etkileyen unsurdur (TÜİK, 2023, s. 38).

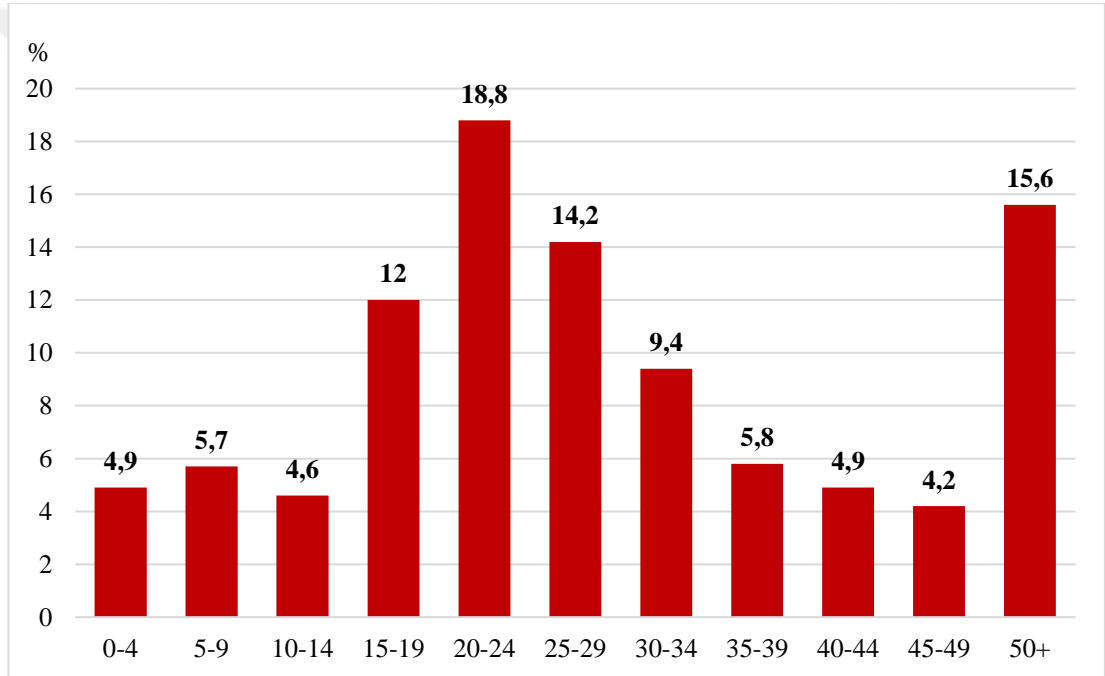
Şekil 1.2. En Çok Göç Veren İller

Kaynak: TÜİK, İç Göç Haritası, 2024

En az göç veren iller sıralamasında ise Ardahan ilk sırada yer alarak 6 bin 811 kişi göç vermiştir, Tunceli 7 bin 234 kişi, Kilis ise 7 bin 604 kişi göç vererek üçüncü sırada yer almıştır (TÜİK, 2023, s. 39). Şekil 1.2. incelendiğinde, büyükşehirler istisna olarak tutulduğunda en çok göç veren şehirlerin depremden etkilenen iller olduğu, en az göç veren illerin ise İç Anadolu, Doğu Anadolu, Doğu Karadeniz illeri olduğu görülmektedir.

1.4.4. Göç Eden Yaş Grupları

Göç yaşı, genellikle insanların göç etmeye karar verdiği yaş aralığını ifade eder ve bu yaş, göçün sebeplerine ve türüne göre değişiklik gösterebilir. Göç eden bireylerin yaşı, ekonomik, sosyal, eğitim veya zorunlu göç gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak farklılık gösterebilir. Göç hareketliliği içerisinde dikkat edilmesi gereken bir veri de göç edenlerin yaş gruplarıdır. Türkiye’de 2023 verilerine göre 647 bin 191 kişi ile en fazla göç hareketliliği 20-24 yaş aralığında gerçekleşmiştir. Bu yaş grubunda bulunanların cinsiyet dağılımını ise %43,4’ünü erkekler, %56,6’sını ise kadınlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2023, s. 42).

Grafik 1.3. Yaş Gruplarına Göre İller Arası Göç (2023)

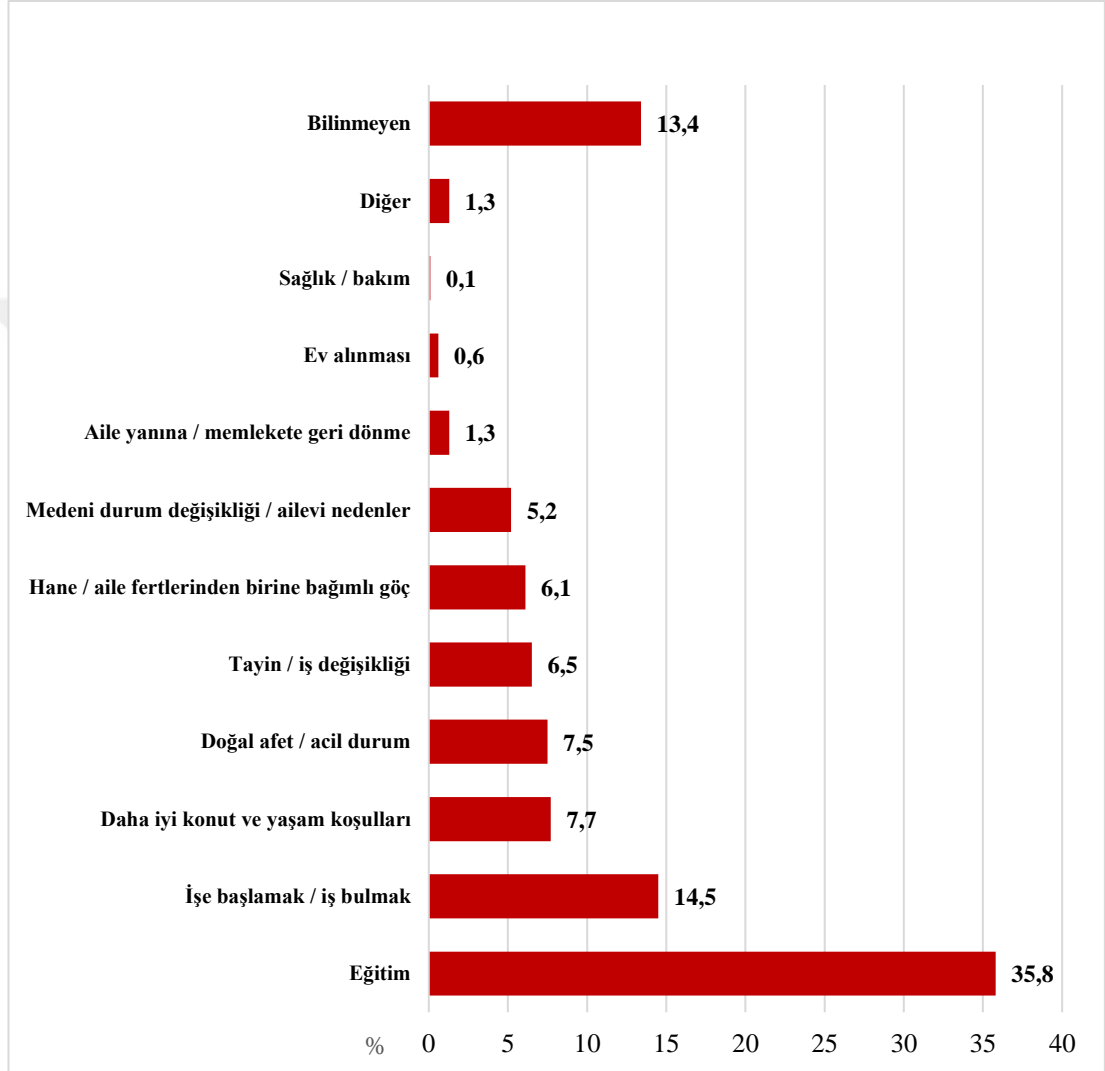
Grafikteki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Kaynak: TÜİK, İller Arası Göç İstatistikleri, 2023

1.4.5. Yaş Gruplarının Göç Nedenleri

Ülkemizde göç eden kişilerin yaş aralıklarına bakıldığında 20-29 yaş aralığındakilerin, göç edenlerin %33’ünü oluşturduğu dikkat çekmektedir. Bu grubun göç etme nedenlerinin başında eğitim, ikinci sırada ise işe başlama ve işsizlik yer almaktadır. Göç eden kişilerin yaş grupları arasında ikinci sırada yer alan 50 ve üzeri yaş grubunda ise göç sebepleri; memlekete dönüş, sağlık gibi nedenlere dayanmaktadır (TÜİK, 2023, s. 45).

Özellikle genç nüfus arasında sosyal ve kültürel yaşam kalitesini artırabilecekleri yerlerde iş imkânına sahip olma isteğinin yüksek olduğuna dikkat çeken sosyologlar, gençlerin göç nedenleri arasında ilk sıraya bu isteği koymaktadır (Kaya, 2015, s. 97).

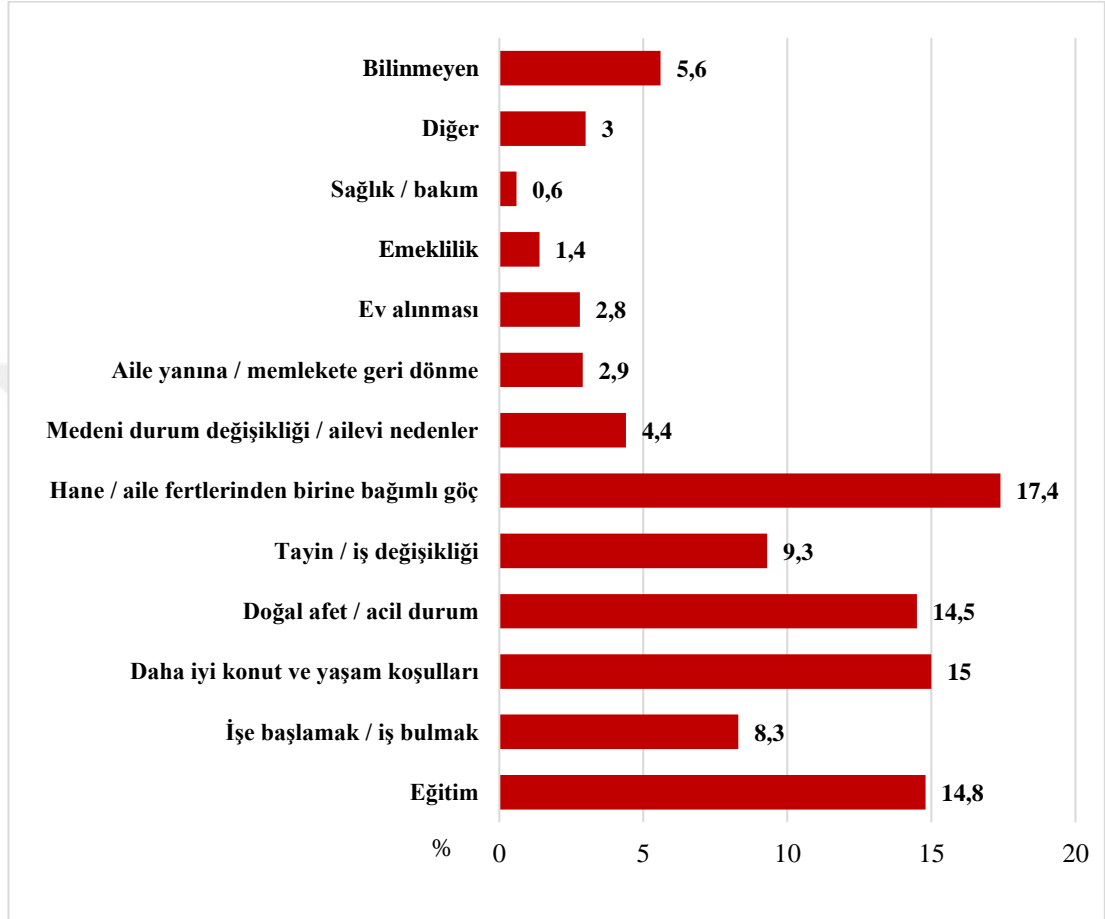

Grafik 1.4. Göç Etme Nedenine Göre 20-24 Yaş Grubunda İller Arası Göç Eden Nüfus Oranı (2023)
Kaynak: TÜİK, İller Arası Göç İstatistikleri, 2023

Özellikle lisans ve lisansüstü eğitim gibi sebeplerin bu yaş gurubu arasında ki göçte birinci etken olduğu görülmüştür. İşe başlama ve iş bulma umudu ile göç etme isteği ise ikinci sıra da yer almaktadır (TÜİK, 2023, s. 48).

25-29 yaş aralığında göçün en önemli nedeni iş bulma ve işe başlama olduğu tespit edilmiştir. Göç edenlerin %14,2'sini oluşturan 25-29 yaş aralığındaki bireylerin en

büyük sorunun işsizlik olduğu da dikkat çekmektedir (TÜİK, 2023, s. 48). 20-29 yaş aralığında işsizlik nedeniyle aileye bağımlı yaşama zorunluluğu da dikkat çekici bir göç nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır (Kumbul, 2018, s. 102).

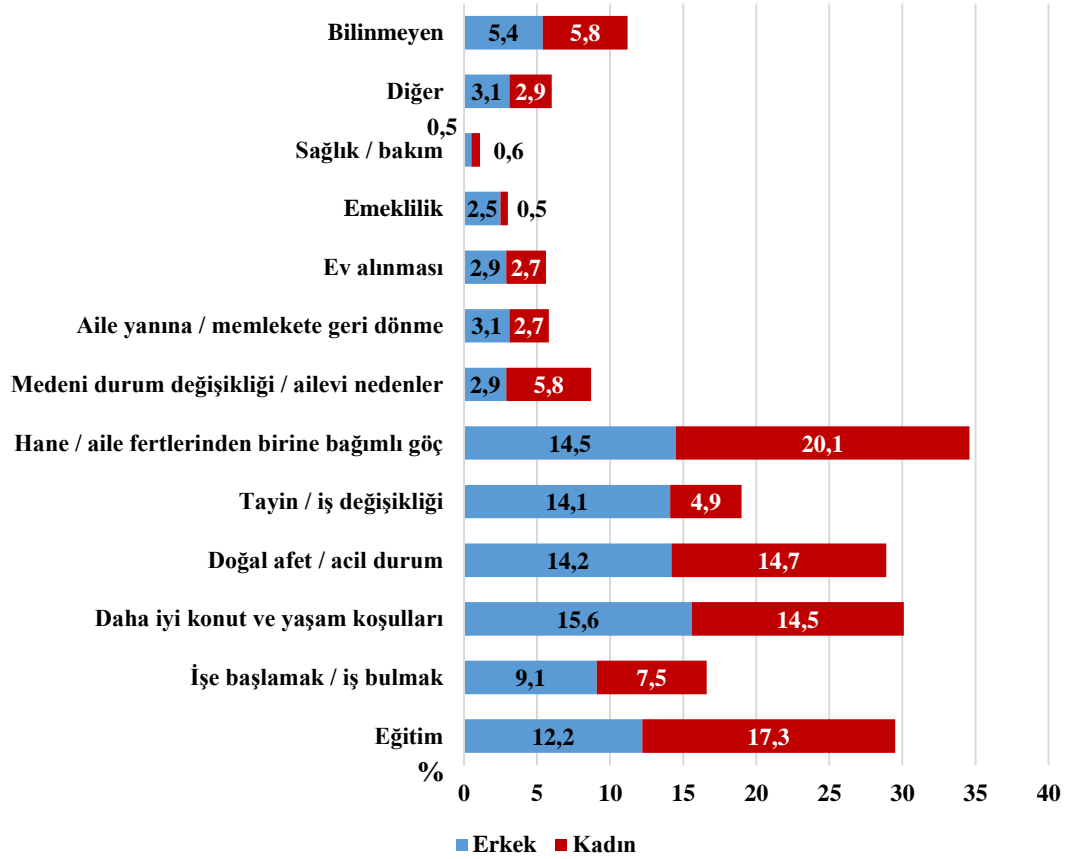
Grafik 1.5. Göç Etme Nedenine Göre İller Arası Göç Eden Nüfus Oranı (2023)

Kaynak: TÜİK, İller Arası Göç İstatistikleri, 2023

TÜİK 2023 yılı verilerine göre Türkiye’de göç etme nedenleri arasında ilk sırada hane/aile fertlerinden birine bağımlı göç yer almıştır. Bu grupta yer alan göçün gerçekleşme sebepleri arasında ise aile reisinin işe başlama veya tayin edilme nedeni ilk sırada yer almıştır (TÜİK, 2023, s. 51).

1.4.6. Cinsiyete ve Göç Etme Nedenine Göre İller Arası Göç

2023 yılında göç eden 3 milyon 450 bin 953 kişinin, işe başlamak iş bulmak, iş değişikli ve hane/aile fertlerine bağımlı göçler içinde ki daha önceden işe başlamış olması nedeniyle ailesini de yanına almasından kaynaklı göçler değerlendirildiğinde, göç eden nüfusun yaklaşık yarısının iş nedeniyle göç ettiği görülmektedir (TÜİK, 2023, s. 53).

Grafik 1.6. Cinsiyete ve Göç Etme Nedenine Göre İller Arası Göç Eden Nüfus Oranı
Kaynak: TÜİK, 2024

İşe başlamak/iş bulmak umudu ile göç etmeyi seçenlerin %9,1'i erkeklerden oluşurken bu tür göçte kadınların oranı %7,5 seviyesindedir. Tayin ve iş değişikliği göçlerinde ise erkekler %14,1 oranında iken, kadınların oranı %4,9 seviyesindedir (TÜİK, 2023, s. 54).

Bu veriler iş ve işsizlik göçlerinde erkeklerin daha öncelendiği kadınların ise iş garantisi olmadan göçü gerçekleştirmede zorlandığını göstermektedir. Grafik 1.6'da da görülebileceği gibi çeşitli sebepler sıralansa da hane/aile fertlerinden birine bağlı göçlerde kadın göç edenlerin oranı %20,1 olarak gerçekleşirken, erkeklerin oranı %14,5 olmuştur (TÜİK, 2023, s. 55).

Uluslararası ve iç göç hareketlerinde en fazla göç eden grup, 18-35 yaş aralığındaki genç yetişkinlerdir. Göç tercihleri sıralamasında ilk sırada yer alan bu yaş grubunun oranı toplam göç edenlerin %64,1'ini oluşturmaktadır. Bu yaş grubu, iş bulma, kariyer

yapma, eğitim alma veya yeni bir yaşam kurma amacıyla göç etme eğilimindedir (Bayraktar ve Özyılmaz, 2017, s. 48).

Genç yetişkinler, iş ve kariyer fırsatları için başka ülkelere veya şehirlere göç etme konusunda diğer yaş gruplarına göre daha isteklidir. Genellikle iş gücüne katılımın en yüksek olduğu bu yaş grubunda, insanlar daha iyi maaşlar ve yaşam koşulları arayışı içinde olurlar. Lisans veya lisansüstü eğitim gibi akademik sebeplerle yurt dışına veya başka bir şehre göç eden bireyler de genellikle bu yaş aralığındadır (Kaya, 2015, s. 73).

30-50 yaş grubu, genellikle iş fırsatları veya ailevi nedenlerle göç eder. Kariyer gelişimi için yurt dışına veya başka şehirlere taşınmak yaygındır. Ayrıca, aile birleşimi gibi nedenlerle de göç edebilirler. Özellikle ebeveynler, çocuklarına daha iyi bir gelecek sağlamak için başka ülkelere göç edebilirler. Eğitim, sağlık ve güvenlik nedenleri bu tür göçlerin başlıca sebepleridir (Dedeoğlu, 2017, s. 64).

0-18 yaş grubundaki bireyler genellikle ebeveynleriyle birlikte göç ederler. Aile birleşimi veya daha iyi yaşam koşulları arayan ailelerin çocukları, göç süreçlerinde önemli bir yer tutar. Orta öğretim veya lise ve üniversite düzeyinde eğitim almak amacıyla yurt dışına ya da başka bir şehre giden gençler de bu gruba dâhildir (Ekici ve Tuncel, 2015, s. 91).

50 yaş ve üzeri göçmenler, göçmen nüfusu içinde %15,6 ile en yüksek ikinci orana sahiptir. Genellikle emeklilik dönemlerinde göç ederler ve bu göçler, daha iyi yaşam koşulları, sağlık hizmetleri veya ailelerinin yanında yaşama isteğiyle gerçekleşir. Emeklilik dönemlerinde daha sıcak iklimlere veya yaşam maliyetlerinin daha düşük olduğu ülkelere ya da şehirlere göç edenler, bu yaş grubunda yer alır. Ayrıca, bazen emekli bireyler aile üyelerinin yaşadığı ülkelere taşınabilirler (Yılmaz, 2014, s. 59).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE İŞSİZLİK

2.1. İşsizlik Kavramı

Emeğin alınıp satıldığı iş gücü piyasası diğer piyasalardan insan unsuru içermesi nedeniyle büyük farklılık gösterir. Herhangi bir mal gibi değer biçilmesi veya ele alınması mümkün olmayan iş gücü piyasası bu yönüyle bile tartışılmaz bir farklılığa sahiptir. Bu piyasada ortaya çıkabilecek sorunlar ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan da büyük yaralar oluşturur. Yaşamını sürdürmede ve ihtiyaçlarını karşılamada zorlanan, hatta bunu hiç yapamayan insanın topluma etkilerinin ne olacağı, işsizliğin sosyal etkilerini içeren araştırmalarda detaylıca ele alınmıştır. En başta alım gücüne sahip olmayan insanların, talepte bozulmalara yol açarak, arzı da düşük seviyelere çekeceğini unutmamak gerekir (Ertuğrul, 2012, s. 38).

Bugüne kadar işsizlik teorileri arasında en çok rağbet gören Neo-klasik ve Keynesçi yöntemler bu nedenle sorunu anlamada ve çözüme erdirmede yeterli olmadığına dair eleştiriler vardır. Günümüzde işsizlik sorununun büyük kesimi teknolojik işsizlikten oluşmaktadır. Bunun sosyal, ekonomik ve hatta kültürel etkileri göz önüne alınarak yeni yaklaşımların sunulmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Nickell, 1990, s. 391).

İşsizliği tamamıyla gönüllü bir sorun gibi gören Neo-klasik teori 1929 bunalımı ile birlikte yerini 1936 yılında yayınlanan Keynes'in Genel Teorisine bırakmış ve işsizliğe bakış açısı tamamıyla değişmiştir. Keynes'in teorisinde önemli ve yeni bir bakış açısı olarak iki esas dikkat çekmektedir. Birincisi, eksik rekabet koşulları ikincisi ise, gönülsüz işsizliğin varlığına dikkat çekmesidir. Keynes, talep yetersizliğini işsizliğin önemli bir sebebi olarak görmüştür. Firmaların yetersiz üretimine sebebi olarak piyasadaki talep yetersizliğini gören Keynes, hükümetlerin piyasalara para ve maliye politikalarıyla müdahale ederek çözüm üretmesi gerektiğini de savunmuştur (Keynes, 1936, s. 55).

1970'li yıllardan sonra yeni teoriler ileri sürülmeye başlanmış, ancak bu teoriler de Neo-klasik, Keynes ve Marksist teorilerin bir harmanı veya sentezi şeklinde karşımıza

çıkıştır. Emek-değer üzerine kurulmuş olan Marksist teori ise, işsizlik problemini, kapitalizmin kendi içinde ki çelişkileri ve nüfus ile ekonomik sistem arasındaki ilişkiye bağlamıştır (Harvey, 2010, s. 92).

Özetle, 1960'lı yılların sonuna kadar hâkimiyetini sürdüren Keynesyen yaklaşım, 1973 petrol krizi sonrasında yerini yeni yaklaşımlara bırakmıştır. 1990 yılında Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)'nin yayınladığı dokümanda anahtar sorulardan biri, esneklik tartışmasında iş gücü piyasasındaki arz ve talep dalgalanmalarının fiyat ve miktar uyumu ile ne oranda giderilebileceği olmuştur. Diğer bir deyişle ücretler iş gücü piyasasındaki dengesizlikleri giderebilecek kadar hızlı değişebiliyor mu?" (d'Iribarne, 1990, s. 16) sorusu gündeme gelmiştir. Bu da işgücü piyasaların yeniden gündeme taşınmasına neden olmuştur.

TÜİK göre işsizlik "referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan kişilerden iş aramak için son dört hafta içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve iki hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan 15 ve daha yukarı yaştaki kişiler işsiz kabul edilmektedir" şeklindedir. Ancak işsizliğin geniş manadaki tanımı aktif iş arayan, şu anda çalışmayan kişilerdir (Nickell, 1990, s. 392).

2.2. İşsizlik Çeşitleri

İşsizlik, işsiz olan kişinin iradesine göre iradi ve gayri iradi olarak iki ana başlık altında tanımlanabilir. İradi işsizlik, bireyin ücretlendirmeyi, işi veya iş yerinin konumu tercih etmemesi nedeniyle oluşan işsizlik olarak tanımlanabilir (Dinler, 2003, s. 451). Gayri iradi işsizlik ise, işsizlerin işe başlayamama, başladığı işte işe devam edememesi gibi engellerin önüne çıkması olarak tanımlanabilir.

Bireyin kendi iradesi ile karar verdiği ve çalışmayı tercih etmediği iradi işsizlik en çok iki sebepten ortaya çıkar, birincisi; ücreti yetersiz görmeleri, ikinci ise ailede çalışan bir kişinin geliri ile geçinmeye razı olunması durumudur. Babanın çalıştığı, eş ve çocukların ise çalışma niteliklerine sahip olmalarına rağmen çalışmaması durumu iradi işsizliğe örnektir. İradi işsizlikte iş ortamını beğenmeme, çalışma şartları veya ortamında küçük değişikliklere razı olmama gibi nedenlere de söz konusu olabilir (Biçerli, 2009, s. 462). İradi işsizlikte önemli bir kesim de önceden çalışmasına rağmen

evlendikten sonra eşlerinin gelirlerini yeterli görerek ev kadınlığına dönüş yaparak işinden ayrılan kadınlardan oluşmaktadır. İradî işsizliğin aksine, piyasada geçerli olan ücrete razı olmasına rağmen kendisine iş bulamayanlar gayri iradî işsiz tanımına girer. Diğer işsizlik türleri ise geçici işsizlik, konjektürel işsizlik, mevsimlik işsizlik, yapısal işsizlik, teknolojik işsizlik, gizli işsizlik ve doğal işsizliktir (Bozdağlıoğlu, 2008, s. 122). Aşağıda işsizlik türlerinin açıklamalarına yer verilecektir.

2.2.1. Geçici İşsizlik

İş değiştirme sürecinde olan veya iş arayan bireyleri kapsayan işsizlik türüdür. Çalıştığı iş yerinden başka bir işe başlamak için ayrılarak bekleme süresinde kalan işsizlere geçici işsiz denir. İşten ayrılma ile yeni bir işe başlama arasındaki veya yeni mezun bireylerin ilk işlerini bulma süreci geçici işsizlik tanımı içindedir. Geçici bir süre işsizliği ifade eden bu işsizlik türü gelişmiş ve istihdam oranı çok yüksek ülkelerde dahi görülebilen işsizlik türüdür (Nickell, 1990, s. 391).

Geçici işsizlik genellikle kısa vadeli bir durum olarak kabul edilir ve iş gücü piyasasındaki doğal hareketliliğin bir parçası olarak değerlendirilir. Özellikle iş piyasasının dinamik yapısı, sektörler arasındaki geçişler ve yeni fırsatların değerlendirilmesi sürecinde bireylerin geçici olarak işsiz kalmaları normal bir süreçtir. Bununla birlikte, eğitim düzeyinin artması, bireylerin beceri setlerini geliştirmeleri ve kariyer hedeflerine ulaşmak amacıyla iş değiştirme motivasyonları da geçici işsizliğin ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu nedenle geçici işsizlik, yapısal veya konjektürel işsizlikten farklı olarak ekonomik krizlerden doğrudan etkilenmeyebilir ve bireyin kişisel kariyer planlaması çerçevesinde ortaya çıkabilir (Bozdağlıoğlu, 2008, s. 102).

2.2.2. Konjektürel İşsizlik

Ekonomik konjunktürdeki dalgalanmalar nedeniyle firmaların mevcut konjunktüre uyum sağlamak amacıyla çalışanlarının bir kısmını işten çıkarmasıyla ortaya çıkan işsizlik türüdür. Ekonomik durgunluk veya kriz dönemlerinde iş gücü talebinin azalması sonucu ortaya çıkar. Ekonomik büyümedeki yavaşlama, talep daralması, şirketlerin küçülme veya kapanma kararları sonucu ortaya çıkan işsizlik türüdür (Krugman ve Wells, 2005, s. 412).

Özellikle uluslararası dalgalanmalarda kendi ekonomik dengelerini korumak isteyen iş yerlerinin tercih ettikleri bir yöntem olan giderlerini düşürme veya azalan üretim fazlası çalışanı istihdam dışında tutma maksadıyla yapılan işten çıkarmalardır. Ekonomik toparlanma ile birlikte azalma eğilimi gösterir. Devletin mali ve parasal politikalarla müdahale edebileceği bir işsizlik türüdür. Ayrıca konjonktürel işsizlik, işgücü piyasasının esnekliğine bağlı olarak farklı ülkelerde farklı düzeylerde hissedilir. Gelişmiş ekonomilerde etkin para ve maliye politikalarıyla bu tür işsizlik kısa sürede azaltılabilirken, gelişmekte olan ekonomilerde daha uzun süreli ve kalıcı etkiler doğurabilmektedir (Blanchard, 2006, s. 123).

2.2.3. Mevsimlik İşsizlik

İstihdam kalıcı ve geçici olarak iki çeşittir. Kalıcı istihdamda, istihdam edilen bireyin sürekli aynı işte olacağı ve çalışmaya devam edeceği kabul edilir. Geçici istihdamda ise bireyin, bütün yıl boyunca değil de belirli dönemlerde istihdam edilmesi hedeflenmektedir. Tarım, inşaat ve turizm sektöründe istihdam edilen bireyler mevsimsel işsizlik tanımlamasında en çok yer tutan gruptur (Biçerli, 2009, s. 463).

Yaz aylarında turizm, inşaat veya tarım sektöründe çalışan bir kişi, kış döneminde ise kayak merkezi, termal tesisler gibi yerlerde işe başlayarak çalışmaya devam edebilir. Ancak kimileri mevsimsel çalışmayı seçerek, belirli bir dönemi boş geçirip yeniden sezonun gelmesini beklemeyi tercih edebilir. İşte burada iradi işsizlik dönemselsel olarak devreye girer (Biçerli, 2009, s. 464). Bu yüzden mevsimsel işsizlik sonrası dönemde, iradi ve gayri iradi işsizlik ortaya çıkabilir (Mourdoukoutas, 1988).

2.2.4. Yapısal İşsizlik

Ekonomilerin doğal gelişim süreçlerinde ortaya çıkan yapısal değişimin neden olduğu işsizlik türüdür. Literatürde teknolojik işsizlik benzeri açıklamalar dile getirilse de, yapısal işsizlik, sektörler arasında ki değişimden kaynaklanan işsizlik olarak tanımlanabilir (Eğilmez, 2012, s. 58; Biçerli, 2009, s. 468).

Belirli dönemlerde yüksek seviyede ilgi gören sektörlerin kendi gruplarında yaşadıkları dönemselsel değişim veya kriz nedeniyle ortaya çıkan işsizlik türüdür.

Mesela, tarım sektörü çeşitli sebeplerle eski istihdam gücünü kaybettiğinde iş gücü sanayi veya hizmet sektöründe iş aramaya başlar (Bozdağlıoğlu, 2008, s. 172). Bu süreçte sanayi veya hizmet sektöründe hemen iş bulamamaları nedeniyle ortaya çıkan işsizlik yapısal işsizliktir (Dinler, 2003, s. 455).

2.2.5. Teknolojik İşsizlik

Üretimde verimliliği artırmak amacıyla makineleşme ve otomasyon sistemlerinin kullanılması, insan gücüne olan talebin azalmasına ve dolayısıyla işsizliğin ortaya çıkmasına sebep olur (Blanchard, 2017, s. 101; Biçerli, 2009, s. 459; Mankiw, 2010, s. 57).

İş yerleri gerek üretimde verimliliği artırmak gerekse iş gücü maliyetlerini azaltarak üretim maliyetlerini düşürmek amacıyla yeni teknolojileri kullanmaya başlar. İnsan faktörünü daha az kullanarak, yerine makine ve teknolojilerden tercih edilmesi nedeniyle ortaya çıkan işsizliğe teknolojik işsizlik denir (Biçerli, 2009, s. 470; Eğilmez, 2012, s. 60).

Teknolojik ilerleme bir yandan üretim kalitesi ve verimliliğini artırırken bir yanda da işsizliği arttırabilir. Kısa dönemde işsizliği arttırsa da uzun vadede yeni iş alanlarının açılmasına neden olabilen teknolojik değişim, yeni istihdam alanlarının da oluşmasına sebep olur (Bozdağlıoğlu, 2008, s. 175). Ayrıca eğitim ve mesleki donanım tesis edilerek teknolojik işsizliğin önüne geçilmesi mümkündür (Dinler, 2003, s. 457).

2.2.6. Gizli İşsizlik

Firma veya sektörün istihdamda yer alanların bir kısmını çıkarmasına rağmen orada üretim ve verimlilikte bir düşüş yaşanmıyorsa o işyeri veya işletmede gizli işsizlik var demektir. Bazen gizli işsizlik, kalabalık nüfusa sahip ülkelerde, işsizlik nedeniyle oluşabilecek tehlikelerden sakınmak amacıyla bilinçli bir politika tercihi olarak karşımıza çıkabilir (Biçerli, 2009, s. 465; Eğilmez, 2012, s. 61).

Aslında gizli işsizlik tanımı, ismiyle ters bir anlatım içerir. Zira bu tür işyerlerinde işsizlik değil istihdam fazlalığı var demektir. Çünkü iş yerinde aktif iş gücü olarak yer

almasına rağmen üretime katkısı çok az düzeyde veya hiç olmayan kişiler gizli işsiz denmektedir (Bozdağlıoğlu, 2008, s. 176).

2.2.7. Doğal İşsizlik

Doğal işsizliği Milton Friedman, yapısal ve geçici işsizlik şeklinde oluşan işsizlik olarak tanımlamıştır. Doğal işsizlik oranı her ülke için farklılık gösterse de, dünyada ortalama olarak %5-%5,5 olarak kabul görmektedir (Friedman, 1968, s. 8).

Geçici işsizlik ile yapısal işsizliğin toplamından oluşan doğal işsizlik, ortadan tamamıyla kaldırılamasa da azaltılabilir bir işsizlik türüdür. Friedman'a göre bir ülkede işsizlik oranı, doğal işsizlik oranı standardına yakın ise o ülkede ekonomi sağlıklı bir şekilde ilerliyor demektir (Blanchard ve Johnson, 2013, s. 92).

2.3. İşsizlikte Yaş Arası Değişkenliği

İşsizlik yaş ortalaması, ülkeden ülkeye ve ekonomik koşullara göre farklılık gösterebilir, ancak genel olarak işsizlik en çok gençler arasında yaygındır. Dünya genelinde ve Türkiye özelinde gençler, işsizlikten en çok etkilenen grup olarak öne çıkmaktadır. Genç işsizlik oranı, özellikle 15-24 yaş grubunda daha yüksektir. Bu yaş aralığındaki bireyler, iş gücü piyasasına yeni girenlerdir ve deneyim eksikliği nedeniyle iş bulmada daha fazla zorluk yaşarlar (ILO, 2023, s. 45). Genç işsizliği küresel ölçekte önemli bir sorundur. Uluslararası Çalışma Örgütü'ne (ILO) göre, dünya genelinde genç işsizlik oranı %13-15 arasında değişmektedir. Bu oran, küresel ekonomik kriz dönemlerinde daha da artma eğilimindedir (ILO, 2023, s. 48).

25-44 yaş grubunda işsizlik oranları gençlere göre daha düşüktür, çünkü bu grup genellikle iş tecrübesi kazanmış ve iş gücü piyasasında daha kalıcı pozisyonlara sahip bireylerden oluşur. Ancak ekonomik durgunluk, sektörlerdeki değişimler veya işten çıkarmalar gibi etkenler bu yaş grubunda da işsizliği artırabilir. Bu grup, kariyer değiştirmek veya işten çıkarılmak durumunda işsizlik riski ile karşı karşıya kalabilmektedir (Kocamaz, 2018, s. 87).

2.4. İş Bulmada Zorlanan Yaş Grubu

45 yaş ve üzeri bireylerde işsizlik oranları gençlere göre çok daha düşüktür, ancak bu yaş grubundaki işsizlerin iş bulması daha zordur. Bu kişiler, iş gücü piyasasında daha uzun süre işsiz kalabilirler çünkü yaş ayrımcılığı, sağlık sorunları ve teknolojiye uyum zorlukları gibi etkenler nedeniyle yeni iş bulma süreçleri uzayabilmektedir. Bu yaş grubundaki bireyler, işsiz kaldıklarında iş gücü piyasasına geri dönmekte gençlere göre daha fazla zorluk yaşayabilir (Tansel, 2005, s. 142).

Türkiye'de genç işsizlik oranı, genellikle toplam işsizlik oranının üzerindedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, genç işsizlik oranı %20'nin üzerine çıkabilmektedir. Gençler arasında işsizliğin yaygın olması, işsiz nüfusun yaş ortalamasını da aşağı çekmektedir (TÜİK, 2023a, s. 17). Genel işsizlik yaş ortalaması, genç işsizlik oranlarının yüksekliği nedeniyle 20'li yaşlar civarında seyretmektedir. Türkiye gibi genç nüfusu fazla olan ülkelerde, iş gücü piyasasına yeni katılan bireylerin deneyim eksikliği, işsizliğin özellikle gençler arasında daha yaygın hale gelmesine neden olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise işsizlik daha dengeli bir dağılım gösterse de genel eğilim genç işsizliğinin dünya genelinde yaygın olması yönündedir (ILO, 2023, s. 45).

2.5. Türkiye'de İşsizlik ve İstihdam Verileri

TÜİK tarafından açıklanan 2025 yılı Şubat ayı verilerine göre; 15 yaş ve üzeri işsizlerin sayısı bir önceki aya göre 95 bin kişi azalarak 2 milyon 886 bin kişi olmuştur. İşsizlik oranı ise 0,2 puan azalarak %8,2 seviyesinde gerçekleşmiştir. İşsizlik oranı erkeklerde %6,7 iken kadınlarda %11,0 olarak tahmin edilmektedir (TÜİK, 2024b, s. 6).

Tablo 2.1. Mevsim Etkilerinden Arındırılmış Temel İş Gücü Göstergeleri 15+ Yaş, (Şubat, 2025)

	Şubat 2025			Bir önceki ay			Bir önceki aya göre fark		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
(Bin kişi)									
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	66.206	32.754	33.451	66.163	32.735	33.428	43	19	23
İşgücü	35.200	23.188	12.012	35.444	23.200	12.244	-244	-12	-232
İstihdam	32.314	21.628	10.687	32.463	21.674	10.788	-149	-46	-101

Tablo 2.1. (Devam) Mevsim Etkilerinden Arındırılmış Temel İş Gücü Göstergeleri 15+ Yaş, (Şubat, 2025)

	Şubat 2025			Bir önceki ay			Bir önceki aya göre fark		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
(Bin kişi)									
İşsiz	2.886	1.561	1.325	2.981	1.526	1.456	-95	35	-131
İşgücüne dâhil olmayanlar	31.006	9.566	21.440	30.719	9.535	21.184	287	31	256
(%)									
İşgücüne katılma oranı	53,2	70,8	35,9	53,6	70,9	36,6	-0,4	-0,1	-0,7
İstihdam oranı	48,8	66,0	31,9	49,1	66,2	32,3	-0,3	-0,2	-0,4
İşsizlik oranı	8,2	6,7	11,0	8,4	6,6	11,9	-0,2	0,1	-0,9
Genç nüfusta işsizlik oranı (15-24 yaş)	15,0	10,8	22,7	14,9	10,6	22,7	0,1	0,2	0,0

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2024

Türkiye’de 2025 yılı Şubat ayı işsizlik rakamlarına bakıldığında 15-24 yaş aralığında ki işsizlik %15 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bunun %10,8’ini erkekler, %22,7’sini ise kadınlar oluşturmaktadır. Genç erkeklerde işsizlik oranı % 0,2 artarken, genç kadınlarda oran değişmemiştir. Bütün yaş grupları arasında ise işsizlik %6,7 olarak gerçekleşirken, %7’si erkeklerden, %11’i ise kadınlardan oluşmaktadır. Şubat ayında önceki aya göre işsizlik oranı % 0,2 düşmüş, erkeklerde işsizlik oranı %0,1 artarken, kadın işsizliği % 0,9 puan azalmıştır. Aynı ayda istihdam oranında da gerileme yaşanmış Ocak ayında % 49,1 olan istihdam oranı Şubat ayında % 48,8’e gerilemiştir.

2.6. Tarım Sektöründe İstihdamın Azalması

Tarım sektörü, tarih boyunca istihdamın en yoğun olduğu alanlardan biri olmasına rağmen, özellikle sanayileşme ve kentleşmenin hız kazanmasıyla birlikte büyük bir gerileme sürecine girmiştir. Tarımsal üretimde makineleşmenin artması, küçük ölçekli işletmelerin rekabet gücünü kaybetmesi ve sanayi ile hizmet sektörlerinde iş imkânlarının çeşitlenmesi, tarımdaki istihdam kaybını hızlandıran başlıca etkenler olmuştur (TÜİK, 2023, s. 17).

Özellikle genç nüfusun tarım sektörüne olan ilgisinin azalması, bu dönüşümün önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Gençler, tarımda düşük gelir elde edilmesi, ağır çalışma

koşulları ve sosyal güvence eksikliği gibi nedenlerle tarımda çalışmayı cazip bulmamaktadır. Bunun yerine sanayi ve hizmet sektörlerinde daha istikrarlı iş koşulları sunan alanlara yönelmektedirler (OECD, 2021, s. 45).

Türkiye özelinde, 2002 yılında toplam istihdamın yaklaşık %35'i tarımda yer alırken, bu oran 2022 yılı itibarıyla %17'nin altına gerilemiştir (TÜİK, 2023, s. 18). Bu düşüş yalnızca ekonomik bir değişim değil, aynı zamanda sosyal yapının ve kırsal alanlardaki yaşamın dönüşümü anlamına gelmektedir. Kırsal genç nüfusun eğitim ve yaşam beklentilerinin artması, tarımı bir geçim kaynağı olarak değil, terk edilmesi gereken bir alan olarak görmelerine yol açmaktadır (FAO, 2022, s. 29).

Bu gelişmeler, tarım sektöründe yaşanan işgücü kaybının sadece ekonomik değil, aynı zamanda kültürel ve toplumsal bir dönüşüm olduğunu göstermektedir. Tarım sektörünün yeniden cazip hale getirilmesi için gençlere yönelik destek programlarının, sosyal güvence sistemlerinin ve kırsalda yaşam kalitesini artıracak politikaların geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır (World Bank, 2021, s. 52).

2.7. Kentsel İşsizlik

Dünya nüfusunun yarısından fazlası karaların %3'üne denk gelen kentlerde yaşamaktadır. 2021 verilerine göre dünyada yaşayan 7,8 milyar insanın %56,6'sı kentlerde yaşamaktadır. 2050 yılında kentlerde yaşayan insan oranının %68'e yükselmesi beklenmektedir. 1800'lü yıllarda bu oran %5'in altında idi. Dünyanın her yerinde kente doğru bir göçün en belirgin göstergesi bu rakamlardır (Birleşmiş Milletler, 2022, s. 5).

Kentleşmenin bu derecede hızlandığı ve iç göçün de yoğunluğunu ortaya koyan veriler istihdam, eğitim, barınma, altyapı, çevre gibi sorunların nasıl giderilebileceği konusunda da akıllarda soru işareti oluşturmaktadır. Göçlerle genişleyen şehirlerde yaşamın ne kalitede sürdürülebilir olduğu, istihdamın da ne ölçüde mümkün olduğu giderek daha çok sorgulanmaktadır. Bu şekilde bir kentsel büyümenin sürdürülebilirliği mümkün görünmemektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkenin kırsaldan kente gerçekleşen göçlerin bu hızla yaşadığı kentleşme sürecinin doğuracağı istihdam ve kentleşme sorunları ile başa çıkması oldukça zor görünmektedir. Düşük gelir, sosyal ihtiyaçların karşılanamaması ve kötü sosyo-ekonomik şartlar kırdan kente göçü artırmaktadır. Bu

yoğunluğun en büyük tehlikesi ise kırsalda iş gücü tükenirken, kentte de işsizliğin artmasıdır (Güner, 2018, s. 72).

Türkiye’de kırdan kente göçün, işgücü arz ve talebi arasındaki dengenin tümüyle bozulmasına sebep olduğu görülmektedir. Bozulan bu denge aynı zamanda kentlerde işsizliğe ve kırsal da ise eksik istihdama neden olmaktadır. Bu bilgiler ışığında kırdan kente göç üzerinde durulması gereken en büyük problemlerden biridir. Dünyada, Türkiye’nin de aralarında bulunduğu gelişmekte olan ülkeleri tehdit eden kentsel işsizlik gün geçtikçe artmaktadır (Çelikay, 2017, s. 110).

Sürekli artan ve hızla devam eden iç göç sonucu kentlerde işsizlerin sayısını artırmıştır. Kırsaldan göç hareketi ile gelen herhangi bir vasfı bulunmayan kişiler, kayıt dışı istihdama, düşük ücret veya yüksek çalışma saatlerine rıza göstererek, kentte bulunan iş gücüne karşı haksız rekabet ortamı yaratmıştır (Dücan, 2016, s. 98).

Kentlerde yaşayan nüfus oranı 2000 yılında %64,9 iken 2020 yılında bu oran %93 seviyesine yükselmiştir. Bu da tarımsal alanlarda iş gücünün kente göç nedeniyle tükendiğini ve üretimin azalması tehdidini ortaya çıkarmıştır. Tarımda istihdam edilenlerin kentte işsiz veya iş arayan konumuna geçmesi veya başka sektörlerde istihdam edilmesi kaliteli tarım üretimini de olumsuz etkilemiştir. Tarımda makineleşme ve modernleşmenin yanı sıra miras yoluyla ekili alanların bölünmesi, üretim maliyetlerinin artması da kırsaldan kente göçü tetiklemiştir. Tarım alanlarında ekili alan oranının göç nedeniyle hızla düşmesi, kentlerde yığılan işsizliğe yol açmasının yanı sıra gıda üretimi azaltmış, kırsalda yaşayanların gelirlerini de düşürmüştür (Başel, 2011, s. 45).

Tarım sektörünün istihdamdaki payı 1980’li yıllarda %60,4 iken kırsaldan kente göçün tetiklenerek artması sonrası 2020 yılında %17,7 ye gerilemiştir. 1980’li yıllarda tarımın istihdam içindeki payını, 2020 verilerine göre istihdamdaki payı %61,7 olan hizmetler sektörü almıştır (TÜİK, 2023b, s. 21). Sanayileşme sürecinde lojman, lokal gibi sosyal tesis imkanlarının sunulmasıyla kısmen teşvik edilen iç göç hareketleri zamanla daha büyük ve hızlı göçleri doğurmuştur. Kırsalda istihdamda olan kişiler, bu teşvik edici

yaklaşım nedeniyle, göç etmeyi tercih ederek kentlerde işsizler arasına katılmıştır (Çatalbaş ve Yarar, 2015, s. 88).

2.8. İşsizlik Teorileri ve Yaklaşımlar

İşsizlik olgusu, tarih boyunca farklı ekonomik ekoller tarafından çeşitli şekillerde açıklanmıştır. Her ekol, işsizliğin nedenleri, sonuçları ve çözüm yöntemleri konusunda farklı teorik çerçeveler geliştirmiştir. Bu bölümde Klasik, Keynesyen, Neoklasik, Monetarist, Yeni Keynesyen ve Marksist ekollerin işsizlik kavramına yaklaşımları karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir.

İşsizliğe dair farklı yaklaşımlar, sadece teorik tartışmalarla sınırlı kalmamış, aynı zamanda hükümet politikalarının da şekillenmesinde belirleyici olmuştur (Snowdon ve Vane, 2005, s. 47). Ekonomik krizler, teknolojik dönüşümler ve küreselleşme gibi süreçler, her dönemde işsizliğe yeni boyutlar kazandırmış ve farklı çözüm arayışlarını zorunlu kılmıştır (Blanchard, 2017, s. 88).

Tablo 2.2. İktisadi Ekollerin İşsizlik Yaklaşımları

Teori/Yaklaşım	Temsilciler	İşsizlik Görüşü	Temel Özellikleri
Klasik İktisat	Adam Smith, David Ricardo	Geçici, iradi	Piyasa kendi kendine dengeye gelir; işsizlik gönüllü bir durumdur.
Keynesyen İktisat	John Maynard Keynes	Zorunlu, yapısal	Toplam talep yetersizliği nedeniyle oluşur; devlet müdahalesi şarttır.
Neo-Klasik / Yeni Klasik	N. Gregory Mankiw, Rubert Lucas	Geçici, rasyonel beklentiler	Piyasa uzun vadede dengeye ulaşır; rasyonel beklentilerle hareket edilir.
Monetarist Yaklaşım	Milton Friedman	Doğal işsizlik vardır	Para arzı ve enflasyon işsizliği etkiler; doğal işsizlik tamamen ortadan kalkmaz.
Marksist Yaklaşım	Karl Marx	Kapitalizmin yapısal bir parçası	Kapitalist sistem, işsizliği sermayenin işçileri baskılaması için kullanır.

Kaynak: Derlenmiştir. (Dinler, 2003, Keynes, 1936, Friedman, 1968, Harvey, 2010, Krugman ve Wells, 2005, Biçerli, 2009)

Bu tablo incelendiğinde, her ekolün işsizliğe yaklaşımının temel felsefi ve ekonomik varsayımlarına göre şekillendiği görülmektedir. Neo-Klasikler işsizliği bireysel

tercihlere bağlarken (Dinler, 2003, s. 245), Keynesyenler eksik talep ve devlet müdahalesinin önemine dikkat çekmiştir (Keynes, 1936, s. 78). Monetaristler ise işsizliğin para arzı ile ilişkili olduğunu savunmakta (Friedman, 1968, s. 8), Yapısalcılar sektörel değişimleri işsizlikte belirleyici unsur olarak görmektedir (Krugman ve Wells, 2005, s. 172). Marksist yaklaşım ise işsizliği kapitalist sistemin kaçınılmaz bir sonucu olarak değerlendirmektedir (Harvey, 2010, s. 121).

İşsizlik olgusunun farklı teorilerle açıklanması, bu problemin çözümünde de farklı politika önerilerini gündeme getirmiştir. Bu nedenle her teorik yaklaşım, işsizlikle mücadele için izlenecek yolun belirlenmesinde önemli bir perspektif sunmaktadır.

2.8.1. Klasik İktisat Okulu ve İşsizlik

Klasik iktisat okulunun işsizlik yaklaşımı, 18. ve 19. yüzyıllarda Adam Smith, David Ricardo ve Jean-Baptiste Say gibi iktisatçılar tarafından şekillendirilmiştir. Klasik iktisat anlayışına göre, serbest piyasalar kendi mekanizmaları ile tam istihdamı sağlarlar ve uzun dönemde işsizlik gibi bir sorun ortaya çıkmaz (Smith, 1776, s. 112). Bu görüşün temel dayanağı, Say Kanunu olarak bilinen "her arz kendi talebini yaratır" ilkesidir. Say Kanunu'na göre üretilen her mal ve hizmet, üreticinin elde ettiği gelire satın alınacak ve böylece piyasada genel bir talep yetersizliği sorunu oluşmayacaktır (Say, 1803, s. 143).

Klasik teoride ücretler ve fiyatlar tam esnek kabul edilir. İşgücü piyasasında arz-talep dengesine ulaşmak için ücretlerin serbestçe ayarlanabileceği varsayılır. Eğer işgücü arzı işgücü talebini aşarsa, ücretler düşer ve işverenler daha fazla işçi çalıştırır. Aynı şekilde, işçi talebi işçi arzından fazlaysa ücretler artar ve denge sağlanır (Ricardo, 1817, s. 205). Bu yaklaşıma göre, işsizlik gönüllü bir durumdur; bireyler mevcut ücret düzeylerini yeterli bulmadıkları için çalışmaktan kaçınırlar.

Klasik iktisatçılar, devlet müdahalesinin gereksiz ve zararlı olduğunu savunurlar. Serbest piyasa, kendi içinde bir denge kurar ve devlet müdahalesi yalnızca bu doğal süreci bozarak istihdamı ve üretimi olumsuz etkiler (Smith, 1776, s. 189). Bu nedenle

klasik yaklaşımda devletin rolü, yalnızca mülkiyet haklarını korumak, piyasaların düzgün işleyişini sağlamak ve adalet sistemini yürütmekle sınırlıdır.

Özetle, klasik iktisat okuluna göre işsizlik, piyasa dengesizliklerinden kaynaklanan geçici bir sapmadır. Eğer piyasalar serbest bırakılır ve ücretler aşağı yönlü esnek olursa, işsizlik ortadan kalkar. Devletin işgücü piyasasına müdahalesi gerekli görülmemekte, hatta zararlı bir etki yaratacağı düşünülmektedir (Say, 1803, s. 145).

2.8.2. Keynesyen İktisat ve İşsizlik

Keynesyen ekol, 20. yüzyılın en büyük iktisatçılarından John Maynard Keynes'in 1936 yılında yayımladığı "İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi" adlı eseriyle şekillenmiş ve Büyük Buhran sonrası dönemde işsizlik problemini açıklamak için geliştirilmiştir (Keynes, 1936, s. 15). Keynesyen teoriye göre, işsizlik ekonominin kendi iç dinamiklerinden kaynaklanır ve tam istihdam seviyesinin altında bir denge oluşabilir. Yani piyasalar, serbest işleyişi ile otomatik olarak tam istihdama ulaşamayabilir; devlet müdahalesi zorunludur (Keynes, 1936, s. 22).

Keynesyen görüşe göre işsizliğin temel nedeni, toplam talepteki yetersizliktir. Bir ekonomide tüketim ve yatırım harcamaları yetersiz kalırsa firmalar üretimlerini azaltır, dolayısıyla işgücüne olan talep düşer ve işsizlik ortaya çıkar (Blanchard, 2017, s. 95). Keynes'e göre tasarruf eğilimi yüksek olan bireyler tüketimi azaltmakta, dolayısıyla ekonomide toplam harcamaların düşmesine ve işsizliğin artmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle kriz dönemlerinde devletin kamu harcamalarını artırarak toplam talebi desteklemesi gerektiği savunulmuştur (Keynes, 1936, s. 89).

Keynesyen iktisatçılar, ücretlerin ve fiyatların aşağı doğru esnek olmaması (yani ücretlerin ve fiyatların kriz anlarında yeterince hızlı düşmemesi) nedeniyle işsizlik sorununun derinleştiğini belirtirler. Özellikle nominal ücretlerin aşağı doğru yapışkan olması, piyasaların tam istihdamı sağlayamamasına yol açar (Snowdon ve Vane, 2005, s. 153). İşçilerin reel ücret kaybına direnmeleri ve sendikaların koruyucu rolleri, işgücü piyasasında esnekliğin kaybolmasına ve işsizliğin artmasına sebep olur (Blanchard, 2017, s. 97).

Keynesyen modele göre devlet, maliye politikaları (kamu harcamalarının artırılması, vergilerin düşürülmesi gibi) ve para politikaları (faiz oranlarının düşürülmesi) yoluyla toplam talebi canlandırabilir ve böylece işsizliği azaltabilir (Mankiw, 2016, s. 192). Keynes'in önerdiği politikaların temel amacı, özel sektörün yeterli düzeyde talep oluşturamadığı dönemlerde kamunun devreye girerek talep açığını kapatmasıdır.

Keynes, işsizlikle mücadelede sadece ekonomik değil, psikolojik faktörlere de dikkat çeker. Özellikle yatırımcıların geleceğe yönelik beklentilerinin (hayvani ruh halleri - "animal spirits") ekonomik kararları belirlemede çok önemli olduğunu savunmuştur (Keynes, 1936, s. 162). Bu nedenle belirsizlik dönemlerinde yatırım iştahı azalır, yatırımlar düşer ve buna bağlı olarak işsizlik artar.

Sonuç olarak Keynesyen ekol, işsizliğin geçici bir dengesizlik değil, piyasaların doğasında var olan yapısal bir sorun olduğunu savunur. Keynesyenler için çözüm, devlet müdahalesi ve etkin talep yönetimi ile mümkündür. Bu yaklaşım, modern makroekonominin temel taşlarından biri olmuş ve özellikle ekonomik kriz dönemlerinde yeniden önem kazanmıştır (Snowdon ve Vane, 2005, s. 157).

2.8.3. Neoklasik İktisat Okulu ve İşsizlik

Neo-Klasik ekol, 19. yüzyılın sonlarından itibaren ortaya çıkmış ve özellikle 20. yüzyıl boyunca etkili olmuştur. Neo-Klasik iktisatçılar işsizlik olgusunu daha çok bireysel tercihler ve piyasa mekanizmalarının işleyişi üzerinden açıklarlar. Bu görüşe göre piyasalar, esnek ücret ve fiyat mekanizmaları sayesinde kendiliğinden dengeye ulaşır ve sürekli bir işsizlik durumu oluşmaz; oluşan işsizlik, geçici ve gönüllü niteliktedir (Mankiw, 2016, s. 218).

Neo-Klasik yaklaşımda işsizlik, esasen işgücü piyasasında bireylerin kendi tercihleri doğrultusunda ortaya çıkar. Yani, işsiz bireyler mevcut ücret düzeyini kabul etmedikleri için çalışmamayı tercih ederler. Bu nedenle Neo-Klasik teoriye göre, işsizliğin temel nedeni ücret esnekliğinin engellenmesidir. Eğer ücretler serbestçe düşebilirse, piyasada denge sağlanır ve işsizlik ortadan kalkar (Blanchard, 2017, s. 112). Bu bağlamda, devlet müdahalesine gerek olmadığı, piyasanın kendi mekanizmaları ile dengeyi sağlayacağı savunulur.

Neo-Klasik iktisatçılar işgücü arz ve talebinin ücret esnekliği sayesinde her zaman tam istihdamı sağlayabileceğini belirtir. Eğer işgücü arzı fazla olursa, ücretler düşecek; düşük ücretler işverenler için cazip hâle gelecek ve böylece işsizlik sorunu çözülecektir (Snowdon ve Vane, 2005, s. 173). Bu görüşe göre, işsizlik oranlarının yüksek olduğu durumlarda sorun, piyasaya yapılan dış müdahalelerden (asgari ücret uygulamaları, sendikal düzenlemeler, işsizlik sigortaları gibi) kaynaklanır.

Neo-Klasik ekol aynı zamanda işgücü piyasasında "gerçek ücret" kavramını önemser. Çalışanların aldığı ücretin satın alma gücü, işgücüne olan talebi etkiler. Gerçek ücretler çok yüksek olursa, işverenler daha az işçi çalıştırır; düşük olursa daha çok işçi istihdam edilir (Mankiw, 2016, s. 220). Bu nedenle Neo-Klasik çözüm, serbest piyasa işleyişinin korunması ve ücretlerin arz-talep dengesine göre serbestçe oluşmasına izin verilmesi gerektiğidir.

Neo-Klasik teori, işsizliği genellikle bireysel verimsizliklere veya tercih farklılıklarına bağlar. Bireylerin iş arama süreleri, mesleki uyumsuzluklar veya iş değiştirme süreçleri geçici işsizlik yaratsa da, uzun vadede bu durumun kendiliğinden düzeleceğini varsayar (Blanchard, 2017, s. 113). Bu nedenle devlet müdahalesi asgari düzeyde tutulmalıdır.

Sonuç olarak Neo-Klasik iktisat, işsizliği serbest piyasa mekanizmalarının doğal bir çıktısı olarak görür ve işsizliğin çözümünü ücret esnekliğinin artırılması, işgücü piyasasındaki katılıkların kaldırılması ve bireysel tercihlerin serbestçe oluşmasına bırakılması yoluyla önerir (Snowdon ve Vane, 2005, s. 175).

2.8.4. Monetarist Yaklaşım ve Doğal İşsizlik Teorisi

Monetarist ekol, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında Milton Friedman tarafından geliştirilmiş ve Keynesyen teorilere alternatif bir bakış açısı sunmuştur. Monetaristlere göre işsizlik, para arzındaki dalgalanmalar ve beklenmeyen para politikası şokları nedeniyle ortaya çıkar. Ekonomideki istikrarın sağlanması için para arzının kontrol edilmesi gerektiğini savunan Friedman, işsizliğin özellikle kısa vadede beklenmedik para arzı değişimlerinden kaynaklandığını ileri sürmüştür (Friedman, 1968, s. 8).

Monetarist yaklaşımda, ekonomide uzun dönemli işsizlik oranı, doğal işsizlik oranı ile tanımlanır. Bu oran, işgücü piyasasında iş değiştirme, beceri uyumsuzlukları ve gönüllü işsizlik gibi nedenlerle var olan işsizliği ifade eder. Monetaristlere göre devletin genişlemeci maliye ve para politikaları ile işsizliği sürekli azaltmaya çalışması hem enflasyonu artırır hem de ekonomik dengeleri bozar. Çünkü uzun vadede işsizlik doğal oranına geri dönecektir (Friedman, 1968, s. 10).

Friedman'a göre, hükümetlerin talebi canlandırmak amacıyla uyguladığı genişlemeci politikalar, kısa vadede işsizliği azaltabilir, ancak bu durum, enflasyonist baskılara yol açar. Ekonomik ajanlar (işçiler ve firmalar), enflasyondaki artışı fark ettiklerinde ücret ve fiyat taleplerini artıracak, böylece reel ücretler tekrar eski seviyelerine dönecek ve işsizlik yeniden doğal seviyesine gelecektir. Bu süreçte ekonominin karşı karşıya kalacağı en büyük tehdit, "istikrarlı işsizliğe" ek olarak "yüksek enflasyon"dur (Snowdon ve Vane, 2005, s. 186).

Monetarist teoriye göre, işgücü piyasasında beklenen enflasyon ile gerçekleşen enflasyon arasındaki fark, işsizlik oranlarını geçici olarak etkileyebilir. Beklenmeyen bir para arzı artışı, kısa dönemde işsizliği azaltabilir, ancak insanlar enflasyon beklentilerini güncelledikçe bu etki ortadan kalkar. Bu nedenle işsizlikle mücadelede para politikasının sınırları vardır ve para arzı, önceden belirlenen oranlarda artırılmalıdır (Blanchard, 2017, s. 122).

Monetaristler, ayrıca Phillips Eğrisi'ni daimi bir enflasyon-işsizlik değiş tokuşu sunan bir ilişki olarak kabul etmemişlerdir. Friedman ve Phelps, Phillips Eğrisi'nin sadece kısa vadede geçerli olduğunu, uzun vadede işsizlik ile enflasyon arasında bir değiş tokuş bulunmadığını savunmuşlardır. Uzun dönemde, Phillips Eğrisi dikey bir hâl alır ve ekonomide sadece doğal işsizlik oranı kalır (Friedman, 1968, s. 12).

Sonuç olarak Monetaristlere göre, işsizliği azaltmaya yönelik aktif kamu müdahaleleri hem sürdürülebilir değildir hem de ekonomide istikrarsızlık yaratır. Bu yüzden ekonomi politikalarının amacı, düşük ve öngörülebilir bir para arzı artışıyla fiyat istikrarını sağlamaktır. Böylelikle doğal işsizlik oranı çevresinde dengeli bir işgücü piyasası oluşturulabilir (Mankiw, 2016, s. 141).

2.8.5. Yeni Keynesyen İktisat ve İşsizlik

Yeni Keynesyen iktisat, 1970'li yıllarda Keynesyen görüşlerin eleştirilerle karşı karşıya kalması üzerine geliştirilen ve modern makroekonomiye önemli katkılar sunan bir yaklaşımdır. Yeni Keynesyenler, özellikle ücret ve fiyat katılıklarının ekonomi üzerindeki etkilerini daha mikro temelli modellerle açıklamışlardır. Onlara göre, piyasalar kısa vadede tam rekabetçi çalışmaz ve bu nedenle işsizlik ortaya çıkabilir (Mankiw, 2016, s. 303).

Yeni Keynesyen görüş, Keynes'in eksik talep ve piyasa başarısızlığı vurgusunu kabul etmekle birlikte, fiyat ve ücretlerin neden esnek olmadığını açıklamak için yeni mekanizmalar geliştirmiştir. Özellikle "menü maliyetleri" kavramı (firmaların fiyatlarını sık sık değiştirmesinin maliyetli olması), ücret müzakereleri ve verimlilik ücretleri gibi olgularla fiyat ve ücret katılıklarını rasyonel temellere oturtmuşlardır (Mankiw, 2016, s. 306). Bu durum, ekonomik şoklara piyasaların hemen uyum sağlayamamasına ve işsizliğin sürmesine neden olmaktadır.

Yeni Keynesyenler işgücü piyasasında "verimlilik ücretleri" hipotezine dikkat çekerler. Buna göre, firmalar işçilerin verimliliğini artırmak için piyasa dengesinin üzerinde ücret ödemeyi tercih ederler. Yani ücretler sadece arz-talep dengesiyle değil, aynı zamanda işgücünün verimliliğini korumak amacıyla belirlenir. Bu da işsizliğin gönüllü değil, yapısal bir problem olarak devam etmesine neden olur (Snowdon ve Vane, 2005, s. 362).

Yeni Keynesyen teori, "etkin talep yetersizliğinin" hâlâ bir sorun olduğunu savunur. Ancak eski Keynesyenlerden farklı olarak, etkin talep yetersizliğinin ardındaki mikroekonomik temellere daha fazla odaklanır. Bu yaklaşıma göre, hem firmalar hem de bireyler rasyonel davranıyor olabilirler; ancak piyasadaki katılıklar ve koordinasyon eksiklikleri, işsizliğin ortaya çıkmasına sebep olur (Blanchard, 2017, s. 245).

Yeni Keynesyen yaklaşımda para politikası da önemli bir yer tutar. Özellikle nominal katılıklar nedeniyle, parasal genişlemenin kısa vadede üretimi ve istihdamı artırabileceği kabul edilir. Ancak uzun vadede para arzı artışı, fiyatlara tam olarak yansıtacak ve reel büyüme üzerinde etkili olmayacaktır (Mankiw, 2016, s. 310). Bu nedenle Yeni

Keynesyenler, para politikasının etkili kullanılmasını savunurken, maliye politikasının da gerektiğinde devreye girmesini önerirler.

Sonuç olarak, Yeni Keynesyen teori, işsizliği hem talep eksikliğine hem de piyasa yapısındaki katılıklara bağlamaktadır. Piyasa ekonomisinin kendi başına tam istihdama ulaşamayabileceğini kabul eder ve devletin para ve maliye politikaları ile müdahalesinin önemli olduğunu vurgular (Snowdon ve Vane, 2005, s. 364). Modern merkez bankacılığı uygulamaları ve ekonomik kriz yönetimi stratejilerinde Yeni Keynesyen yaklaşımların etkisi belirgindir.

2.8.6. Marksist Yaklaşım ve İşsizlik

Marksist iktisat yaklaşımı, işsizlik olgusunu kapitalist üretim biçiminin kaçınılmaz ve yapısal bir sonucu olarak değerlendirir. Karl Marx'a göre kapitalist sistem, üretim araçlarının özel mülkiyeti üzerine kurulduğundan, işsizliği sistemin kendi iç dinamikleri üretir. Marx, işsizliği "yedek sanayi ordusu" (industrial reserve army) kavramı ile açıklamış; kapitalistlerin işçi ücretlerini baskılayabilmesi ve emeği daha ucuza çalıştırabilmesi için işsiz bir işgücü rezervine ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir (Marx, 1867, s. 561).

Marksist teoriye göre kapitalist ekonomilerde işsizlik, bir "piyasa hatası" değil, bizzat sistemin yeniden üretimi için gerekli olan bir durumdur. Kapitalistler, üretimde teknolojik yenilikleri ve makineleri kullanarak daha az işçiye ihtiyaç duyar hâle gelirler. Ancak bu durum, işçi sınıfı içindeki rekabeti artırır ve böylece ücretlerin düşük kalmasını sağlar. Teknolojik gelişme ile birlikte işsizliğin artması ise, sistemin verimlilik artışlarına rağmen işçi lehine bir iyileşmeye yol açmamasının sebebidir (Harvey, 2010, s. 134).

Marx, işsizliği yalnızca ekonomik bir olgu olarak değil, aynı zamanda toplumsal bir kontrol mekanizması olarak da görmüştür. İşsiz kalan bireyler, iş bulmak için daha düşük ücretlere razı olurken, çalışanlar da işlerini kaybetme korkusuyla kötü çalışma koşullarına boyun eğmek zorunda kalırlar. Bu anlamda işsizlik, kapitalist üretim ilişkilerinin hem ekonomik hem de ideolojik işlevlerinden biridir (Bottomore, 2003, s. 118).

Marksist yaklaşımda işsizlik döngüsel bir karaktere de sahiptir. Kapitalist ekonomi periyodik krizlere, yani aşırı üretim krizlerine maruz kalır. Talep yetersizliği nedeniyle mal ve hizmetlere olan talep düşer, firmalar üretimi kısar ve işten çıkarmalar başlar. Bu kriz dönemlerinde işsizlik büyük ölçüde artar. Ancak bu krizler, Marx'a göre kapitalist sistemin geçici duraklamaları değil, sistemin çöküşüne giden sürecin aşamalarıdır (Marx, 1867, s. 572).

Bununla birlikte Marksist teori, işsizliğin giderilmesinin kapitalist sistem içinde mümkün olmadığını savunur. Çünkü sistemin temel amacı, emek sömürsüne dayanarak sermaye birikimini sürdürmektir. Dolayısıyla işsizliğin ortadan kaldırılması ancak üretim araçlarının kamusal mülkiyete geçirilmesi ve sosyalist bir ekonomik sistemin kurulmasıyla mümkün olabilir (Harvey, 2010, s. 145).

Sonuç olarak Marksist yaklaşım, işsizliği bireysel başarısızlık ya da piyasa eksikliği olarak değil, kapitalist üretim tarzının zorunlu bir çıktısı olarak tanımlar. İşsizlik kapitalist toplumda tesadüfi değil, sistemin devamı için işlevsel bir araçtır. Bu yüzden işsizlik, sistem içi reformlarla değil, ancak köklü bir yapısal değişimle, yani sosyalist devrimle ortadan kaldırılabilir (Bottomore, 2003, s. 121).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE GÖÇ-İŞSİZLİK İLİŞKİSİ

3.1. Literatür Taraması

Göç ve işsizlik arasındaki ilişki, uzun süredir hem ulusal hem de uluslararası literatürde önemli bir araştırma alanı olarak öne çıkmaktadır. Bu kapsamda, göçün nedenleri ve sonuçları ile işsizlikle olan etkileşimini ele alan kuramsal ve uygulamalı çalışmalar, genel eğilimler doğrultusunda aşağıda bütüncül bir yaklaşımla özetlenmektedir.

Kuramsal düzeyde, Lee (1966) göç kararlarını açıklamak için geliştirdiği “itici-çekici faktörler teorisi”nde bireylerin göç etmesinde işsizlik gibi ekonomik nedenlerin temel belirleyici olduğunu vurgulamıştır. Benzer şekilde, Todaro (1969) ile Harris ve Todaro (1970), bireylerin göç kararlarını yalnızca mevcut ücretlere göre değil, beklenen gelir düzeyi üzerinden değerlendirdiğini belirtmişlerdir. Bu modele göre, bireyler kentlerde işsizlik oranı yüksek olsa bile daha yüksek gelir umuduyla göç etmektedir. Greenwood (1997) ise işsizlik, düşük ücret ve ekonomik durgunluk gibi olumsuz koşulların göçü teşvik eden ana faktörler olduğunu savunmuştur.

Uluslararası düzeyde yapılan araştırmalar da bu yaklaşımları desteklemektedir. Örneğin, Bassanini ve Duval (2006), OECD ülkelerinde işgücü piyasasındaki katılıklar ile yüksek işsizlik oranlarının gençlerin yurt dışına göç etme eğilimini artırdığını bulgulamıştır. Docquier ve Rapoport (2012) ise genç ve eğitilmiş bireylerin artan işsizlik oranları karşısında beyin göçüne yöneldiğini, yani işsizlik ile vasıflı uluslararası göç arasında doğrudan bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Literatürde göç ve işsizlik ilişkisi iki ana eksenle incelenmektedir: göçün işsizlik üzerindeki etkisi ve işsizliğin göçü tetiklemesi. Göçün işsizliği artırıcı etkisine işaret eden çalışmalar arasında Borjas (1995), Card (2001), Özdemir ve Yıldız (2015), Çağlar (2004), Kaya ve Bayrak (2017) ile Küçük ve Tan (2019) gibi isimler yer almaktadır. Bu çalışmalar, göçmenlerin özellikle düşük vasıflı işgücü segmentinde rekabet yaratarak yerli işçilerin iş bulma olasılığını düşürdüğünü savunmaktadır. Cerit

(2017) ise göçmen yoğunluğu yüksek olan illerde işsizlik oranlarının daha yüksek seyrettiğini belirtmiştir. Öte yandan, Peri (2012) gibi bazı araştırmacılar göçmenlerin yerli işgücüyle doğrudan rekabet etmediğini, aksine tamamlayıcı işlev gördüklerini ve böylece toplam istihdamı artırabileceklerini öne sürmüştür.

Türkiye özelinde yapılan çalışmalarda da benzer bulgular dikkat çekmektedir. İçduygu (1998) ve Erder (1997), iç göçün plansız şehirleşmeye ve işgücü dengesizliklerine neden olduğunu vurgulamıştır. Acar ve Yıldırım (2014), orta gelirli ve düşük eğitim düzeyine sahip illerden yapılan göçlerin uzun vadede işsizliği artırabileceğini belirtmiştir. Karadağ ve Çolak (2016), Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden genç ve düşük vasıflı işgücünün göçünün işgücü piyasasında dengesizlik yarattığını ileri sürmüştür. Dedeoğlu (2018) ve Karakaş & Özdemir (2020), göçün yapısal işsizliği artırdığına dikkat çekmiştir. Akçora ve Demir (2021) ise büyükşehirlerle yönelen göçün genç ve kentsel işsizliği artırdığını ortaya koymuştur.

TÜİK (2023) ve Göç İdaresi Başkanlığı (2023) tarafından sunulan güncel veriler, göç ve işsizlik arasındaki ilişkiyi dolaylı olarak desteklemektedir. Ayrıca Kirişçi (2003), Türkiye'nin dış göçle birlikte kayıt dışı istihdam sorununu derinleştirdiğini ifade etmiş, Çağlar (2004) ise göçmenlerin düşük vasıflı işlerde yoğunlaşarak yerli işgücüyle rekabeti artırdığını belirtmiştir.

Son olarak, 2011 sonrası dönemde yaşanan zorunlu kitlesel göç hareketleri literatürde ayrı bir başlık altında ele alınmıştır. Akgündüz, Van den Berg ve Hassink (2015), Suriyeli göçmenlerin Türkiye işgücü piyasasında düşük ücretli işlerde rekabeti artırdığını ortaya koymuştur.

Genel olarak değerlendirildiğinde, literatür göçün yalnızca mekânsal bir nüfus hareketi olmadığını; aynı zamanda ekonomik, sosyal ve yapısal etkileri olan çok boyutlu bir olgu olduğunu göstermektedir. Özellikle işsizlik gibi kalkınma göstergeleriyle olan sıkı ilişkisi, göçün ekonomi politikaları açısından stratejik önem taşıdığını ortaya koymaktadır.

3.2. Türkiye’de Göç ve İşsizlik İlişkisinin Analizi

Türkiye’deki göç hareketlerinin tarihsel gelişimi, ülkenin sosyal ve ekonomik yapısındaki değişimlerle doğrudan ilişkilidir. İç ve dış göç dinamiklerinin yıllar içinde nasıl şekillendiği, bölgelere göre göçün yönü ve yoğunluğu ile göçmen profilinin yapısal özellikleri bu başlık altında ele alınmaktadır.

3.2.1. Türkiye’de İç Göçün Tarihsel Seyri (1950–2023)

Türkiye’de iç göç hareketleri, özellikle 1950’li yıllardan itibaren kırsal kalkınmadaki yetersizlikler, tarımda makineleşme ve kentlerde sanayileşmenin hızlanmasıyla birlikte artış göstermiştir. Bu dönemden itibaren köyden kente doğru kitlesel nüfus hareketleri başlamış; Türkiye tarihinde göç, sadece coğrafi yer değiştirme değil, aynı zamanda ekonomik dönüşümün bir göstergesi olmuştur (Erder, 1997, s. 112).

1980 sonrası dönemde uygulanan neoliberal politikalar, büyükşehirlerin cazibesini artırmış; İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa gibi şehirler yoğun göç alan merkezler hâline gelmiştir. Bu göç, genellikle doğu ve güneydoğu illerinden batı illerine doğru yönelmiş ve ülke içi dengesiz kalkınma yapısal bir hal almıştır (İçduygu, 1998, s. 49; Dedeoğlu, 2018, s. 73).

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre 2007 yılından itibaren iç göç verileri düzenli olarak yayımlanmaktadır. Bu verilere göre Türkiye’de her yıl yaklaşık 2.5 ila 3.5 milyon kişi il değiştirerek göç etmektedir. En yoğun göç veren iller genellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da yer alırken, en fazla göç alan iller ise büyükşehirlerdir (TÜİK, 2023, s. 28).

Tablo 3.1. Türkiye’de İç Göç Eden Kişi Sayısı (2007–2023)

Yıl	İç Göç Eden Kişi Sayısı
2007	2.542.603
2008	2.739.000
2009	2.572.000
2010	2.640.000
2011	2.618.000
2012	2.528.000
2013	2.534.000
2014	2.527.000
2015	2.595.000
2016	2.686.000

Tablo 3.1. (Devam) Türkiye’de İç Göç Eden Kişi Sayısı (2007–2023)

Yıl	İç Göç Eden Kişi Sayısı
2017	2.731.000
2018	2.762.000
2019	2.777.000
2020	2.791.000
2021	2.791.000
2022	2.791.156
2023	3.450.953

Kaynak: TÜİK, İç Göç İstatistikleri, 2023

Türkiye’de iller arası iç göç verileri, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi’nin (ADNKS) devreye girdiği 2007 yılından itibaren düzenli olarak yayımlanmaktadır. Bu veriler göstermektedir ki, Türkiye’de iç göç hareketi azalmamış; aksine, zamanla yapısal bir dinamiğe dönüşmüştür. Göç eden bireylerin büyük bir kısmı genç ve çalışma çağındaki nüfustan oluşmakta, bu da göç alan kentlerin işgücü piyasalarında baskı oluşturmaktadır (Karakaş ve Özdemir, 2020, s. 95).

Türkiye’de göç hareketlerinin yönü, büyük ölçüde bölgesel kalkınmışlık farklarıyla şekillenmektedir. Göç veren iller genellikle doğu ve güneydoğu Anadolu bölgelerinde yoğunlaşırken, göç alan iller ise Marmara, Ege ve İç Anadolu’da yer alan büyükşehirlerdir. Bu hareketlilik, iş gücü piyasalarında dengesizliklere, kentlerde işsizlik baskısına ve kırsal alanlarda iş gücü kaybına yol açmaktadır (Dedeoğlu, 2018, s. 74; TÜİK, 2023, s. 19).

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde iş olanaklarının kısıtlı olması, yoksulluk, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim sorunları gibi nedenlerle bu bölgelerden göç verilmektedir. Buna karşılık, İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa gibi kentler sanayi, hizmet ve ticaret sektörlerinin gelişmişliği nedeniyle cazibe merkezleri hâline gelmiş hem iç göç hem de dış göç açısından yüksek çekim gücü kazanmıştır (İçduygu, 1998, s. 42).

Tablo 3.2. En Fazla Göç Alan ve Göç Veren İlk 5 İl (2023)

Sıra No	En Fazla Göç Alan İller	Göç Alan Kişi Sayısı	En Fazla Göç Veren İller	Göç Veren Kişi Sayısı
1	İstanbul	385.328	İstanbul	418.082
2	Ankara	180.320	Ankara	164.272
3	İzmir	146.279	İzmir	141.796
4	Antalya	133.107	Hatay	103.032
5	Bursa	126.486	Diyarbakır	99.271

Kaynak: TÜİK, İç Göç İstatistikleri, 2023

Bu tablo dikkat çekici bir duruma işaret etmektedir: İstanbul hem en fazla göç alan hem de en fazla göç veren ildir. Bu durum, büyükşehirlerde yaşayan nüfusun hareketliliğini ve yaşam maliyetlerinin göç üzerinde yarattığı çift yönlü etkiyi yansıtmaktadır. Ayrıca, Diyarbakır, Hatay gibi doğu illerinin net göç veriyor olması, bölgesel kalkınma politikalarının başarısızlığını ortaya koymaktadır (Karakaş ve Özdemir, 2020, s. 86).

Göç alan illerde işgücü arzı hızla artmakta, ancak bu arz nitelik açısından iş piyasalarının talebiyle örtüşmeyince, özellikle genç işsizlik yükselmektedir. Öte yandan, göç veren illerde ise genç nüfusun azalmasıyla birlikte üretkenliğin ve yerel istihdamın zayıfladığı görülmektedir. Bu durum, göç ve işsizlik ilişkisinin yalnızca bireysel değil, aynı zamanda bölgesel bir olgu olduğunu da açıkça ortaya koymaktadır (Erder, 1997, s. 58).

3.2.2. Türkiye'ye Yönelik Dış Göç Hareketleri ve İşsizlik İlişkisi

Türkiye, coğrafi konumu, kültürel yakınlıkları ve siyasal ilişkileri nedeniyle tarih boyunca dış göçün hem kaynağı hem de hedefi olmuştur. Dışardan gelen göçmenler çoğunlukla zorunlu nedenlerle göç etmiştir. Türkiye'nin coğrafi konumu gerek komşu ülkelerde gerekse uzak coğrafyalarda ortaya çıkan siyasi sorunlar ya da savaşların etkisiyle göç etmek zorunda kalanların geçici ya da kalıcı göç merkezi olarak tercih edilmesine neden olmuştur.

Dış göç ile gelen göçmenlerin ekonomik ve sosyal alanda adaptasyonu ile ilgili sorunlar bir tarafa, çoğunlukla ucuz işgücü olarak görülen göçmenlerin ekonomik büyümeye katkı sağladığı yönünde kanıtlar sunan çalışmalar mevcuttur.

3.2.2.1. Dış Göçün Tarihsel Seyri

Cumhuriyetin ilanından itibaren özellikle Balkanlar, Kafkasya ve Orta Doğu'dan gelen etnik, dini veya politik nedenlere bağlı göçler, ülkenin demografik yapısını büyük ölçüde etkilemiştir (Kirişçi, 2003). Ancak 1989 sonrası Bulgaristan göçü, 1991 Körfez Savaşı ve 2011 Suriye iç savaşı gibi olaylar sonucu ortaya çıkan kitlesel göç hareketleri, Türkiye'yi doğrudan etkileyen büyük dalgalar olmuştur (Kirişçi, 2003, s. 25).

1989 yılında Bulgaristan'da yaşayan Türklerin zorunlu göçe tabi tutulmasıyla Türkiye'ye yaklaşık 345.000 kişi gelmiştir. 1991'de Irak'tan gelen göç dalgası yaklaşık 467.000 kişilik bir göçmen akınına ifade etmektedir. En büyük kitlesel göç ise 2011 sonrası Suriye krizine bağlı olarak yaşanmıştır. Türkiye, bu süreçte yaklaşık 3,6 milyon Suriyeliyi geçici koruma statüsü altında kabul etmiş ve dünyada en fazla mülteci barındıran ülke olmuştur (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2022, s. 41).

2013 yılından itibaren TÜİK, düzenli olarak uluslararası göç verilerini yayımlamaktadır. Bu veriler, Türkiye'ye her yıl yaklaşık 300.000 ila 700.000 arasında göçmen geldiğini göstermektedir. 2022 yılında bu sayı 494.052 iken, 2023 yılında 316.456 olarak kaydedilmiştir (TÜİK, 2023, s. 33).

Tablo 3.3. Türkiye'ye Gelen Göçmen Sayısı (2013–2023)

Yıl	Göçmen Sayısı
2013	201.000
2014	202.000
2015	253.640
2016	466.333
2017	466.333
2018	577.457
2019	677.042
2020	340.845
2021	739.364
2022	494.052
2023	316.456

Kaynak: TÜİK, Uluslararası Göç İstatistikleri, 2023

Bu veriler göstermektedir ki, Türkiye'ye gelen dış göç, sadece geçici bir durum değil; kalıcı ve ekonomik yapıyı doğrudan etkileyen bir olgu hâline gelmiştir. Özellikle düşük vasıflı göçmenlerin kayıt dışı sektörlerde yoğunlaşması, yerli işgücüyle olan rekabeti artırmakta ve belirli bölgelerde yapısal işsizliğe sebep olmaktadır (Akgündüz, Van den Berg ve Hassink, 2015, s. 58).

3.2.2.2. Göçmen Profili: Yaş, Cinsiyet, Eğitim

Türkiye'ye yönelen göç hareketleri yalnızca nicel değil, aynı zamanda nitel etkiler de barındırmaktadır. Göç eden bireylerin demografik ve sosyoekonomik özellikleri, iş gücü piyasasındaki etkilerini anlamak açısından oldukça önemlidir. Yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyleri, bireyin iş gücüne katılım biçimini ve istihdam alanını doğrudan etkilemektedir (Akgündüz, Van den Berg ve Hassink, 2015, s. 60).

TÜİK'in 2023 yılı Uluslararası Göç İstatistikleri verilerine göre, Türkiye'ye göç edenlerin %54,2'si erkek, %45,8'i kadındır. Yaş dağılımına bakıldığında, göç eden nüfusun büyük bölümünü 20–34 yaş aralığındaki genç yetişkin bireyler oluşturmaktadır. Bu yaş aralığı, istihdam açısından en dinamik yaş grubudur ve bu durum iş piyasasında doğrudan rekabet baskısı yaratmaktadır (TÜİK, 2023, s. 27).

Eğitim düzeyi verileri incelendiğinde ise göç eden bireylerin çoğunluğunun lise altı eğitim seviyesine sahip olduğu görülmektedir. Özellikle Suriye kökenli göçmenlerin önemli bir bölümü ilkokul veya daha düşük seviyede eğitime sahiptir. Bu da göçmenlerin çoğunlukla vasıfsız veya düşük vasıflı işlerde, kayıt dışı olarak istihdam edilmesine yol açmaktadır (Kirişçi, 2003, s. 31; Dedeoğlu, 2018, s. 74).

Tablo 3.4. Türkiye'ye Göç Eden Nüfusun Demografik Profili (2023)

Kategori	Oran / Değer
Cinsiyet Dağılımı	%54.2 Erkek- %45,8 Kadın
Yaş Grubu (En Yoğun)	20-34 yaş arası
Eğitim Düzeyi	%42'si lise altı
Göç Nedenleri	%30 Aile birleşimi, %25 Eğitim, %18 İş
En Fazla Göç Eden Ülkeler	Rusya, İran, Afganistan, Türkmenistan

Kaynak: TÜİK, Uluslararası Göç İstatistikleri, 2023

Bu veriler, göçmenlerin çoğunlukla genç ve erkek bireylerden oluştuğunu, eğitim düzeylerinin ise düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, özellikle düşük vasıflı iş gücü gerektiren sektörlerde yoğunlaşmalarına ve kayıt dışı istihdamın artmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, göçmen profili işsizlik oranlarıyla doğrudan ilişkilidir; zira hem göç alan şehirlerde işgücü arzı artmakta hem de nitelik uyumsuzluğu nedeniyle işsizlik yapısal hale gelmektedir (Karakaş ve Özdemir, 2020, s. 84).

3.2.3. Türkiye’de İşsizlik Oranlarındaki Gelişmeler

Türkiye’de işsizlik, yapısal ve konjonktörel faktörlerden etkilenen en önemli ekonomik göstergelerden biridir. 2000’li yıllardan itibaren yaşanan ekonomik krizler, dış şoklar, küresel dalgalanmalar ve demografik değişimler işsizlik oranlarını doğrudan etkilemiştir. TÜİK verilerine göre işsizlik oranı 2000 yılında %6,5 iken, 2009 küresel krizinde %14’e kadar yükselmiş; 2019 yılında ise %13,7’ye ulaşmıştır. Pandemi sürecinde bu oran %13,2’ye gerilese de, genç işsizlik ve kadın işsizlik oranlarında önemli bir düşüş yaşanmamıştır(TÜİK, 2023a, s. 34).

İşsizlik oranları, aynı zamanda göçle doğrudan ilişkilidir. Göç alan kentlerde nüfusun hızla artmasıyla birlikte iş gücü arzı da yükselmekte; bu durum, kısa vadede istihdam baskısı oluşturmaktadır. Niteliksiz göçmen profili nedeniyle işgücü talebiyle arzı arasında uyumsuzluk yaşanmakta; özellikle kayıt dışı sektörlerde yoğunlaşma gözlemlenmektedir (Dedeoğlu, 2018, s. 73).

Tablo 3.5. Yıllık İşsizlik Oranları (2000–2024)

Yıl	İşsizlik Oranı (%)
2000	6,5
2001	8,4
2002	10,3
2003	10,5
2004	10,8
2005	10,6
2006	10,2
2007	10,3
2008	11,0
2009	14,0
2010	11,9
2011	9,1
2012	8,4
2013	9,0
2014	9,9
2015	10,3
2016	10,9
2017	10,9
2018	11,0
2019	13,7
2020	13,2
2021	12,0
2022	10,5
2023	9,4

Kaynak: TÜİK (2024), İşgücü İstatistikleri

Genel tabloya bakıldığında Türkiye’de işsizlik oranlarının istikrarlı bir biçimde azalmadığı, aksine dönemsel dalgalanmalara açık olduğu görülmektedir. Bu dalgalanmalar, büyük ölçüde dışsal ekonomik krizler ve iç dinamiklerdeki yapısal sorunlarla ilişkilidir (Karakaş ve Özdemir, 2020, s. 89).

İş gücü piyasalarında en kırılgan gruplardan biri Genç nüfustur (15–24 yaş). Eğitimde olan gençlerin oranı kadar, eğitimini tamamlamış ancak iş bulamayan bireylerin sayısı da genç işsizliği doğrudan etkilemektedir. Türkiye’de genç işsizlik oranı 2000’li yıllardan itibaren artış eğilimi göstermiş, 2019 yılında %25,4 ile zirveye ulaşmıştır. 2024 itibarıyla bu oran %15’e kadar gerilese de, OECD ülkeleri ortalamasının üzerinde seyretmektedir (TÜİK, 2024, s. 17).

Türkiye’de diğer bir yapısal problem de kadın işsizliğidir. Kadınların iş gücüne katılım oranı erkeklere göre düşüktür ve işsiz kalma süresi genellikle daha uzundur. Kadın işsizliği çoğunlukla hizmet sektörlerine bağımlı bölgelerde yoğunlaşmakta; ayrıca kültürel, toplumsal normlar ve bakım yükü gibi nedenlerle iş arama davranışı da farklılık göstermektedir (Dedeoğlu, 2018, s. 45).

Göç alan şehirlerde kadın göçmenlerin büyük kısmı ya iş gücüne katılamamakta ya da düşük vasıflı, güvencesiz işlerde çalışmaktadır. Bu durum, kentsel kadın işsizliğini görünür kılmakta ve sosyal dışlanmayı tetiklemektedir (Kirişçi, 2003, s. 67).

Tablo 3.6. Türkiye’de Genç ve Kadın İşsizlik Oranları (2000–2024)

Yıl	Genç İşsizlik (%)	Kadın İşsizlik (%)
2000	13,1	6,3
2001	16,2	8,8
2002	19,2	11,8
2003	20,5	12,4
2004	20,6	13,6
2005	19,9	13,5
2006	19,1	12,6
2007	20,0	12,7
2008	20,5	13,6
2009	25,3	14,3
2010	21,7	13,6
2011	18,4	10,8
2012	17,5	9,9
2013	18,7	10,1

Tablo 3.6. (Devam) Türkiye’de Genç ve Kadın İşsizlik Oranları (2000–2024)

Yıl	Genç İşsizlik (%)	Kadın İşsizlik (%)
2014	17,9	11,9
2015	18,5	11,2
2016	19,6	13,7
2017	20,8	13,4
2018	20,3	13,9
2019	25,4	14,7
2020	24,9	15,9
2021	22,6	13,4
2022	19,4	12,7
2023	17,4	11,3
2024	15,0	Veri yok

Kaynak: TÜİK, ILO, World Bank (2024)

Bu veriler, genç işsizliğin dalgalı seyretmesine rağmen yapısal düzeyde devam ettiğini, kadın işsizliğinin ise daha istikrarlı ancak kronik bir sorun olduğunu göstermektedir. Her iki göstergede de göçün etkisi belirgin biçimde görülmekte; özellikle göç alan bölgelerde genç ve kadın işsizlik oranlarının, göç almayan bölgelere göre daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir (Karakaş ve Özdemir, 2020, s. 102).

Türkiye’de işsizlik oranları yalnızca zamanlar arası değil, aynı zamanda bölgeler arasında da ciddi farklılıklar göstermektedir. Bu durumun temelinde, iller arasındaki ekonomik gelişmişlik düzeyi, sektörel çeşitlilik, eğitim ve iş gücüne erişim fırsatları gibi yapısal unsurlar yer almaktadır. Özellikle göç veren bölgelerde iş olanaklarının sınırlılığı, göç alan büyük şehirlerde ise iş gücüne talebin niteliğe uygun olmaması gibi nedenlerle bölgesel dengesizlikler sürmektedir (Dedeoğlu, 2018, s. 61).

Tablo 3.7. Seçilmiş Bölgelerde İşsizlik Oranı (2023)

Bölge	İşsizlik Oranı (%)
İstanbul	10,5
İzmir	11,1
Ankara	9,7
Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	18,2
Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	17,4
Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	6,8
Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	12,3

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İşgücü İstatistikleri (2023)

TÜİK’in en son 2023 yılı verilerine göre, işsizlik oranları (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) gibi göç veren bölgelerde yüksek; buna karşın (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli) gibi

sanayi ağırlıklı bölgelerde düşüktür. Ancak göç alan İstanbul, Ankara ve İzmir gibi metropollerde de işsizlik oranları yüksektir. Bu durum, göç ile işsizlik arasında bölgesel ölçekte hem doğrudan hem de dolaylı bağlantılar olduğunun bir işareti olarak kabul edilmektedir(TÜİK, 2023, s. 34).

Göç veren bölgelerde yüksek işsizlik oranı, bireyleri göçe zorlayan en önemli faktörlerden biridir. Buna karşın, göç alan metropollerde göçle artan nüfusun baskısıyla işsizlik oranları yine yüksek seyretmektedir. Bu ikili yapı, hem kalkınma politikalarının yetersizliğine hem de göçün neden ve sonuçlarının bir döngüye dönüştüğüne işaret etmektedir (Karakaş ve Özdemir, 2020, s. 115).

3.3. Verilerle Göç-İşsizlik İlişkisi

Çalışmanın bu kısmında göç alan bölgelerdeki işsizlik eğilimleri, dış göçün iş piyasasına etkileri, eğitim-iş uyumsuzluğu gibi unsurlar, karşılaştırmalı verilerle desteklenerek açıklanmaya çalışılacaktır.

Göç alan illerdeki işsizlik eğilimleri, özellikle hızlı nüfus artışına bağlı olarak işgücü piyasalarında yaşanan dengesizlikleri ortaya koymaktadır. Türkiye’de en fazla göç alan şehirler arasında İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Antalya yer almaktadır. Bu şehirler aynı zamanda iş olanaklarının fazla olması nedeniyle çekim merkezi hâline gelmiş, ancak zaman içinde göç baskısının yarattığı yoğunlukla birlikte işsizlik oranlarında dalgalanmalar yaşanmıştır (TÜİK, 2023, s. 44).

Örneğin İstanbul, yıllık ortalama 350–400 bin kişilik iç göç almakta ve aynı zamanda dış göçmenlerin de ilk yerleştikleri merkezlerin başında gelmektedir. İstanbul’da işsizlik oranı 2015 yılında %12,9 iken, 2019’da %14,9’a yükselmiş, pandemiyle birlikte bu oran %15’e yaklaşmıştır. İzmir ve Ankara gibi şehirlerde de benzer eğilimler görülmektedir. Göçle birlikte artan işgücü arzı, özellikle nitelsiz işgücünde rekabeti artırmakta; kayıt dışı istihdam ve yapısal işsizlik sorunları derinleşmektedir (Akgündüz, Van den Berg ve Hassink, 2015, s. 76).

Tablo 3.8. Göç Alan Seçilmiş İllerde İşsizlik Oranları (2015–2023)

Yıl	İstanbul (%)	Ankara (%)	İzmir (%)
2015	12,9	11,2	15,0
2016	13,5	11,4	14,0
2017	13,9	11,3	14,0
2018	12,5	10,1	13,8
2019	14,9	14,2	16,0
2020	14,7	14,8	17,1
2021	12,3	13,4	14,7
2022	10,2	12,1	13,0
2023	8,9	11,2	11,4
2024	8,8	9,7	11,0

Kaynak: TÜİK, İl Bazlı İşgücü Göstergeleri (2023)

Bu veriler, göç alan kentlerdeki işsizlik oranlarının ulusal ortalamanın üzerinde seyrettiği dönemlerin bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca, göç baskısının en yoğun olduğu yıllarda (2017–2021) bu illerde işsizlik oranlarının sıçrama yaptığı dikkat çekmektedir. Bu durum, göçle gelen nüfusun iş gücü piyasasına entegrasyonunun yeterince sağlanamadığını ortaya koymaktadır.

Buna ek olarak, nitelikli iş gücü talebi ile göç eden bireylerin beceri düzeyleri arasındaki uyumsuzluk da işsizlik oranlarını kalıcı hâle getirmekte, işgücü piyasasında bir "bekleme havuzu" yaratmaktadır (Dedeoğlu, 2018, s. 141).

3.3.1. Dış Göç ve Yabancı Nüfusun İş Piyasasına Etkisi

2011 sonrası Suriye kriziyle birlikte Türkiye'ye yönelen kitlesel dış göç, yalnızca insani değil, aynı zamanda ekonomik bir sorun alanına dönüşmüştür. 2023 yılı itibarıyla Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyeli sayısı yaklaşık 3,3 milyon, toplam yabancı nüfus ise 5 milyonun üzerindedir (Göç İdaresi, 2023). Bu durum, iş gücü piyasasında kapsamlı yapısal etkiler doğurmuştur. Dış göçmenlerin iş piyasasında yarattığı başlıca etkiler şu şekilde özetlenebilir:

- **Kayıt dışı istihdamın artması:** Suriyeli ve Afganistan gibi ülkelerden gelen göçmenlerin büyük kısmı, düşük ücretli ve güvencesiz işlerde çalışmakta, bu durum yerli iş gücü için rekabet baskısı yaratmaktadır (Akgündüz, Van den Berg ve Hassink, 2015, s. 77).

- **Sektörel yoğunlaşma:** Göçmen iş gücü özellikle tekstil, tarım, inşaat, temizlik ve gıda gibi düşük vasıf gerektiren alanlara yoğunlaşmakta; bu da sektörler arasında ücret dengesizliğine neden olmaktadır (Akgündüz, Van den Berg ve Hassink, 2015, s. 78).
- **Ücretlerde aşağı yönlü baskı:** Göçmenlerin düşük ücretle çalışmaya razı olması, asgari ücret düzeyinin altında bir "göçmen emeği pazarı" oluşmasına yol açmıştır (ILO, 2021, s. 64).
- **İşgücü piyasasında ayrışma:** Nitelikli yabancı göçmenlerin çalışma izniyle daha üst segmentte konumlandığı; niteliksizlerin ise güvencesiz alanda sıkıştığı ikili bir yapı gözlemlenmektedir (ILO, 2021, s. 66).

Tablo 3.9. Türkiye’de Yabancı Uyruklu Çalışan Sayısı (2014-2024)

Yıle	Yabancı Uyruklu Resmi Çalışan (Çalışma İzinli)	Kayıt Dışı Tahmini Çalışan
2014	52.295	34.863
2015	64.521	43.014
2016	73.549	49.033
2017	87.182	58.121
2018	115.837	77.225
2019	145.232	96.821
2020	123.574	82.383
2021	168.103	112.069
2022	212.682	141.788
2023	239.835	159.890
2024	300.851	200.567

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, ILO Türkiye Ofisi, Göç İdaresi

Bu veriler, resmi olarak çalışma izni verilen göçmen sayısının, fiilen çalışan göçmen sayısından düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle kayıt dışı sektördeki bu yoğunluk hem vergi kaybına hem de sosyal koruma eksikliğine yol açmaktadır. Ayrıca, göçmenlerin toplumsal dışlanmaya maruz kalması, iş gücü piyasasında ayrımcılığı da tetiklemektedir (Dedeoğlu, 2018, s. 134; Akgündüz, Van den Berg ve Hassink, 2015, s. 15).

Bu durum sadece Suriyeli göçmenlerle sınırlı değildir; Türkmenistan, Afganistan, Pakistan ve Afrika ülkelerinden gelen göçmenler de aynı şekilde kent ekonomilerinde görünmeyen ancak hissedilen bir emek gücü oluşturmaktadır (ILO, 2021, s. 44).

3.3.2. İşgücü Niteliği ve Piyasa Talebi Arasındaki Uyum Sorunu

Göç eden bireylerin eğitim ve mesleki beceri düzeyleri ile göç ettikleri şehirlerdeki iş gücü piyasasının talepleri arasındaki uyumsuzluk, işsizlik sorununu derinleştiren en temel yapısal nedenlerden biridir. Bu durum özellikle iç göçte “kırsaldan kente göç eden genç nüfusun kentteki ekonomik yapıya entegre olamaması” şeklinde görülürken, dış göçte “dil, belge eksikliği ve tanınmayan diplomalar” ile daha karmaşık bir hâl almaktadır (Dedeoğlu, 2018, s. 132; Akgündüz, Van den Berg ve Hassink, 2015, s. 20). TÜİK (2023) verilerine göre, Türkiye’ye gelen dış göçmenlerin yaklaşık %42’si ilköğretim altı eğitim düzeyine sahiptir. İç göç eden bireyler arasında ise özellikle kırsal kökenli gençlerde mesleki sertifika ve iş deneyimi eksikliği öne çıkmaktadır. Buna karşılık kentlerdeki istihdamın giderek teknolojiye ve hizmet sektörüne yönelmesi, nitelikli iş gücüne olan ihtiyacı artırmaktadır (TÜİK, 2023).

Tablo 3.10. Göç Eden Bireylerin Eğitim Düzeyleri (2023)

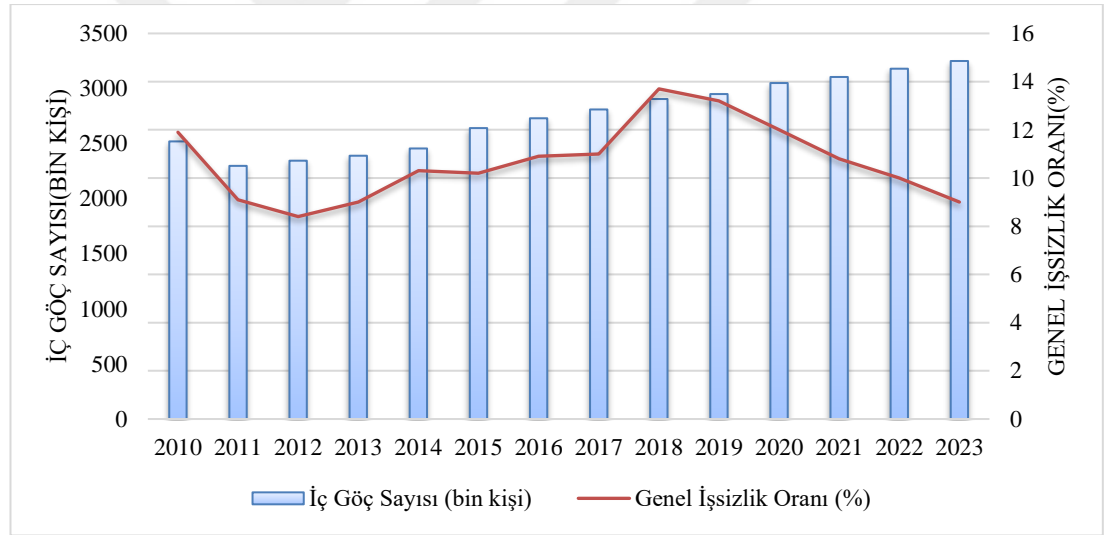
Eğitim Düzeyi	İç Göç Edenler (%)	Dış Göç Edenler (%)
İlköğretim altı	22,5%	42,0%
Ortaöğretim (Lise)	38,3%	28,5%
Yükseköğretim	30,4%	19,3%
Lisansüstü ve üzeri	8,8%	10,2%

Kaynak: TÜİK, Göç İstatistikleri (2023)

Bu tablo hem iç hem dış göçmenlerin büyük çoğunluğunun düşük ve orta eğitim düzeyine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak iç göç yapanların eğitim düzeyleri dış göç ile gelen göçmenlerden daha yüksektir. Kentlerde ise özellikle hizmet, sağlık, bilişim ve teknoloji sektörlerinde nitelikli işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yapısal çelişki, göç eden bireylerin işsiz kalmasına, ya da kayıt dışı alanlarda istihdam edilmesine neden olmaktadır (Karakaş ve Özdemir, 2020, s. 58).

Ayrıca bu uyumsuzluk sadece bireysel değil, toplumsal sonuçlar da doğurmaktadır. Uzun süreli işsizlik, özellikle gençler arasında sosyal dışlanmayı artırmakta, kent yoksulluğunu ve informal çalışma biçimlerini yaygınlaştırmaktadır. Bu durum göç–işsizlik ilişkisini sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal bir kırılma konusu hâline getirmektedir (ILO, 2022, s. 17).

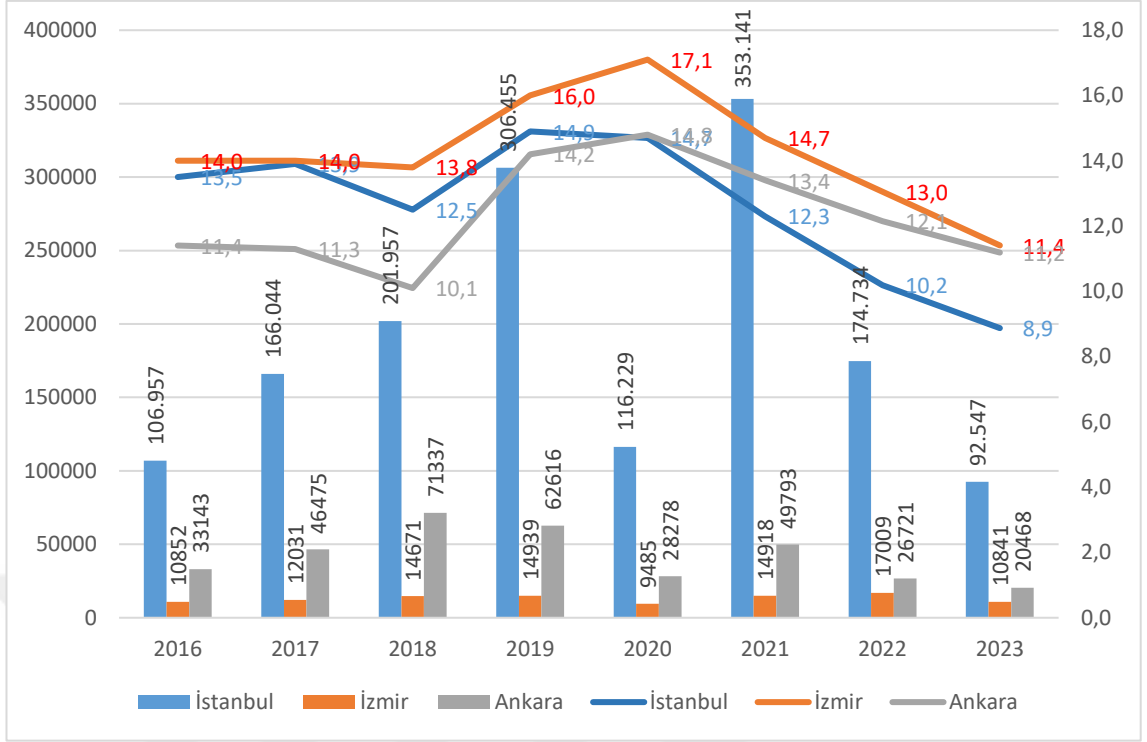
Grafik 3.1.’de 2010–2023 yılları arasında Türkiye’de iç göç eden kişi sayısı ile işsizlik oranı birlikte verilmiştir. Özellikle iç göçün arttığı 2015, 2019 yılları arasında işsizlik oranının da artış eğiliminde olduğu görülmektedir. 2019 ve sonrası dönemde iç göç hareketliliği artmasına rağmen işsizlik oranında düşme söz konusudur. Bu nedenle iç göç ile işsizlik ilişkisinin iller ya da bölgeler bazında incelenmesi daha sağlıklı sonuçlar ortaya koyulması açısından önemlidir.

Grafik 3.1. Türkiye’de İç Göç – Genel İşsizlik Oranı (2010-2023)

Kaynak: TÜİK, İç Göç ve İşgücü İstatistikleri (2010-2023)

Grafik 3.2’de Türkiye’ye gelen dış göçmen sayısındaki artış ile bu göçmenlerin yoğunlaştığı illerdeki işsizlik oranlarının yıllara göre seyri karşılaştırılmıştır. En çok göç alan iller olan İstanbul, İzmir ve Ankara illerine 2016-2018 döneminde gelen göçmen sayısı sürekli artış göstermiştir. 2020 yılında pandeminin etkisiyle sınırların kapatılması sonucu dış göç hareketleri yavaşlamış olsa da 2021 yılındaki açılımla birlikte özellikle İstanbul iline gelen göçmen sayısı hızla yükselmiştir. Bununla birlikte 2022 ve 2023 yıllarında üç ilde de yurtdışından gelen göçmen sayılarında azalma yaşanmıştır.

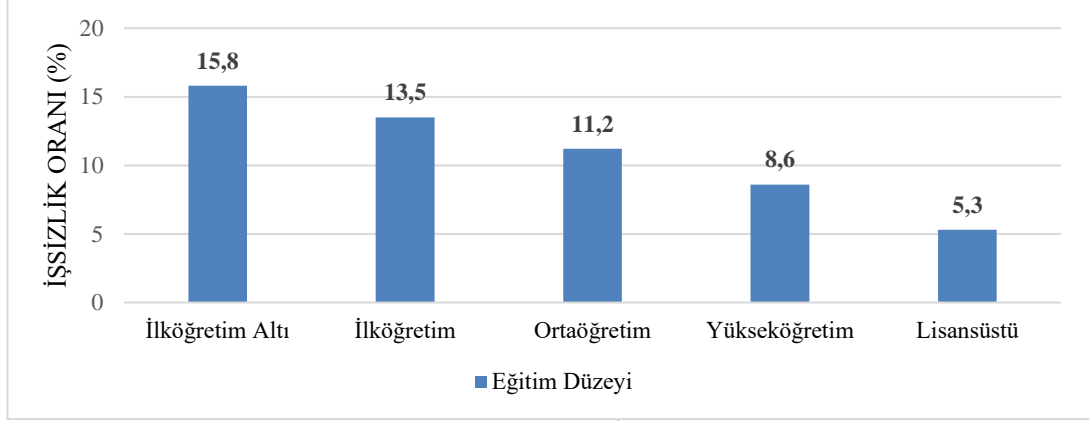

Grafik 3.2. Türkiye'ye Gelen Dış Göçmen Sayısı İle Göç Alan İllerde İşsizlik Oranları (2011-2023)

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı ve TÜİK (2011-2023)

Yine bu grafikte İstanbul, İzmir ve Ankara illerinde il bazında gerçekleşen işsizlik oranlarının seyri çizgi grafiklerle gösterilmiştir. Buna göre 2020 yılına kadar dalgalı da olsa yükselme eğiliminde olan işsizlik oranları 2020 yılı itibariyle düşme eğilimindedir. Bu bağlamda incelendiğinde dış göçün işsizlik oranlarını artırıcı etkisi üzerine net bir yargıya varmak mümkün değildir. Ancak burada Türkiye'nin verdiği dış göçün de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Türkiye özellikle son yıllarda hızla dış göç vermeye başlamış, bu göçün beyin göçü niteliğinde olması ise endişelere yol açmıştır.

Eğitim düzeyi ile işsizlik oranı arasındaki ilişkiyi yansıtan veriler, yapısal işsizliğin nedenlerinden biri olan "beceri uyumsuzluğu"nu somut biçimde göstermektedir. 2023 yılı verilerine göre ilköğretim altı eğitim seviyesine sahip bireylerde işsizlik oranı %15,8 iken, lisansüstü mezunlarda bu oran %5,3 seviyesindedir. Göç eden bireylerin büyük çoğunluğunun düşük eğitim düzeyine sahip olması, bu kitlenin kentlerdeki nitelikli işgücü talebiyle uyum sağlayamamasına ve dolayısıyla işsizliğe daha açık hale gelmesine neden olmaktadır.

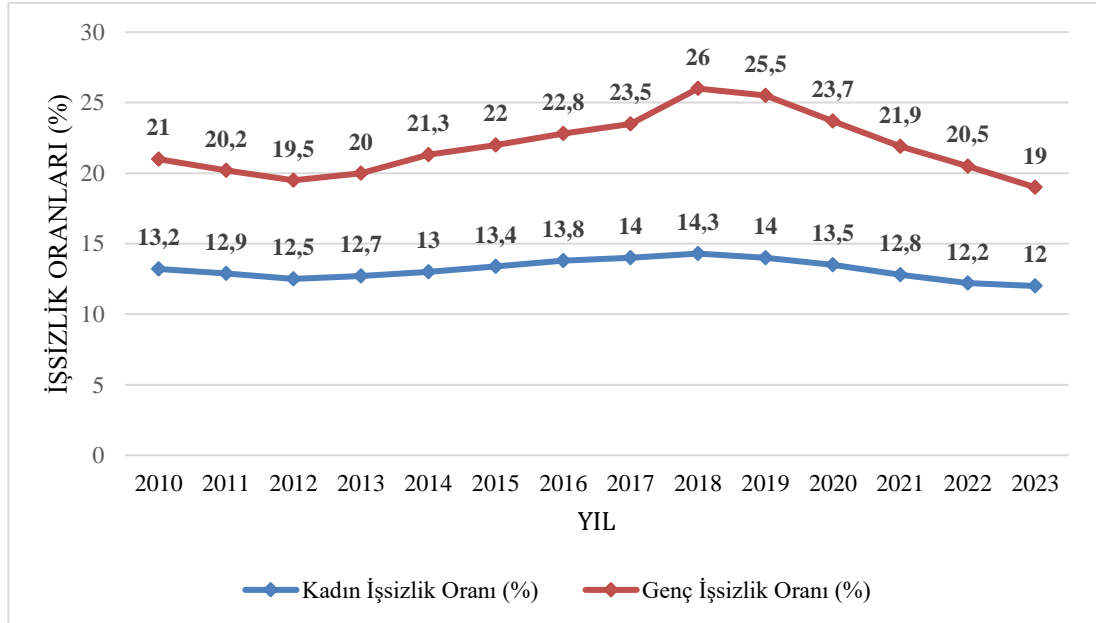

Grafik 3.3. Eğitim Düzeyine Göre İşsizlik Oranları (2023)

Kaynak: TÜİK, 2023 Eğitim ve İşgücü İstatistikleri

Dış göç ile gelen göçmenlerin düşük eğitim seviyelerinde yoğunlaşması, dış göç ile giden vatandaşların ise yüksek eğitim seviyesinde olmasının Türkiye’de işgücü piyasasında eğitim dengesinde bozulmalara yol açacağı düşünülmektedir.

Kadın ve genç işsizlik oranlarının 2010–2023 yılları arasındaki değişimini gösteren veriler ise göçle işsizlik arasındaki ilişkinin demografik kırılmalıklar bağlamında değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Genç işsizlik oranı 2015–2019 döneminde %26’ya kadar çıkarken, kadın işsizlik oranları da görece yüksek seviyelerde seyretmiştir. Göç hareketliliği bu iki grubun istihdama erişimini daha da zorlaştırmakta hem toplumsal cinsiyet hem de yaş temelli dezavantajları derinleştirmektedir.

Grafik 3.4. Kadın ve Genç İşsizlik Oranlarının Yıllar İçindeki Seyri (2010-2023)

Kaynak: TÜİK, Genç ve Kadın İşgücü Verileri (2010-2023)

Sonuç olarak bu grafiksel bulgular, göç ile işsizlik arasındaki ilişkinin yalnızca nicel değil, aynı zamanda yapısal, bölgesel ve demografik boyutlara sahip olduğunu göstermektedir. İç ve dış göçün etkileri yalnızca göç alan şehirlerde değil, göç veren bölgelerde de hissedilmekte; işgücü piyasasında dengesizlikler yaratmaktadır. Bu nedenle, göç ve işsizlik arasındaki ilişkiyi anlamak için çok değişkenli, görsel destekli ve dinamik analizlere ihtiyaç duyulmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada sunulan literatür ve veriler ışığında Türkiye’de göç ile işsizlik arasındaki ilişkinin çok boyutlu, dinamik ve bölgesel farklılıklara açık bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymuştur. Göç eden bireylerin sosyoekonomik profili, göçün gerçekleştiği bölgenin iş gücü piyasası yapısı ve devletin bu sürece dair geliştirdiği politikalar, işsizlik oranlarının yönünü belirleyen başlıca faktörlerdir. Literatürde hem iç göç hem dış göç özelinde yapılan analizler, göçün işsizliğe doğrudan ve dolaylı etkileri olduğunu göstermiştir.

İç göç bağlamında, Türkiye’de kırsal alanlardan kent merkezlerine yönelen nüfus hareketleri, göç alan şehirlerde kısa vadede işgücü arzını artırmakta, ancak iş piyasasında yeterli esneklik bulunmaması hâlinde işsizliğe neden olmaktadır. Bu durum, özellikle genç işsizlik oranlarında açıkça gözlemlenmektedir. Veriler göstermektedir ki göç alan büyükşehirlerde genç işsizliği, göç yoğunluğu düşük illere kıyasla belirgin biçimde yüksektir (Dedeoğlu, 2018)

Dış göç açısından değerlendirildiğinde, Suriyeli sığınmacılar başta olmak üzere son on yılda Türkiye’ye gelen göçmenlerin iş gücü piyasasında yol açtığı etkiler daha karmaşık ve katmanlıdır. Dış göçmenlerin büyük kısmının vasıfsız olması, kentlerde mevcut olan düşük ücretli işlere yönelmelerine neden olmuş, bu durum ise yerli iş gücü için ciddi bir rekabet ortamı yaratmıştır. Akgündüz, Van den Berg ve Hassink (2015) bu durumun ücretler üzerinde baskı oluşturduğunu vurgularken, Kirişçi (2003) dış göçün kayıt dışı istihdamı büyüttüğünü ifade etmektedir. Tez kapsamında yapılan analizler de bu değerlendirmeleri doğrular niteliktedir.

Hem iç hem dış göçte ortak bir sorun alanı ise işgücü niteliği ve piyasa talebi arasındaki uyum sorunudur. Göç eden bireylerin çoğunun düşük eğitim seviyesinde olması, kent ekonomilerinin taleplerine cevap verememelerine neden olmakta, bu da yapısal işsizliği kalıcı hâle getirmektedir. Bu durum, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal bir kırılma yaratmakta; göç eden bireylerin kentle uyumu zorlaşmakta, toplumsal dışlanma ve kayıt dışı yaşam pratiklerini yaygınlaşmaktadır.

Tüm bu gözlemler, göç ve işsizlik ilişkisinin tek yönlü bir nedensellik üzerinden açıklanamayacağını, bunun yerine karşılıklı ve dönüştürücü bir etkileşim biçiminde ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Göç, işsizliği artırabileceği gibi, işsizlik de göçün temel nedenlerinden biri olabilir. Özellikle kalkınma düzeyi düşük bölgelerde göç, hayatta kalma stratejisi olarak görülmekte; bu durum hem göç veren hem de göç alan bölgelerde ekonomik ve sosyal dengesizliklerin derinleşmesine neden olmaktadır.

Politika düzeyinde değerlendirildiğinde, göçün istihdam üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için yalnızca istihdam yaratmak yeterli değildir. Aynı zamanda eğitim, mesleki yönlendirme, bölgesel kalkınma ve sosyal uyum politikalarının da eş zamanlı olarak uygulanması gerekmektedir. Türkiye'de işgücü piyasası planlamasının göç olgusunu merkezine alarak yeniden yapılandırılması, kısa vadede işsizliği azaltmakla kalmayacak, uzun vadede toplumsal uyumu da güçlendirecektir.

Bu tez çalışması, Türkiye'de göç ve işsizlik arasındaki ilişkiyi iç ve dış göç boyutlarıyla kapsamlı şekilde inceleyerek, bu iki olgunun birbirini nasıl etkilediğini veriler, teorik çerçeve ve alan yazın ışığında ortaya koymuştur. Bulgular, göçün yalnızca bir nüfus hareketi değil; aynı zamanda ekonomik, sosyal ve yapısal sonuçlar doğuran, çok boyutlu bir süreç olduğunu göstermektedir. İşsizlik ise bu sürecin hem nedeni hem de sonucudur. İç ve dış göç hareketliliği, göç veren ve göç alan bölgelerde iş gücü piyasasını doğrudan etkileyerek yeni eşitsizlikler ve kırılmalıklar yaratmakta; özellikle kentleşmenin hızlı ve plansız gerçekleştiği alanlarda, işsizlik oranlarını yapısal biçimde artırmaktadır.

İç göç bağlamında, kırsal alanlardan kentsel merkezlere yönelen nüfus hareketi, göç alan şehirlerde iş gücü arzını artırmakta, ancak bu artış istihdam talebiyle uyumlu bir şekilde karşılanmadığında işsizlik sorunu doğurmaktadır. Özellikle genç ve kadın nüfusun göç sonrasında kentteki iş gücü piyasasına entegre olmakta zorlandığı görülmektedir. TÜİK verileri, göç alan şehirlerde genç işsizlik oranlarının göç almayan bölgelere göre daha yüksek seyrettiğini göstermektedir. Bu durum, göçün ekonomik entegrasyon süreciyle doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Eğitim düzeyi düşük bireylerin, şehirlerdeki nitelikli istihdam alanlarına erişimde yaşadığı uyumsuzluk, sadece işsizliğin yükselmesine değil, aynı zamanda sosyal dışlanma, güvencesizlik ve yoksulluk gibi yapısal sorunlara da zemin hazırlamaktadır.

Dış göç açısından ise özellikle 2011 sonrası Suriye kriziyle birlikte ortaya çıkan zorunlu kitlesel göç hareketi, Türkiye'nin göç rejimini ve istihdam yapısını önemli ölçüde dönüştürmüştür. Türkiye'ye gelen milyonlarca Suriyeli göçmen, çoğunlukla düşük vasıflı işgücü olarak kentlerin alt sektörlerinde konumlanmış, kayıt dışı çalıştırılmış ve çoğu zaman sosyal koruma mekanizmalarının dışında bırakılmıştır. Bu durum hem göçmenlerin hem de yerli iş gücünün emek piyasasında eşitsiz koşullarda rekabet etmesine neden olmuş; ücretlerde aşağı yönlü baskı yaratmış ve güvenceli istihdama erişimi zorlaştırmıştır. Literatürde bu durum “ikili işgücü piyasası” yaklaşımıyla açıklanmakta olup, göçmenlerin düşük ücretli işlerde yoğunlaşarak sistematik bir alt sınıf hâline geldiği savunulmaktadır.

Tez kapsamında yapılan analizlerde, göçle işsizlik arasındaki ilişkinin tek yönlü bir nedensellikten ibaret olmadığı, tersine karşılıklı etkileşim biçiminde geliştiği anlaşılmaktadır. İşsizlik, göçün temel nedenlerinden biri olabilirken; aynı zamanda göç, özellikle başarılı bir entegrasyon süreci sağlanamadığında, işsizliği artıran bir faktöre dönüşebilmektedir. Bu ikili etkileşim, göç ve işsizlik olgularının ayrı ayrı değil, bütüncül bir perspektifle birlikte ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Göç alan bölgelerde işgücü arzındaki artışa karşılık yeterli nitelikte ve sayıda istihdam yaratılmaması, göçmenlerin kayıt dışı alanlarda istihdam edilmesine; bu da yapısal işsizliğin derinleşmesine neden olmaktadır. Öte yandan göç veren bölgelerde genç nüfusun göç yoluyla ayrılması, yerel işgücü kaybına ve ekonomik durgunluğa yol açmaktadır. Bu nedenle göç yalnızca bir kentsel soruna değil; aynı zamanda bölgesel kalkınma krizine işaret etmektedir.

Elde edilen bulgulara dayanarak bu çalışmanın savunduğu temel tez şudur: Türkiye’de göç, sadece ekonomik eşitsizliklerin sonucu değil; aynı zamanda işsizliği yeniden üreten yapısal bir faktördür.

İç göç, bölgesel eşitsizliklerin ortaya çıkardığı zorunlu hareketlilik biçimi olarak kentlerde yeni işsizlik biçimlerini üretmekte; dış göç ise kontrolsüz biçimde kent ekonomilerine dahil olarak, var olan istihdam dengelerini sarsmaktadır. Bu bağlamda göç, istihdam sisteminde yalnızca geçici bir dalgalanma değil; uzun vadeli ve kurumsal bir etki yaratmaktadır. Bu nedenle, göç ve işsizlik birbirini besleyen iki yapısal sorundur.

Politika yapıcılar açısından bu bulgular, çok önemli mesajlar taşımaktadır. Öncelikle göçün sadece güvenlik, sosyal uyum veya nüfus politikalarıyla değil, doğrudan istihdam ve kalkınma politikalarının bir parçası olarak ele alınması gerekmektedir. Göç alan şehirlerde kayıt dışı istihdamın önlenmesi, işgücü piyasasının nitelikli göçmen ve yerli emek gücüne göre yapılandırılması, mesleki eğitim ve dil yeterliliği programlarının yaygınlaştırılması, genç ve kadın işgücü için pozitif ayrımcılık içeren programlar geliştirilmesi zorunludur. Aynı zamanda göç veren bölgelerde yerel istihdam alanlarının yaratılması ve bölgesel kalkınma teşviklerinin artırılması, iç göçü dengeleyici bir araç olarak kullanılmalıdır. Aksi hâlde Türkiye, yalnızca kentleşmenin baskısıyla değil; aynı zamanda eşitsizliklerin yeniden üretildiği bir göç ve işsizlik döngüsüyle karşı karşıya kalmaya devam edecektir.

Bu çalışmanın bir diğer katkısı, Türkiye’de göç ve işsizlik üzerine yapılan analizlerin çoğunlukla tek yönlü nedensellik üzerine kurulu olduğunu eleştirel biçimde sorgulaması ve bu iki olgunun karşılıklı, zamana yayılmış ve yapısal etkilerini birlikte analiz etmesidir. Ayrıca çalışma, literatürdeki klasik modellere ek olarak yeni dönem dış göç hareketlerini de dâhil ederek Türkiye’nin özgün yapısına dair çok yönlü bir bakış açısı sunmaktadır.

Sonuç olarak, göç ile işsizlik arasındaki ilişkiyi anlamak ve bu ilişkinin yarattığı sosyal, ekonomik ve bölgesel sorunları çözebilmek için klasik politika yaklaşımlarının ötesine geçilmesi gerekmektedir. Türkiye’de istihdam politikaları, göç hareketlerini ve göçmen profillerini dikkate almayan bir yapıdan çıkarılmalı; aksine göçü bir planlama ögesi olarak merkezine alan, uzun vadeli ve bütünleşik bir vizyonla yeniden tasarlanmalıdır. Aksi takdirde işsizlik, yalnızca sayısal bir sorun olmaktan çıkıp, sosyal adaletin, toplumsal uyumun ve ekonomik verimliliğin önündeki en büyük yapısal engel hâline gelecektir.

KAYNAKÇA

- Akgündüz, Y., Van den Berg, M. ve Hassink, W. (2015). *The impact of refugees on employment and wages in Turkey* (IZA Discussion Paper No. 8841). Institute of Labor Economics (IZA).
- Arslan, M., & Çetin, M. (2020). Türkiye'de iç göç ve işsizlik: Niteliksel ve niceliksel bir inceleme. *İktisat ve İşletme Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 112–127.
- Bahar, O., & Korkmaz Bingöl, F. (2010). Türkiye’de iç göç hareketlerinin istihdam ve işgücü piyasalarına etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 43–61.
- Başel, H. (2011). Türkiye’de nüfus hareketlerinin ve iç göçün nedenleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 53, 515–542.
- Baydar, O. (Der.) (1999). *75 yılda köylerden şehirlere*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Bayraktar, Y. ve Özyılmaz, A. (2017). İç göçlerin bölgesel eşitsizlik üzerindeki rolü: Türkiye örneği. *Bölgesel Kalkınma ve Göç Dergisi*, 2(1), 45–63.
- Biçerli, M. K. (2009). *Çalışma ekonomisi* (5. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Biçerli, M. K. (2009). *İktisat: Teori ve Politika*. İstanbul: Beta Yayınları. s. 452-467.
- Blanchard, O. (2017). *Makroekonomi*. (Çev. S. Uğur). Ankara: Efil Yayınevi. s. 98-102.
- Boubtane, E., Coulibaly, D., & Rault, C. (2011). Immigration, growth and unemployment: Panel VAR evidence from OECD countries. *Labour: Review of Labour Economics and Industrial Relations*, 25(4), 383–393.
- Bozdağlıoğlu, E. Y. U. (2008). Türkiye’de işsizliğin özellikleri ve işsizlikle mücadele politikaları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 45–65.
- Castles, S., De Haas, H., & Miller, M. J. (2014). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World* (5th ed.). New York: Palgrave Macmillan.
- Castles, S., & Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri* (Çev. B. Şahin). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cerit, A. G. (2017). Türkiye’de göçmen işgücü ve işsizlik ilişkisi üzerine bir değerlendirme. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 55(1), 219–240.
- Creedy, J. (1974), “*Inter-regio Eylül, Bildiriler Kitabı, Konya*.”
- Çağlar, A. (2004). Türkiye’de göçmen emeği ve kentleşme. *Toplum ve Bilim*, 101, 123–143.

- Çağlar, A. (2004). Göç, Yerelleşme ve Kent Mekânı. *Toplum ve Bilim*, (101), 21-48.
- Çatalbaş, G. K., & Yazar, Ö. (2015). Türkiye'deki bölgeler arası iç göçü etkileyen faktörlerin panel veri analizi ile belirlenmesi. *Alphanumeric Journal*, 3(1), 99–118.
- Çelik, A., & Arslan, A. (2018). Türkiye'de Göç ve İşsizlik Arasındaki İlişki. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 14(2), 449-465.
- Çelik, E., & Güven, A. (2014). Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri. *İzmir Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 55-68.
- Çelikay, F. (2017). İşsizlik, kamu harcamaları ve iç göçler arasındaki nedensellik ilişkileri: Türkiye üzerine bir inceleme. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 205–219.
- Çetin, İ., & Çetin, S. (2018). Türkiye'de iç göçün belirleyicilerinin analizi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 16(1), 98–115.
- Dedeoğlu, S. (2017). Büyük şehirlerde göçmenlerin sosyo-ekonomik durumu ve entegrasyon politikaları: İstanbul örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(3), 49–64.
- Dedeoğlu, S. (2018). Göç, toplumsal cinsiyet ve işgücü piyasaları: Türkiye örneği. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 59(4), 1425–1448.
- Dedeoğlu, S. (2018). *Türkiye'de Göç ve İşgücü Piyasaları*. Ankara: İmge Kitabevi. s. 76-78.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2006). *Türkiye'de göç ve yerinden olmuş nüfus araştırması*. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. 13 Ekim 2024 tarihinde www.hips.hacettepe.edu.tr adresinden erişildi.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2008). *Ekonomik ve sosyal göstergeler*. 13 Ekim 2024 tarihinde www.dpt.gov.tr adresinden erişildi.
- Dinler, Z. (2003). *İktisada giriş*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Dücan, M. (2016). Türkiye'de İç Göçün Sebep ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 305-318.
- Eğilmez, M. (2012). *Ekonomi Politikası: Teori ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ekici, S., & Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 9–22.

- Eraydın, A. (1981). *Türkiye’de 1950–1980 döneminde iller arası göçlerin genel değerlendirilmesi*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- Erder, S. (1997). *Kentsel gerçeklikler: Göç, kimlik ve yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erder, S. (2000). İstanbul’a Bir Kent Kondu: Ümraniye. *İstanbul: İletişim Yayınları*.
- Ertuğrul, A. (2012). İşsizlik ve Toplumsal Etkileri. *İktisat ve Toplum Dergisi*, 14(3), 22-29.
- Es, M., & Ateş, H. (2004). Türkiye’de göç olgusunun ekonomik nedenleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 215–228.
- FAO. (2022). *Youth and Agriculture: Empowering the Next Generation*. Roma: Food and Agriculture Organization (FAO).
- Friedman, M. (1968). *The Role of Monetary Policy*. *The American Economic Review*, 58(1), 1-17.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2022). *Göç İstatistikleri Yıllığı 2022*. Ankara.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2023). *Göç İstatistikleri Yıllığı 2023*. Ankara.
- Güner, A. (2018). Türkiye’de İç Göçün Sosyoekonomik Sonuçları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(1), 111-130.
- Güner, H. (2018). Göçmenlerin eğitimi ve istihdamı: Türkiye’deki zorluklar ve çözüm önerileri. *Türkiye Ekonomi Dergisi*, 22(4), 55–70.
- Güney, A. (2009). İşsizlik, nedenleri, sonuçları ve mücadele yöntemleri. *Kamu-İş Dergisi*, 10(4), 135–159.
- Harvey, D. (2010). *The Enigma of Capital and the Crises of Capitalism*. London: Profile Books. s. 85-88.
- İçduygu, A. (1998). Türkiye’de Göç ve Göçmenlik: Yeni Bir Toplumsal Dinamik. *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) Raporu*.
- İçduygu, A., & Sirkeci, İ. (1999). Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Göç Hareketleri. *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, 1(1), 35-50.
- İçduygu, A., & Sirkeci, İ. (1999b). Cumhuriyet dönemi Türkiye’inde göç hareketleri. *75 Yılda Köylerden Şehirlere içinde* (s. 249–262). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- ILO (International Labour Organization). (2021). *World Employment and Social Outlook: Trends 2021*. Cenevre: ILO Yayınları.

- ILO (International Labour Organization). (2022). *Global Employment Trends for Youth 2022*. Cenevre: ILO Yayınları.
- ILO (International Labour Organization). (2023). *Global Employment Trends 2023*. Cenevre: ILO Yayınları.
- O. Baydar (Ed.), *75 Yılda Köylerden Şehirlere* (ss. 249–268). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Karakaş, M., ve Özdemir, S. (2020). Türkiye’de iç göç ile işsizlik ilişkisi: Panel veri analizi. *Sosyoekonomi Dergisi*, 28(44), 215–232.
- Karakaş, E., & Özdemir, Y. (2020). Türkiye’de Göç ve İşsizlik İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. *Ekoist: Journal of Economical and Administrative Sciences*, 5(1), 214-230.
- Kaya, A. (2015). Göçmenler ve işsizlik: Sosyal dışlanma üzerine bir araştırma. *Sosyoloji Dergisi*, 34(1), 90–110.
- Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. London: Macmillan. s. 25-30.
- Kirişçi, K. (2003). Türkiye’de Göç Hareketleri ve Göç Politikaları. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 5(9), 43-65.
- Kocamaz, H. (2018). Türkiye’de Genç İşsizliği Sorunu. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(1), 123-142.
- Krugman, P., & Wells, R. (2005). *Economics*. New York: Worth Publishers. s. 265-268.
- Kumbul, G. (2008). Türkiye’de İç Göç ve Bölgesel Eşitsizlikler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 87-108.
- Mankiw, N. G. (2010). *Makroekonomi*. (Çev. İ. Yılmaz). İstanbul: Literatür Yayıncılık. s. 55-60.
- Marx, K. (1867). *Das Kapital* (Kapital, Cilt I). Hamburg: Otto Meissner Verlag. (s. 627)
- Mourdoukoutas, P. (1988). Seasonal Employment and Regional Development. *The Journal of Developing Areas*, 22(3), 353-366.
- Munro, J. F. (1974). Migration and Development: The Economic and Social Impact of Migration. *International Migration Review*, 8(2), 125-145.
- Nickell, S. (1990). Unemployment: A survey. *The Economic Journal*, 100(401), 391–437.

- OECD. (2021). *Youth and Agriculture: Challenges and Opportunities*. Paris: OECD Publishing.
- Özdemir, S. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu ve Kentsel Yoksulluk. *Akademik Bakış Dergisi*, 26, 135-146.Özdemir, H. (2012). Türkiye’de iç göçler üzerine genel bir değerlendirme. *Akademik Bakış Dergisi: Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, (30).
- Sareya, M., Mansur, K., & Mahmud, R. (2015). Migration and Cultural Transformation. *Journal of Migration Studies*, 9(2), 120-138.
- Snowdon, B., & Vane, H. R. (2005). *Modern Makroekonomik Düşünceye Bir Giriş*. (s. 47)
- Şahin, A. ve Yiğit, M. (2016). Göç ve işsizlik arasındaki ilişki: Türkiye örneği (1980–2015).
- Şimşek, D. (2017). Türkiye’de Zorunlu Göç: Sosyal Entegrasyon Süreci. *Göç Dergisi*, 4(1), 1-26.
- P. Yazgan ve F. Tilbe (Ed.), *Türk göçü 2016 seçilmiş bildirimleri içinde* (s. 67–78). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Ricardo, D. (1817). *On the Principles of Political Economy and Taxation*. London: John Murray.
- Smith, A. (1776). *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. London: W. Strahan and T. Cadell.
- Snowdon, B., & Vane, H. R. (2005). *Modern Macroeconomics: Its Origins, Development and Current State*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. s. 140-145.
- Şimşek, D. (2017). Göç politikaları ve insan güvenliği: Türkiye’deki Suriyeliler örneği. *Toplum ve Bilim*, (140), 11–27.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2020). *2019 yılı idare faaliyet raporu*. Ankara: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.
- Tansel, A. (2005). Türkiye’de İşsizlik ve İstihdam Politikaları. *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, 20(233), 55-75.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2011). *Büyük Türkçe Sözlük*. 10 Kasım 2024 tarihinde <http://tdkterim.gov.tr/bts/> adresinden erişilmiştir.
- Todaro, M. P. (1969). A model of labor migration and urban unemployment in less developed countries. *The American Economic Review*, 59(1), 138–148.

- Topcu, M., & Biçimveren, L. (2020). Türkiye’de bölgesel genç işsizlik: Belirleyiciler cinsiyete göre değişken mi? *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 51–68.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2023). *İç Göç İstatistikleri 2023*. Ankara: TÜİK Yayınları.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2024a). *Genç İşgücü İstatistikleri*. Ankara: TÜİK Yayınları.
- TÜİK. (Türkiye İstatistik Kurumu). (2023). *İstihdam İstatistikleri Yıllığı 2023*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2024b). *İşgücü İstatistikleri, Temmuz 2024*. Ankara: TÜİK Yayınları.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2023). *Uluslararası göç istatistikleri*. 12 Nisan 2025 tarihinde <https://www.tuik.gov.tr> adresinden erişilmiştir.
- United Nations. (2022). *World Urbanization Prospects: The 2022 Revision*. New York: UN DESA.
- Usumi, S. (1999). 75 yılda hayvancılık: Gelişmeden çöküşe... O. Baydar (Der.), *75 yılda köylerden şehirlere içinde* (ss. 241–248). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Yalçın, M. (2004). Türkiye’de Beyin Göçü. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(2), 109-120.
- Yamak, R., & Yamak, N. (1999). Türkiye’de İç Göç ve Bölgesel Dengesizlikler. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 4(1), 15-26.
- Yılmaz, A. (2014). Türkiye’de Göç ve İstihdam. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (51), 89-118.
- Yılmaz, Z. (2019). Türkiye’de kırsal alanlardan kente göç ve işsizlik: Bölgesel farklılıklar üzerine bir inceleme. *Ekonomi Dergisi*, 30(1), 58–74.
- Yüceol, H. (2011). Türkiye’de illerarası işsizlik oranı farklılıkları, göç ve ekonomik kalkınma. *Sosyoekonomi*, Özel Sayı 2011-M1, 29–54.
- World Bank. (2021). *The Changing Face of Rural Employment*. Washington, D.C.: World Bank Publications.